

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**NATALIJA DOLŽENKO
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS MAGISTRANTŪROS
IŠTĚSTINĖS STUDIJOS**

**TĖVŲ POŽIŪRIS Į IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ
SAUGUMO UŽTIKRINIMĄ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė: Prof. dr. Brigita Kairienė

Vilnius, 2020

TURINYS

IVADAS	3
SAVOKŲ ŽODYNĖLIS	7
1. ŠEIMA – SAUGI VAIKŲ VYSTYMOSI APLINKA	9
1.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ypatumai.....	11
1.2. Ikimokyklinio amžiaus vaiko teisės augti saugioje aplinkoje užtikrinimas.....	16
1.3. Tėvų teisės, pareigos ir atsakomybė.....	18
2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ SAUGUMĄ SĄLYGOJANTYS VEIKSNIAI	21
2.1. Fizinis saugumas.....	24
2.2. Psichologinis saugumas.....	26
2.3. Savisaugos mokymas.....	30
3. TĖVŲ POŽIŪRIO Į IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ SAUGUMO UŽTIKRINIMĄ TYRIMAS	36
3.1. Tyrimo metodologija.....	36
3.2. Tiriamųjų charakteristikos.....	39
3.3. Tyrimo duomenų analizė.....	41
3.4. Tyrimo duomenų apibendrinimas.....	60
IŠVADOS	62
REKOMENDACIJOS	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS	64
SANTRAUKA	70
SUMMARY	71
PRIEDAI	72

IVADAS

Aktualumas ir naujumas. Lietuva 1992 m. prisijungė prie Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1989) ir 1995 metais ją ratifikavo. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos preambulėje parašyta „jog šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei ir natūraliai visų jos narių, ypač vaikų, augimo ir gerovės aplinkai, turi būti suteikta reikiama apsauga ir pagalba, kad vaikui, atsižvelgiant į jo fizinį ir psichinį nebrandumą, reikia ypatingos apsaugos ir priežiūros, taip pat atitinkamos teisinės apsaugos, tiek iki gimimo, tiek ir po jo“.

D. Grudzinskienės (2011) teigimu, šeima yra pagrindinis faktorius, nulemiantis vaiko socializaciją ir jo teisių realizavimą. Vaikas šeimoje auga, bręsta, formuojasi jo asmenybė ir polinkiai, čia jis perima pagrindinių vaidmenų modelius, šeima užtikrina vaikui emocinę ir fizinę apsaugą nuo jį supančio pasaulio. Tuo pačiu tėvams tenka atsakomybė už ikimokyklinio amžiaus vaiko teisių ir interesų užtikrinimą šeimoje, kuris garantuoja vaiko fiziologinių, saugumo, meilės ir kitų poreikių patenkinimą, reikalingą darniam asmenybės vystymuisi.

Vaikų saugumas galimas tik sėkmingai funkcionuojančioje šeimoje, kurioje nėra konfliktų, kai vaiko vystymuisi užtikrinta psichologinio ir fizinio saugumo atmosfera. Bet yra ir tokių šeimų, kur vienas ar abu tėvai grasina ar naudoja fizines bausmes kaip pagrindinę disciplinos priemonę arba fizinę ir psichologinę grėsmę vaikui gali sukelti smurtas, kuris yra naudojamas prieš jį patį arba vaikas mato tai tarp kitų šeimos narių.

Pagal Lietuvos statistikos departamento 2019 metų duomenis, dėl smurto artimoje aplinkoje buvo užregistruotas 7691 nusikaltimas. Kas dešimtas nukentėjęs nuo smurto artimoje aplinkoje užregistruotų nusikaltimų – vaikas iki 18 metų amžiaus, 85 procentai jų nukentėjo nuo tėvų ar įtėvių (Lietuvos statistikos departamentas, 2020).

I. Nikolskaja (2000) pabrėžė, kad vaikui šeima yra saugi aplinka, kurioje formuojasi jo fizinės, psichinės, emocinės ir intelektualinės raidos sąlygos, aplinka, kurioje vaikas turėtų jaustis kuo saugesnis. Šeimos nesugebėjimas užtikrinti vaikų auklėjimo ir išlaikymo yra vienas pagrindinių veiksnių, lemiančių sunkias gyvenimo sąlygas turinčių vaikų grupę.

Kaip teigia B. Kairienė (2012), vaiko teisių įgyvendinimas siejamas su prioritetiniu vaiko interesų apsaugos ir gynimo principu, reiškiančiu, kad visuose sprendimuose, susijusiuose su vaiku, vaiko interesai yra svarbiausi. Vaikas, būdamas teisių turėtoju, pats negali savarankiškai įgyvendinti savo teisių ir interesų, todėl kitiems asmenims, visų pirma tėvams, yra numatyta teisė ir pareiga įgyvendinti vaiko teises ir atsižvelgti į jų interesus.

Socialiai pažeistose šeimose neužtikrinamas tinkamas vaikų auklėjimas, materialinis jų aprūpinimas, saugumas. Lietuvoje yra socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų, jose vaikai kenčia nuo tėvų nepriežiūros, emocinės ir fizinės prievartos, vaiko poreikiai nepatenkinami, šeimos gyvena skurdžiai.

Remiantis Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos duomenų analize (2018), 2017 m. gruodžio 31 d. duomenimis, apskaitoje buvo 9786 socialinę riziką patiriančios šeimos, kuriose augo 18415 nepilnamečių vaikų. Dažniausios tokių šeimų problemos yra: tėvų girtavimas ir psichotropinių medžiagų vartojimas bei vaikų priežiūros įgūdžių stoka. Šios dvi priežastys sudarė 87,20 procento visų atvejų.

J. Koriznaitė (2012) aprašė, kad socialinę riziką patirianti šeima pasižymi šiais pagrindiniais bruožais: tai smurtas, vaikų nepriežiūra ir alkoholizmas. Taip pat socialinę riziką patiriančiose šeimose dažnai yra pažeidžiamos vaiko teisės. Nėra patenkinami vaiko poreikiai, pasireiškia vaiko apleistumas, nėra sąlygų vaiko tinkamam fiziniam ir emociniam vystymuisi, vaikas neturi galimybių įgyti visuomenėje priimtų socialinių įgūdžių.

Europos vaikų saugos aljansas (European Child Safety Alliance, 2007) teigia: kai ikimokyklinukai siekia pažinti pasaulį, jie labai jaudrūs ir neturi susiformavusių tam tikrų savisaugos instinktų, o namų aplinka, kurioje jie praleidžia didžiąją dalį laiko, nėra pakankamai saugi.

J. Račaitės, G. Šurkienės ir kt. (2014) manymu, Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų Europos valstybių, vaikų sveikata yra viena iš prioritetinių visuomenės sveikatos sričių ir siekiant išsaugoti vaikų sveikatą būtina užtikrinti vaiko teisę augti saugioje aplinkoje. Autoriai savo darbe rėmėsi T. Beirens, E. Beek ir kt. (2006), kurie atliko mažų vaikų nelaimingų atsitikimų analizę ir nustatė, kad sužalojimai yra pagrindinė vaikų mirčių ir negalios priežastis pasaulyje. Remiantis Europos vaikų saugos aljanso (European Child Safety Alliance, 2007) duomenimis, Europos Sąjungoje kiekvienas metais namuose sužalojimų patiria apie 10 milijonų vaikų.

Ikimokyklinio amžiaus vaikus nuo sužalojimų namų aplinkoje galima apsaugoti įvairiomis priemonėmis. Visų pirma tai tėvų pareiga suteikti saugią aplinką vaikui gyventi ir vystytis.

L. Šauklytė (2014) teigia, kad šiandieninės galimybės ir inovatyvios technologijos leidžia sukurti maksimaliai saugią aplinką vaikams, bet dažnai tėvai nežino apie galimus saugios aplinkos požymius. Dar viena labai svarbi ir efektyvi prevencijos priemonė – vaikų mokymas. Tėvams svarbu žinoti ir suprasti, kad nepakanka vien sukurti vaikams saugią aplinką, juos privalu išmokyti saugiai elgtis joje, nemažiau svarbi yra ir suaugusiųjų priežiūra.

Ciesiūnienės, L., Dalmotienės, D. (2018) manymu, vaikai yra visuomenės ateitis, kuri turėtų būti vertinama ir saugoma. Jie nuolatos keičiasi, mokosi gyventi ir pažinti supantį

pasaulį vis kitais būdais. Kūdikystėje jie labiausiai priklausomi nuo savo tėvų, vėliau nepriklausomybė didėja, vaikai ieško draugų, atsiranda polinkis rizikuoti. Tėvai neturi vaikams uždrausti pažinti pasaulį ir džiaugtis gyvenimu, nes jie nėra jų nuosavybė. Tėvų pareiga – išmokyti vaikus saugiai elgtis ir sudaryti jiems kuo saugesnę aplinką, atsižvelgiant į jų amžių bei raidos ypatybes.

Ištirtumas. B. Strukčinskienė (2002) aprašė vaikų sužalojimus namuose bei kaip jų išvengti. B. Kairienė (2006) tyrė tėvų agresyvių elgesį savo vaikų atžvilgiu bei tokio elgesio koregavimo galimybes. I. Grigonytė (2014) aprašė ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumą namuose. L. Šauklytė (2014) aprašė ikimokyklinio amžiaus vaikų teisių saugiai aplinkai užtikrinimą namuose taikant socioedukacines priemones. Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras kartu su Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos institutu 2015 m. atliko tyrimus siekiant įvertinti ikimokyklinio amžiaus vaikų sužalojimų namuose paplitimą Lietuvoje.

Tyrimo problema. Šiuo metu dėl didelio darbo tempo ir užimtumo tėvai vis mažiau laiko ir dėmesio skiria savo vaikams. Nemažai vaikų auga nesaugioje aplinkoje, neprižiūrėti, negauna tinkamo emocinio palaikymo, yra emociškai žalojami, nes jie liudija smurto atveju. Tėvai neretai pažeidžia teises bendraudami su ikimokyklinio amžiaus vaikais, nes, tėvų manymu, vaikai per maži turėti savo teises, reikšti savo nuomonę, būti lygiaverčiais ir aktyviais šeimos nariais. Tėvai nesupranta, kad primant bet kokius su vaiku susijusius sprendimus, būtina atsižvelgti į vaiko interesus. Viena iš svarbiausių tėvų pareigų – suteikti maksimalią apsaugą savo vaikui namuose ir už jos ribų. Tėvai visada turėtų įvertinti galimą pavojų vaikui tam tikroje vietoje ir dėti visas pastangas, kad jį sumažintų. Ikimokyklinio amžiaus vaikas turi žinoti pagrindines saugaus elgesio taisykles.

Hipotezė. Tikėtina, kad vaikai, kuriuos tėvai moko saugaus elgesio taisyklių, rečiau su(si)žaloja.

Tyrimo objektas – tėvų požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumo užtikrinimą.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti tėvų teises, pareigas ir atsakomybę užtikrinant ikimokyklinio amžiaus vaikų teisę augti saugią aplinką.
2. Apibūdinti sąlygojančius veiksnius, darančius įtaką ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumui užtikrinti.
3. Išanalizuoti, kokį požiūrį turi tėvai, auginantys vaikus, į grėsmes savo vaikų saugumui ir kokių veiksmų jie imasi siekdami apsaugoti savo vaikus nuo juos tykančių pavojų.

Tyrimo loginė schema: 1. Suformuluoti darbo temą, tikslus, uždavinius, analizuoti mokslinę literatūrą: ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ypatumai, vaiko teisės saugiai aplinkai, tėvų teisės, pareigos ir atsakomybė, saugumą sąlygojantys veiksniai.

2. Sudaryti tyrimo instrumentarius, pasirinkti tyrimo metodas – anketinė apklausa, parengti tyrimo instrumentas – anketa tėvams, atlikti empirinių duomenų rinkimą.

3. Atlikti gautų kiekybinio tyrimo duomenų statistinę analizę, patikrinti darbo hipotezę, parengti išvadas ir rekomendacijas.

Darbo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė atlikta, siekiant atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumo svarbą ir sąlygas vaikams saugiai gyventi ir vystytis bei išanalizuoti sąlygojančius veiksnius, darančius įtaką ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumui užtikrinti.

2. Dokumentų analizė atlikta norint apžvelgti įstatymus, reglamentuojančius vaiko teisės saugiai aplinkai Lietuvoje.

3. Anketinė apklausa atlikta, siekiant ištirti tėvų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumo užtikrinimą.

4. Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant SPSS programą. Naudojami statistikos metodai: aprašomoji statistika; požymių priklausomumo analizė; daugybinių atsakymų analizė, Pirsono chi-kvadrato (χ^2) testas.

Tyrimo charakteristika. Siekiant ištirti tėvų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumo užtikrinimą atliktas tyrimas, naudojant kiekybinį tyrimo metodą – anketinę apklausą.

Tyrimo imtis ir organizavimas. *Populiaciją* sudarė tėvai, kurie augina vaikus, lankančius ikimokyklinio ugdymo įstaigas Visagine ir kurie sutiko dalyvauti apklausoje. Respondentai pasirinkti atsitiktiniu atrankos būdu. 280 tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, buvo apklausiami empiriniais metodais – anoniminė anketinė apklausa raštu, kuri vyko 2020 metų vasario – kovo mėnesį Visagino mieste.

Duomenų analizei atlikti panaudota statistinė (aprašomoji statistika; požymių priklausomumo analizė; daugybinių atsakymų analizė, Pirsono chi-kvadrato testas) duomenų analizė. Atviro tipo klausimams analizuoti buvo atlikta *content* analizė. Tyrimo rezultatams grafiškai pavaizduoti buvo naudojama Microsoft Excel 2007 programa.

Darbo naujumas: Atlikus galutinę tyrimo analizę įvertintas tėvų dėmesys vaikų saugumui. Ši informacija naudinga tėvams/globėjams ir specialistams, užtikrinantiems vaiko saugią aplinką.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro šios dalys: įvadas, 3 skyriai, išvados, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalba, priedai.

SAVOKŲ ŽODYNĖLIS

Ikimokyklinio amžiaus vaikas – vaikas nuo gimimo iki 6–7 metų amžiaus (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991, AR 2020-01-01).

Saugi aplinka – aplinka, kurioje vaikui nėra grėsmės patirti fizinius sužalojimus, taip pat psichologines traumas, smurtą (Žalimienė, 2007).

Saugumas – saugus – yra nekeliantis pavojų, nepavojingas, apsaugotas nuo pavojaus (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2009).

Smurtas prieš vaiką – veikimu ar neveikimu vaikui daromas tiesioginis ar netiesioginis tyčinis fizinis, psichologinis, seksualinis poveikis, jeigu dėl to vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata, normali raida, jam sukeltas skausmas ar pavojus gyvybei, sveikatai, normaliai raidai ar pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas. Smurtu prieš vaiką taip pat laikoma vaiko nepriežiūra. Smurtu nelaikomi veiksmai, kuriais prieš vaiką panaudojama fizinė jėga ir vaikui sukeliamas fizinis ar psichinis skausmas, kai šiais veiksmais siekiama išvengti didesnio pavojaus vaiko saugumui, sveikatai ar gyvybei ir to negalima pasiekti kitomis priemonėmis (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996, AR 2020-01-01).

Šeima – daugiau nei teisinis, visuomeninis bei ekonominis vienetas. Tai meilės ir solidarumo bendruomenė, kuri yra unikaliai suderinta mokyti bei perduoti kultūrinės, etinės, dvasinės, religinės bei visuomeninės vertybes, kurios yra esminės šeimos narių ir visuomenės vystymuisi ir gerovei. (Miškinis, 2003).

Vaikas – žmogus iki 18 metų, išskyrus atvejus, kai Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatyta kitaip. Jeigu asmens amžius yra nežinomas ir yra priežasčių manyti, kad jis yra nepilnametis, toks asmuo laikomas vaiku, iki bus nustatyta priešingai. (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996, AR 2020-01-01).

Vaiko interesai – sveika ir saugi aplinka ir sąlygos, tenkinančios vaiko individualius poreikius, kurie atitinka vaiko amžių, vystymąsi, gebėjimus ir brandą bei užtikrina tinkamą vaiko raidą ir auklėjimą. (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996, AR 2020-01-01).

Vaiko tėvai – vaiko atstovai pagal įstatymą. (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996, AR 2020-01-01).

Vaikui nesaugi aplinka – vaiko gyvenamoji ar kita aplinka, kurioje kyla pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai dėl nepriežiūros, smurto ar kitų socialinės rizikos veiksnių. (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996, AR 2020-01-01).

Fizinis smurtas – tyčinis fizinis veiksmas ar veiksmai prieš vaiką, taip pat fizinė bausmė, jeigu dėl to vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar normali raida arba buvo

sukeltas skausmas ar pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai arba pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996, AR 2020-01-01).

Psichologinis smurtas – tyčinis sistemingas vaiko teisės į identiškumą pažeidinėjimas, vaiko žeminimas, patyčios, gąsdinimas, būtinos vaiko normaliai raidai veiklos trikdytas, asocialaus elgesio skatinimas ar kitokia nefizinio kontakto elgsena (veiksmai ar neveikimas), dėl kurios vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar normali raida arba sukeltas pavojus vaiko gyvybei, sveikatai, normaliai raidai ar pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996, AR 2020-01-01).

1. ŠEIMA – SAUGI VAIKŲ VYSTYMOSI APLINKA

Kad vaikas galėtų sėkmingai vystytis ir subręsti savarankiškam gyvenimui, jam turi būti užtikrinta: psichologinis saugumas; materialinis saugumas; saugi, jo amžiaus tarpsnį atitinkanti aplinka. Šeima – svarbiausia vaikų ugdymo institucija, kurioje vyksta vaikų socializacija, svarbiausias veiksnys, apsprendžiantis vaiko asmenybės raidą. M. Taguma ir kt. (2012) teigimu, šeima yra pagrindinė vaiko ugdymo institucija, kuri pirmiausia ir turėtų suteikti tvirtus poreikių pagrindus vaikui. Šeimoje prasideda vaiko socializacija. Siekiant, kad vaikas sėkmingai augtų, reikia užtikrinti jo psichologinį saugumą, materialinę padėtį ir tinkamą pedagoginę aplinką. Nuo šeimos priklauso vaiko fizinė, emocinė gerovė. Tėvų elgesys itin reikšmingas vaikui pirmuosius penkerius metus ir yra svarbus jo socialinių įgūdžių plėtrai.

Butler I., Roberts G. (2004) išskiria šešias pareigas, kurias turi vykdyti tėvai:

- *Priežiūra*. Tai fizinių ir vaikų poreikių tenkinimas.
- *Saugumo užtikrinimas* – vaikų apsauga nuo kontakto su pavojingais suaugusiaisiais ar kitais vaikais ar nuo savęs žalojimo.
- *Emocinė šiluma* – tai vaiko saugumo, pastovumo ir švelnių ryšių su svarbiausiais suaugusiaisiais užtikrinimas.
- *Paskatinimas*. Tėvai turi suteikti vaikams galimybę pajusti sėkmę.
- *Vadovavimas ir ribojimas* – tėvai privalo modeliuoti ir rodyti atitinkamą elgesį bei emocijų kontroliavimą bendraujant su kitais žmonėmis.
- *Pastovumas*. Tėvai privalo nustatyti vaikams aiškias ir tvirtas ribas, atsižvelgdami į vienodą vaikų elgesį visuomet reaguoti vienodai, kitaip tariant, vaikams reikia pozityvios disciplinos.

Šeimoje tėvai privalo tenkinti ne tik fizinius vaiko poreikius, bet ir užtikrinti jo saugumą. Nepaprastai svarbūs yra ir psichologiniai santykiai šeimoje. Tėvai, norėdami sėkmingai auklėti savo vaikus, turi rodyti gerą pavyzdį. Reikia skirti dėmesį vaikui, domėtis, aiškinti, kas yra gerai, o kas blogai, auklėti ir tai padės užmegzti ryšį su vaiku, o kartu užtikrins vaiko saugumą.

Anot J. Sinicienės (2015), kiekviename vaiko vystymosi tarpsnyje kyla vis nauji baziniai poreikiai. Kai tėvai nesugeba ar net nesistengia patenkinti savo vaiko vystymosi poreikių, vaikui tampa sudėtinga įveikti kiekviename tarpsnyje kylančias krizes, o tai neigiamai sąlygoja jo darnų asmenybės vystymąsi, taip pat ir fizinę sveikatą.

R. Žukauskienė (2012) teigia, kad jei tėvai ankstyvaisiais vaiko raidos periodais neužtikrina saugumo jausmo, nepatenkina emocinių vaiko poreikių, tai vėliau labai pasunkėja

socialiai pageidautinų elgesio formų perėmimas, asmenybės prisitaikymas prie kintančių aplinkos sąlygų bei bendravimas su žmonėmis.

Pagal Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją (1995), tik šeima laikoma geriausia aplinka vaikui augti ir vystytis, tėvai privalo užtikrinti vaikui saugią aplinką. Vaikui garantuota, kad jis nebūtų atskirtas nuo savo tėvų prieš jų norą, išskyrus tuos tuos atvejus, kai kompetentingi organai, vadovaudamiesi teismo sprendimu ir taikytiniais įstatymais, atitinkama tvarka nustato, kad toks atskyrimas yra būtinas vaiko interesams. Tokie veiksmai reikalingi tam tikru konkrečiu atveju, pavyzdžiui, kai tėvai žiauriai elgiasi su vaiku arba juo nesirūpina, arba kai tėvai gyvena atskirai ir reikia nuspręsti, kur turi gyventi vaikas.

B. Kairienės (2012) teigimu, „kiekvieno vaiko augimui ir vystymuisi būtinos sąlygos, atspindinčias jo poreikius – sveika ir saugi aplinka, asmens neliečiamybė, stiprūs socialiniai ryšiai (su tėvais, artimaisiais, draugais), galimybė mokytis, ilsėtis, žaisti, lavinti gebėjimus, save realizuoti, išsaugoti žmogišką orumą, laisvai reikšti pažiūras ir pan.“.

Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras kartu su Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos institutu Sveikatos apsaugos ministerijos pavedimu įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 26 d. nutarimą patvirtino Vaikų sveikatos stiprinimo priemonių metų planą (2014) „Atlikti ikimokyklinio amžiaus vaikų sužalojimų namuose paplitimo ir priežasčių tyrimą Lietuvoje“. Šiame plane numatytos įvairios priemonės, ugdančios saugaus elgesio įgūdžius: tai fizinio aktyvumo skatinimas, ligų, savižudybių, traumų, paskendimų, apsinuodijimų ir kitų išorinių priežasčių prevencija bei vaikų sveikatos stebėsenos priemonės ir kt.

Pagal J. Račaitės, G. Šurkienės ir kt. (2015) atliktos apklausos duomenis, sužalojimus namuose tarp vaikų iki 5 metų amžiaus patyrė net 64,3 proc. Tyrimas atskleidė faktą, kad įvykio metu dažniausiai vaikai buvo prižiūrimi suaugusiųjų tai 80 proc. atvejų. Tai leidžia padaryti keletą išvadų: arba tėvų priežiūra yra netinkama, arba vien tik priežiūros nepakanka norint išvengti vaikų sužalojimų namuose. Tėvų taip pat buvo klausama apie informacijos poreikį. Nustatyta, kad daugiau nei 44 proc. tėvų nori gauti daugiau informaciją apie vaiko saugą ir sužalojimų prevenciją.

Higienos instituto Sveikatos informacijos centras (2018), vertindamas traumas aplinkybes, vietą ir veiklą įvykio metu, nustatė, kad daugiausiai yra traumų, patirtų namuose (taip vadinamų buitinių traumų). Tarp 0–4 m. vaikų amžiuje šios traumos sudarė absoliučią daugumą (virš 80 proc.). Taigi galima padaryti išvadą, kad tėvai neužtikrina vaikui saugios aplinkos namuose bei netinkamai prižiūri savo vaiką.

Apibendrinant galima teigti, kad vaikų saugumo užtikrinimas – vienas svarbiausių tėvų uždavinių ir pareigų. Šeimoje turi būti sudarytos sąlygos saugiam vaiko vystymuisi ir

atvirkščiai, jeigu tėvai nesugeba užtikrinti vaikui saugios aplinkos, nepatenkina vaiko poreikių, tai gali būti neigiama sąlyga vaiko darniam asmenybės vystymuisi, taip pat ir fizinei sveikatai.

1.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ypatumai

Vaikų poreikiai yra tokie patys kaip ir visų žmonių, bet vaikai yra maži ir patys negali savimi pasirūpinti. Vaikų poreikių tenkinimą turi užtikrinti tėvai, todėl jie turi išmanyti vaiko raidos stadijos, kad tinkamai patenkintų poreikius. Anot L. Ciesiūnienės, D. Dalmotienės (2018), tėvų pareiga išmokyti vaikus saugiai elgtis ir sudaryti kuo saugesnę aplinką, atsižvelgiant į jų amžių bei raidos ypatybes. Pasak J. Vyšniauskytės-Rimkienės ir T. N. Liobikienės (2012), augindami ir auklėdami vaikus tėvai turi sugebėti pastebėti vaiko poreikius ir tinkamai į juos reaguoti. Tinkama tėvų reakcija yra greita, adekvati, nuosekli ir sisteminga. Kai tėvai greitai reaguoja į vaiko poreikius ir juos patenkina, vaikas jaučiasi saugus, mylimas ir reikšmingas. Formuojasi teigiamas vaiko požiūris į save ir savigarba. Adekvati reakcija reiškia, kad tėvai tinkamai reaguoja į vaiko poreikius pagal jo amžių, išsivystymą ir supranta skirtumą tarp vaiko norų ir poreikių.

J. Račaitės (2013) teigimu, vaikai nėra maži suaugusieji, jų fiziologija ir anatomija yra specifinė ir neretai tampa lemiamu veiksniu, dėl kurio įvyksta kai kurie sužalojimai. Daugelis organizmo sistemų vaiko augimo laikotarpiu tik pradeda formotis. Kūdikio kaukolės kaulai yra nesukaulėję, todėl jiems itin pavojingos įvairios galvos traumos. Taip pat vaikų regėjimo kampas yra siauresnis negu suaugusiųjų, jie negali aiškiai matyti tolimų objektų, vaikams sunkiau pakeisti tolimą vaizdą artimu. Jie linkę matyti atskiras detales, o ne visą vaizdą, jie nesugeba sekti akimis judančių objektų kaip suaugusieji. Vaikams daug sunkiau įvertinti atstumą ir garso šaltinį. Vaikai linkę užmiršti, ko mokėsi, jeigu nutinka kas įdomaus, jie veikia spontaniškai, daugiau koncentruoja dėmesį į vieną dalyką ir nekreipia į visus kitus. Vaikų raumenų sistema skiriasi nuo suaugusiųjų. Ikimokyklinio amžiaus vaikų raumenyse vyrauja aerobinis energijos gamybos būdas, o tai reiškia mažą raumenų nuovargį ir susitraukimo galingumą, greitą atsigavimą po darbo. Dėl šių priežasčių vaikai blogiau mato aplinką, įvertina pavojus, taip pat yra judresni, mažiau pavargsta ir greičiau pailsi po nuovargio. Visi šie veiksniai lemia kai kurių sužalojimų dažnį ir specifiką vaikystėje.

Anot L. Ciesiūnienės, D. Dalmotienės (2018), maži vaikai labai greitai vystosi ir tobulėja, keičiasi jų poreikiai. Reikėtų paminėti, kad kiekvienas vaikas vystosi skirtingai. Raidos ypatumus, sužalojimų rizikos faktorių galimybes reikia žinoti, siekiant užtikrinti vaikui saugią aplinką, atitinkančią vaiko amžių. (žr. 1 lentelė).

Amžius	Amžiaus ypatumai	Sužalojimų rizika
Nuo gimimo iki 3 mėnesių amžiaus	Pagrindiniai poreikiai – valgymas ir miegas, dažnai verkia. Turi išreikštą čiulpimo refleksą. Pradedą vartytis ir griebti įvairius objektus. Kūdikui reikia prilaikyti kaklą ir galvą.	Nukritimai nuo lovų, stalų, vystymo stalų, sofų ir kt. Nudegimai karštais skysčiais. Užspringimai. Staigios kūdikių mirties sindromas
4–6 mėnesių amžius	Su pagalba sėdi Žaidžia su rankomis Siekia įvairių objektų Pradedą dėti daiktus į burną Didėja susidomėjimas aplinka Nori liesti, purtyti ir kitaip domėtis daiktais	Nukritimai Nudegimai karštais skysčiais Užspringimai Sužalojimai vežimėliuose Staigios kūdikių mirties sindromas Sukręsto kūdikio sindromas
7–12 mėnesių amžius	Savarankiškai sėdi Labai smalsūs, aktyviai domisi aplinka Ropinėja Pradedą vaikščioti Atranda aplinką Stumia daiktus Mėgsta eiti į lauką Imituota suaugusiųjų ir kitų objektų judesius Pradedą valgyti kietos konsistencijos maistą	Sužalojimai vežimėliuose Nukritimai Nudegimai karštais skysčiais ir paviršiais Užspringimai Staigios kūdikių mirties sindromas Nuskendimai Sukręsto kūdikio sindromas
1–2 metų amžius	Mėgsta greitai eiti ir bėgti Yra nestabilūs Bando pasiekti objektus Bėgioja Lipa laiptais aukštyne ir žemyn Mėgsta laiptuoti Stumia ir traukia objektus Gali atidaryti duris, stalčius, vartus, langus Mėto kamuolį ir kitus daiktus Pradedą kalbėti, bet sunkiai reiškia poreikius	Transporto priemonių sukelti sužalojimai Nukritimai Nudegimai Apsinuodijimai Užspringimai Nuskendimai Tyčiniai sužalojimai
3–4 metų amžius	Pradedą priiminėti sprendimus Turi daug energijos Ieško pripažinimo ir dėmesio	Eismo įvykiai Nudegimai Sužalojimai žaidimų aikštelėse Apsinuodijimai Su įvairiais įrankiais ir įranga susiję sužalojimai
4–7 metų amžius	Spartus psichikos vystymasis ir kalbos bei bendravimo tobulėjimas Jiems patinka tyrinėti aplinką, jie aktyviai domisi įvairiais dalykais, klausinėja.	Eismo įvykiai Nudegimai Nukritimai Sužalojimų žaidimų aikštelėse rizika.

1 lentelė Sužalojimų rizikos sąrašas pagal vaikų raidos tarpsnį

Šaltinis: Ciesiūnienės ir kt., 2018, p. 8-9

Pagal K. Rosenblum, C. Dayton ir kt. (2009), pirmaisiais gyvenimo metais vyksta intensyvi socialinė ir emocinė raida, auga vaiko socialinės ir emocinės kompetencijos. Jei

vaiką supa palaikanti aplinka, tai vaiko kompetencijos auga kartu su saugumo, pasitikėjimo savimi ir kitais jausmu.

Pasak V. Prior ir kt. (2006) prierašumas – tai ryšys tarp žmonių. Vaikų prierašumo formavimosi pagrindas – saugumo poreikis, kurį turi patenkinti suaugęs asmuo. Anot A. Zbarauskaitė (2010) – toks saugumo siekimas kūdikystėje išreiškiamas elgesiu: verkimu, šypsena, mojavimu rankutėmis, o vėliau ir kalba. Vaikas siekia suaugusiojo artumo, kad pavojaus akimirka būtų apsaugotas, o jo poreikiai patenkinti. Suaugusio žmogaus prierašumas vaikui – tai įsipareigojimas, rūpestis ir meilė.

Pagal I. Bareikienę (2019), saugumo prierašumas yra: saugus, nesaugus (vengiantis, ambivalentinis), dezorganizuotas:

➤ **saugus prierašumas** susiformuoja tada, kai motinos yra jautrios, reaguojančios ir prieinamos vaikui svarbiu metu, o jų tarpusavio santykis harmoningas. Tokiems vaikams rečiau pasitaiko emocijų ir elgesio sutrikimų, jie geriau save vertina, yra ryžtingesni;

➤ **nesaugus vengiančio tipo prierašumas** formuojasi, kai tėvai nepriima vaiko emocijų ir poreikių, o išreiškiamos neigiamos emocijos sukelia jiems didelį pyktį (pyksta, kai vaikas prašo pagalbos, kai nori artumo, impulsyvūs (greitai susierzina, dažnai rodo nepasitenkinimą). Šiurkščiai elgiasi su vaiku (reikalauja, kad viskas vyktų pagal jų sugalvotą planą: pvz. per prievartą maitina, sodina ant puoduko, per anksti reikalauja savarankiškumo), stokoja jautraus reagavimo, tačiau linkę kontroliuoti vaiką. Taip vaikas išmoksta nepaisyti savo emocijų ir, vengdamas nuliūdinti tėvus, stengiasi užsiimti pačiu savimi. Tokie vaikai jaučiasi vieniši, atstumti. Išgyvena atmetimo baimę ir pyktį, kuris neretai pasireiškia kaip agresyvus elgesys su kitais vaikais, žaislų gadinimu;

➤ **nesaugus ambivalentiškas arba pasipriešinimo tipo prierašumas** kuriamas, kai tėvai stengiasi patenkinti vaiko poreikius, tačiau tai daro labai nenuosekliai (išeina neatsisveikinę ir nepranešę, dažnai keičia nuostatas: tai leidžia ką, tai draudžia), todėl vaikui sunku prognozuoti suaugusiojo elgesį ir jaustis saugiai. Vaikas visokiais būdais ir elgesiu siekia užtikrinti svarbią suaugusiojo reakciją ir galiausiai tampa itin nepatikus, abejoja, ar jis tėvams rūpi, ar tikrai yra mylimas, todėl nuolat reikalauja dėmesio;

➤ **nesaugus dezorganizuotas prierašumas** kuriamas, kai nerimo šaltinis paprastai būna patys tėvai: smurtavimu gąsdina vaikus arba patys yra bejėgiai ar išsigandę, negebantys susidoroti su asmeninėmis traumomis. Tokie tėvai paprastai būna priešišškai nusiteikę arba bejėgiai, negalintys užtikrinti vaikui reikiamo saugumo jausmo. Todėl jų vaikas nuolat išgyvena nerimą ir baimę, siekdamas apsisaugoti jis stengiasi kontroliuoti padėtį, o

stresinėmis aplinkybėmis negeba valdyti emocijų, sunkiai nusiramina, nesuvokia savo kūno reakcijų.

G. Valickas (2003) savo darbe, remdamasis J. Bowlby prieraišumo teorija, aiškina, kad prieraišumas yra nepriklausoma elgesio sistema (panaši į maitinimosi, poravimosi arba tyrinėjimo), kuri reguliuoja kūdikio santykius su tėvais ir užtikrina jo fizinį ir psichologinį saugumą. Taip pat mokslininkas pabrėžia, kad pagrindinis prieraišumo sistemos tikslas – sukurti ir išlaikyti saugumo jausmą – pasiekiamas įgyvendinant nedidelius specifinius tikslus (pvz., atkreipti į save motinos dėmesį, turėti artimą draugą).

Kad vaikas jaustųsi saugus, tėvai turi rūpintis jo poreikiais, mylėti, domėtis, būti ramūs, nei fiziškai, nei psichologiškai nesmurtauti prieš vaiką. Vaiko saugus prieraišumas prie savo tėvų – tai viso gyvenimo laimės sąlyga. Kai vaikas jaučiasi priimtas, saugus, mylimas, jis gerbia ir myli savo tėvus, toks vaikas augdamas mažiau turės įvairių sveikatos ir elgesio problemų.

Nesaugus prieraišumas – tai vaikui nesaugi aplinka, kur tėvai pernelyg užsiėmę savo problemomis (pvz. alkoholis ir kiti žalingi įpročiai, psichinės sveikatos problemos, smurtas artimoje aplinkoje, darbo nebuvimas ir kt.) ir nenori arba negali patenkinti vaiko poreikių, kad užtikrintų vaiko saugumą. Anot N. J. Salkind (2006), kada yra nesaugaus prieraišumo tipų, tai tokiu atveju kyla didesnė rizika, kad vaikai taps nerimastingesni, dažniau ir stipriau verks, bus nedrąsūs, patirs daugiau nepalankių vaiko raidos, psichikos sveikatos ir vėlesnių tarpasmeninių santykių formavimosi pasekmių.

Saugiai prisirišęs vaikas, vedamas natūralaus noro pažinti pasaulį, palaipsniui atsiskiria nuo mamos, išlaikydamas gerą santykį ir pasitikėjimą bei galimybę sugrįžti, kai reikės pagalbos ar nusiramavimo. Saugus prieraišumas teikia ir saugumo jausmą. Augindami vaikus dažniausiai elgiamės taip, kaip su mumis elgėsi mūsų tėvai. Svarbu įsisąmoninti savo išgyventą patirtį ir pasistengti užauginti savarankiškus vaikus.

Pagal J. Belsky ir kt. (1991), tėvo ir motinos santykių reikšmę vaiko psichikos sveikatai ir elgesiui patvirtina atliktų tyrimų duomenys. Kūdikiai, pasižymėję neigiamu emocionalumu pirmaisiais gyvenimo metais, buvo labiau teigiamos emocinės raidos, jeigu jų mama buvo jautri ir aktyvi, o jos santykiai su tėvu buvo geri. O negatyvios vaikų emocinės raidos tendencijos stiprėjo, jei vaikų tėčiai buvo nepatenkinti santuoka, nejautrūs ir neįsitraukę į vaiko gyvenimą.

Psichosocialinė vaiko raida pagal E. H. Eriksoną (2004) turi keletą stadijų: saugumo–nesaugumo arba pasitikėjimo–nepasitikėjimo stadija (nuo gimimo iki 1 m.) – šioje stadijoje formuojasi vaiko pasitikėjimas aplinkiniu pasauliu, kuris priklauso nuo rūpinimosi vaiku. Pasitikėjimas žmonėmis ir savimi padeda nugalėti sunkumus kitose vaiko augimo stadijose.

Vaikas, kuriuo rūpinamasi nepakankamai, pradeda bijoti jį supančių žmonių ir aplinkos, pasidaro įtarus. Visa tai apsunkina jo asmenybės formavimąsi kitose stadijose. Autonomija – gėda (1–3 m.) šioje stadijoje vaikas mokosi pats savimi pasirūpinti: valgyti, vaikščioti ir kalbėti arba abejoja savo sugebėjimais. Joje psichosocialinės krizės sprendimo rezultatai priklauso nuo tėvų pasiruošimo suteikti vaikams laisvę jų galimybių ribose. Antraisiais ir trečiaisiais gyvenimo metais vaikas siekia viską daryti pats (pavyzdžiui, apsirengti) ir labai didžiuojasi savo naujais sugebėjimais. Tėvai, kurie leidžia vaikui atlikti tai, ką jis nori ir gali, padeda jam įgyti autonomijos (savarankiškumo) jausmą ir ugdyti valią. Savarankiškumo atsiradimas ir augimas tuo pačiu stiprina pirmojoje stadijoje įgytą pasitikėjimą kitais. Nekantrūs tėvai, kurie daro tai, ką gali pats vaikas, arba nuolat jį skubina, formuoja vaikui abejojimo savimi ir gėdos jausmą. Iniciatyvumo-kaltės stadija (3–6 m.) šioje stadijoje vaikas kūrybiškumo užuomazgos. Šioje stadijoje sprendžiamas psichosocialinis konfliktas tarp iniciatyvos ir kaltės jausmo. Kiek iniciatyva viršys kaltės jausmą, priklauso nuo to, kiek ir kaip tėvai leis pasireikšti vaiko valiai. Jeigu tėvai skatins vaiko smalsumą, kūrybą, savarankiškumą, tai formuosis iniciatyvumas, kuris sudaro potencialią galimybę ateityje siekti savo tikslų ir efektyviai dirbti. Jeigu tėvai vaikui neleis savarankiškai veikti, be to, jeigu jam truks pripažinimo ir meilės, tai formuosis kaltės ir menkavertiškumo jausmai.

E. Erikson'o teorija padeda suprasti tėvų vaidmens svarbą, nes tik tėvai gali padėti savo vaikui sėkmingai pereiti visus psichosocialinio vystymosi etapus ir subręsti. Pirmame etape tėvai turi būti rūpestingi, atsakingai atlikti savo pareigas, mylėti savo atžalą: visa tai padės vaikui pajusti pasitikėjimo jausmą žmonėmis ir savimi. Antrame etape tėvai turi suteikti vaikui laisvę pagal jo galimybes, kad vaikas pajustų savarankiškumo bei autonomijos jausmą. Trečiame etape tėvai turi vaiką skatinti veikti, žaisti, klausinėti, norėdami, kad vaikas ką nors suprastų. Jei tėvai neleis vaikui savarankiškai veikti, jam truks pripažinimo, meilės, formuosis kaltės ir menkavertiškumo jausmas.

Saugumo ir nesaugumo problema, pagal A. Maslow (2006) teoriją, pirmiausia tenkinami fiziologiniai poreikiai, kurių patenkinimas lemia žmogaus egzistavimo galimybę. Mokslininko teigimu, vaikui reikia saugios aplinkos, meilės, pagarbos ir palaikymo. Meilės ir saugumo poreikis jis įvardijamas svarbiausiu, nes suteikia pagrindą visiems tolimesniems santykiams. Nuo šio poreikio patenkinimo priklauso tolimesnė asmenybės plėtra – gebėjimas rūpintis ir atsakyti į meilę.

Vaikams visų šių poreikių tenkinimą turi užtikrinti tėvai. Pirmiausia, tai fiziologiniai poreikiai: tėvai turi pasirūpinti, kad vaikui būtų kur gyventi, ką valgyti, ką dėvėti. Vaikams saugi aplinka gali tapti tik tokioje šeimoje, kurioje nėra grėsmės pavojų, o tokį saugumo

jausmą gali užtikrinti tik tėvai. Jei fiziologiniai ir saugumo poreikiai yra patenkinti, tai vaikui taps aktualus meilės poreikis.

Apibendrinant galima teigti, kad maži vaikai labai greitai vystosi ir tobulėja, keičiasi jų poreikiai. Vaikų poreikių tenkinimą turi užtikrinti tėvai. Augimo ir pokyčių procesai yra susiję su kūno ir nervinės sistemos branda, didėjančiu mobilumu, bendravimo įgūdžiais ir intelektualiais gabumais, taip pat greitai besikeičiančiais interesais ir gebėjimais. Maži vaikai suformuoja stiprų emocinį prisirišimą prie tėvų, kurie turėtų rūpintis, globoti, nukreipti ir saugoti vaikus taip, kad būtų gerbiamas jų individualumas ir didėjantys gebėjimai.

1.2. Ikimokyklinio amžiaus vaiko teisės augti saugioje aplinkoje užtikrinimas

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1995) preambulėje pabrėžiama, kad vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas šeimoje, jausdamas meilę, laimę ir supratimą, todėl šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei ir natūraliai jos visų narių, ypač vaikų, augimo ir gerovės aplinkai, turi būti teikiama reikiama apsauga ir pagalba.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996, AR 2020 01 01), nurodyta, kad vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas savo šeimoje, jausdamas laimę, meilę, supratimą, tėvų globą ir atsakomybę. M. Markovienės-Pileckaitės ir T. Lazdausko (2007) teigimu – šeima yra svarbiausia vaiko auklėjimo terpė, kurioje rūpinamasi vaiku, jis saugomas nuo galimos grėsmės, mokamas suprasti save ir kitus, formuojamas ir kontroliuojamas jo elgesys. Šeimos vaidmuo visuomenėje neprilygsta jokiai kitai institucijai, kadangi būtent šeimoje formuojasi ir vystosi žmogaus asmenybė.

Pasak G. Babachinaitės (1996), vaikai, kaip teisių turėtojai, turi tokias pačias teises kaip ir suaugusieji, tačiau suaugusieji ne visada pripažįsta mažuosius kaip asmenis, turinčius savo teises.

1) vaikas, kaip ir kiekvienas žmogus, turi visas žmogaus (piliečio) teises ir laisves, kuriomis sugeba naudotis;

2) atsižvelgiant į protinį ir fizinį nesubrendimą, vaikui būtina ypatinga apsauga bei priežiūra, teisinė apsauga ir iki gimimo, ir po jo. Įstatymais ir kitokiomis priemonėmis vaikui turi būti sudarytos galimybės sveikai ir normaliai vystytis fiziškai, protiškai, doroviškai, dvasiškai. Jau 1959 m. Vaiko teisių deklaracijoje buvo pasakyta, kad „žmonija privalo vaikui duoti visa, ką ji turi geriausia“.

3) atsižvelgiant į tai, kad vaikas dėl savo asmenybės ypatumų (t. y. fizinio ir socialinio nesubrendimo) nesugeba savo teisėmis pasinaudoti bei apginti savo interesų, visuomenėje turi būti socialiniai institutai, garantuojantys efektyvų vaiko teisių gynimą ir atliekantys vaiko

teisių įgyvendinimo garantijų vaidmenį. Žinoma, pagrindinis jų veiklos principas turi būti tik vaiko interesų įgyvendinimas.

Vaiko teisės prasideda šeimoje. Šeima pripažįstama saugiausia ir tinkamiausia aplinka vaiko gerovei ir apsaugai. Nors vaikas, kaip teisių turėtojas, turi savo teisės, bet dėl savo nesubrendimo nežino bei negali jomis naudotis. Vaiko teisių įgyvendinimas ir jo interesų apsauga priklauso nuo tėvų. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (1996, AR 2020 01 01) 13 str. nurodyta, kad vaikas turi teisę į gyvenimo sąlygas, būtinas jo fiziniam, emociniam, protiniam, dvasiniam vystymuisi, o šias teises užtikrina tėvai arba kiti vaiko atstovai pagal įstatymą.

D. Kabašinskaitės (2002) teigimu, šeima yra ypatinga erdvė vaiko ir suaugusiojo ryšiams formuoti. Ji kaip saugi ir tinkamiausia aplinka vaiko vystymuisi, gerovei ir apsaugai.

S. Fountain (2000) išskyrė tokias *vaiko teises*:

- ❖ išlikimo teisės, į kurias įeina teisė gyventi, patenkinti svarbiausius poreikius, turėti maisto, būstą, tinkamas gyvenimo sąlygas, prieinamą medicininį aptarnavimą;

- ❖ raidos, augimo teisės, apibrėžiančias vaiko galimybių plėtojimą, užtikrinančias teisę mokytis, turėti laisvo laiko, dalyvauti kultūrinėje veikloje, gauti reikiamą informaciją, teisę į minties ir sąžinės laisvę;

- ❖ globos, saugumo teisės, į kurias įeina teisė būti apsaugotam nuo visų netinkamo elgesio, išnaudojimo formų, aplaidaus elgesio. Tai apima vaikų darbo, agresyvaus elgesio su vaikais, seksualinio išnaudojimo ir kitas problemas;

- ❖ dalyvavimo teisės: teisė aktyviai dalyvauti bendruomenės gyvenime, laisvai reikšti savo mintis, vertinti dalykus, susijusius su pačių vaikų gyvenimu.

Vaiko teisę augti saugioje aplinkoje turi užtikrinti tėvai. Tėvai privalo sudaryti aplinką, kurioje vaikas aprūpintas, saugus, gali žaisti, laisvai gali išsakyti savo nuomonę, būti prižiūrimas, laimingas, mylimas. Pasak L. Žalimienės (2007), vaikas jaučiasi šeimoje saugus, nes žino, kaip kada reikia elgtis, koks elgesys yra geras, o koks smerktinas ir t. t., kadangi paprastai šeimoje galioja tam tikros taisyklės, aiškios ribos, kitaip sakant, pozityvi disciplina. Tėvai išmoko vaikus nusistatyti elgesio ribas, jų nuosekliai laikytis. Tai vaikui suteikia galimybę aktyviai dalyvauti šeimos gyvenime.

Vienas iš svarbiausių Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1995) principų yra nuostata, kad visi veiksmai, susiję su vaikais, turi atitikti geriausius vaiko interesus (3 str.). Konvencijos 6 straipsniu siekiama užtikrinti didžiausią galimybę vaikui gyventi ir sveikai vystytis. Kituose Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos straipsniuose pabrėžiama, kad vaikas turi nepatirti fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimų bei piktnaudžiavimo, o svarbiausia vaiku turi būti rūpinamasi ir jis turi būti prižiūrimas. Tėvai ar globėjai turi

prižiūrėti vaiko gyvenamąją aplinką ir užkirsti kelią nelaimingiems atsitikimams namuose. Kiekvienas vaikas turi teisę augti tokiose gyvenimo sąlygose, kokių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam bei socialiniam vystymuisi.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996, AR 2020 01 01), kuriame nurodyta, kad vaikui turi būti užtikrinta teisė į saugią aplinką šeimoje, garantuojamas vaiko interesų užtikrinimas – sveika ir saugi aplinka ir sąlygos, tenkinančios vaiko individualius poreikius, kurie atitinka vaiko amžių, vystymąsi, gebėjimus ir brandą bei užtikrina tinkamą vaiko raidą ir auklėjimą. Vaiko teisė gyventi ir sveikai vystytis – tai priemonės, leidžiančios sudaryti vaikui sveiką ir saugią aplinką. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme yra apibrėžta ir vaikui nesaugi aplinka – vaiko gyvenamoji ar kita aplinka, kurioje kyla pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai dėl nepriežiūros, smurto ar kitų socialinės rizikos veiksnių.

Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje (2003) garantuojama teisė į vaiko apsaugą – tai teisė augti savo šeimoje ir gauti profesionalią pagalbą, taip pat teisė būti apsaugotam nuo socialinio ir individualaus smurto, gyventi saugioje aplinkoje.

Vaiko gerovės 2019–2021 metų veiksmų plano paskirtis – kurti vaiko gerovę užtikrinančių paslaugų ir priemonių sistemą, kuri sudarytų palankias sąlygas vaikui augti saugioje šeimos aplinkoje ir gauti reikiamas kompleksines (socialines, teises, medicininės ar kitas) paslaugas bei pagalbą.

Apibendrinant galima teigti, kad vaiko teisių į saugią aplinką užtikrinta kiek tarptautiniame, tiek ir nacionaliniame įstatyme. Yra įvairios koncepcijos, planai, programos, kad būtų kuo mažiau vaikų teisių pažeidimų, o svarbiausia garantuoja vaikui teisę gyventi šeimoje, saugioje aplinkoje.

1.3. Tėvų teisės, pareigos ir atsakomybė

Teisės, pareigos ir atsakomybė tėvams yra įtvirtintos Lietuvos teisės aktuose. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (1992, AR 2019 09 01, 38 straipsnis) įtvirtinta tėvų teisė ir pareiga auklėti savo vaikus dorais žmonėmis bei juos iki pilnametystės išlaikyti. Svarbiausia tėvų pareiga – sudaryti vaikui sveikas ir saugias gyvenimo sąlygas, gerbti vaiko asmenybę, apsaugoti nuo smurto, prievartos ir išnaudojimo, pasiruošti savarankiškam gyvenimui visuomenėje. Už vaiko auklėjimą ir priežiūrą tėvai atsako bendrai ir vienodai.

Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (2000, AR 2020 01 01) tėvų teisės ir pareigos vaikams įvardijamos kaip tėvų valdžia ir kad tėvai turi teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgdami į jų fizinę ir protinę būklę sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis. Taip pat kodekse yra nurodyta, kad tėvų teisės ir pareigos priklauso lygiai abiem tėvams, nesvarbu, ar jie yra

susituokę ar ne, gyvena kartu ar atskirai, jų santuoka nutraukta ar pripažinta negaliojančia ir t. t. Už vaiko auklėjimą ir priežiūrą tėvai atsako bendrai ir vienodai. Taip pat kodekse nurodytas abiejų tėvų teisių ir pareigų vienovės, tėvų valdžios bendrumo principas. Tėvai savo teises ir pareigas dalinasi tarpusavio sutarimu. Tik esant tėvų nesutarimui, šiuos klausimus nagrinėja teismas.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996, AR 2020 01 01) nurodyta, kad vaiko tėvų teisės ir pareigos yra prigimtinės. Vaiko tėvai turi pirmumo teisę prieš kitus asmenis auginti ir auklėti savo vaikus. Taip pat įstatyme nurodyta, kad vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą turi teisę ir pareigą rūpintis, kad būtų sudaryta saugi, vaiko visapusiškam ir harmoningam vystymuisi tinkama aplinka, taip pat vaiko sveikata, jo fiziniu, protiniu, emociniu, dvasiniu, doroviniu vystymusi, pažintinių ir socialinių gebėjimų ugdymu, mokyti vaiką nesmurtinio elgesio plėtojant tarpasmeninius santykius, suteikti jam informaciją, kaip apsisaugoti nuo bet kokio smurto ar kitų jo teisių pažeidimų, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą. Taip pat tėvai atsakingi už vaiko poreikių tenkinimą bei saugumo užtikrinimą. Nuo 2018 m. liepos 1 d. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996, AR 2020 01 01) reglamentuoja, jog vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą pasirūpina, kad vaikas iki 6 metų be objektyvios būtinybės neliktų be vyresnių kaip 14 metų asmenų priežiūros. Tie tėvai, kurie palieka vaiką, neatsakingi vykdo savo pareigas, tokie jų atsainūs poelgiai gali sukelti vaikui didžiulę grėsmę jo sveikatai ir gyvybei.

G. Sagatys (2005) teigia, jog tėvų teisės ir pareigos vaikams yra išimtinės. Tai lemia principinė vaikų teisių apsaugos nuostata, kurioje nurodoma, kad vaiko teises pirmiausia privalo užtikrinti tėvai. Taip pat autorius pažymi, kad tėvų pareiga auklėti vaikus yra asmeninio pobūdžio, todėl negali būti perleista kitiems asmenims. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (2000, AR 2020 01 01) nurodyta, kad tėvo ar motinos atsisakymas nuo teisių ir pareigų savo nepilnamečiams vaikams negalioja. Tėvų pareiga rūpintis ir auklėti savo vaikus yra privaloma. Nei vienas iš tėvų neturi teisės atsisakyti pareigos įgyvendinti tėvų valdžią, todėl tėvai privalo pagal savo sugebėjimus ir finansines galimybes auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata bei išlaikyti juos.

Socialiai pažeistose šeimose tėvai neužtikrina vaiko saugumo, netenkina jo poreikių, į juos neatsižvelgia arba nemoka to daryti, kai namuose prieš vaiką smurtaujama, kai dėl tėvų negebėjimo tinkamai pasirūpinti vaiku kyla didelė grėsmė jo sveikatai ir raidai. Tėvai nevykdo savo pareigų: neturi motyvacijos rūpintis vaiku, nuolat palieka kitų asmenų priežiūrai, netenkina gyvybiškai svarbių vaiko poreikių. Tėvai turi rūpintis savo vaiku ir jį tinkamai auklėti, užtikrinti jo fizinį ir psichinį saugumą, bet tėvai ne visada tinkamai naudoja savo teises ir pareigas ir turi už tai atsakyti.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1995) 19 straipsnyje numatyta: Valstybės dalyvės, siekdamos apginti vaiką nuo įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimų ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio, grubaus elgesio ar išnaudojimo, įskaitant seksualinį piktnaudžiavimą, kuriuos jis gali patirti iš tėvų, teisėtų globėjų ar kurio nors kito jį globojančio asmens, imasi visų reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo priemonių.

Lietuvoje yra pakankamai stipri įstatyminė bazė, kuri numato tėvų (globėjų, rūpintojų) teises ir pareigas bei atsakomybę už teisių ar pareigų nevykdymą. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996, AR 2020 01 01) nurodyta, kad vaiko tėvams ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą už pareigų nevykdymą ar netinkamą jų vykdymą, vaiko teisių pažeidimą ar kitokį piktnaudžiavimą savo teisėmis ir pareigomis taikoma įstatymų nustatyta civilinė, administracinė arba baudžiamoji atsakomybė.

Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (2015, AR 2020 04 03) 73 straipsnyje numatyta, kad tėvų valdžios nepanaudojimas arba panaudojimas priešingai vaiko interesams pirmą kartą užtraukia įspėjimą tėvams, pakartotinai užtraukia baudą nuo dešimt iki vieno šimto eurų. Taip pat gali būti taikoma administracinio poveikio priemonė – įpareigojimas dalyvauti atitinkamose alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose).

Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (2000, AR 2020 01 01) nurodyta, kad tėvų valdžios apribojimas gali būti neterminuotas arba laikinas. Pagal Civilinio kodekso 3.180 straipsnį, tėvų valdžios apribojimas gali būti, kai tėvai (tėvas ar motina) vengia atlikti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiauja tėvų valdžia, žiauriai elgiasi su vaikais, daro žalingą įtaką vaikams savo amoraliu elgesiu arba nesirūpina vaikais. Laikinas tėvų valdžios apribojimas gali būti taikomas kaip prevencinė priemonė tėvams, kad jie pakeistų savo elgesį ir gyvenimo būdą, taip pat kaip būdas apsaugoti vaiką nuo būsimos žalos, nelaukiant, kol ši jam bus padaryta. Neterminuotas tėvų valdžios apribojimas taikomas tuomet, kai teismas padaro išvadą, kad tėvai (tėvas ar motina) daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina ir nėra duomenų, kad padėtis gali pasikeisti.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (2000, AR 2020 01 01) 158 straipsnis – *vaiko palikimas*. Tėvas, motina ar globėjas arba kitas teisėtas vaiko atstovas, palikęs negalintį savimi pasirūpinti mažametį vaiką be būtinos priežiūros norėdamas juo atsikratyti, baudžiamas viešaisiais darbais arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. 163 straipsnis – *piktnaudžiavimas tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis*. Tas, kas piktnaudžiavo tėvo, motinos, globėjo ar

rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis fiziškai ar psichiškai gniuždydamas vaiką palikdamas jį ilgą laiką be priežiūros ar panašiai žiauriai elgdamasis su vaiku, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų.

Apibendrinant galima teigti, kad tėvai disponuoja teise ir pareiga rūpintis, kad būtų sudaryta saugi, vaiko visapusiškam ir harmoningam vystymuisi tinkama aplinka, taip pat vaiko sveikata, jo fiziniu, protiniu, emociniu, dvasiniu, doroviniu vystymusi, pažintinių ir socialinių gebėjimų ugdymu, mokyti vaiką nesmurtinio elgesio plėtojant tarpasmeninius santykius. Už vaiko auklėjimą ir priežiūrą tėvai atsako bendrai ir vienodai. Lietuvoje yra pakankamai stipri įstatyminė bazė, kuri numato tėvų atsakomybę už pareigų nevykdymą.

2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ SAUGUMĄ SĄLYGOJANTYS VEIKSNIAI

Pasak L. Žalimienės (2007), vaikui turi būti užtikrinta fiziškai saugi ir psichologiškai harmoninga aplinka. Saugumas reiškia ne tik fizinį vaiko saugumą (aplinka, kad vaikas nesusižeistų, sąlygos nebūtų kenksmingos jo sveikatai ir pan.), bet ir psichologinį saugumą, t. y. galimybių vaiko normaliai raidai, poreikių tenkinimui sudarymą. Norint visapusiškai ugdyti vaiko asmenybę šeimoje, turėtų būti sudarytos palankios sąlygos, tiesiogiai priklausančios nuo vaikų ir tėvų santykių šeimoje. Viena vertus, pagrindinė tėvų santykių savybė yra meilė, kuri lemia pasitikėjimą vaiku, džiaugsmą ir malonumą bendrauti su juo, norą jį apsaugoti. Kita vertus, tėvų požiūris pasižymi griežtumu ir kontrole. Šis konfliktas yra vienas stipriausių šeimos santykių prieštaravimų. Tai, kokie santykiai šeimoje, kokios vertybės yra svarbiausios, priklauso, kokie užaugs vaikai. Glaudūs kontaktai su tėvais vaikams sukuria stabilias gyvenimo sąlygas, pasitikėjimo jausmą ir saugumą. Vaikai, augantys meilės ir supratimo aplinkoje, turi mažiau sveikatos problemų, gerai mokosi mokykloje, bendrauja su bendraamžiais ir atvirkščiai, tėvų ir vaikų santykių šeimoje nebuvimas lemia įvairių psichologinių problemų ir kompleksų atsiradimą.

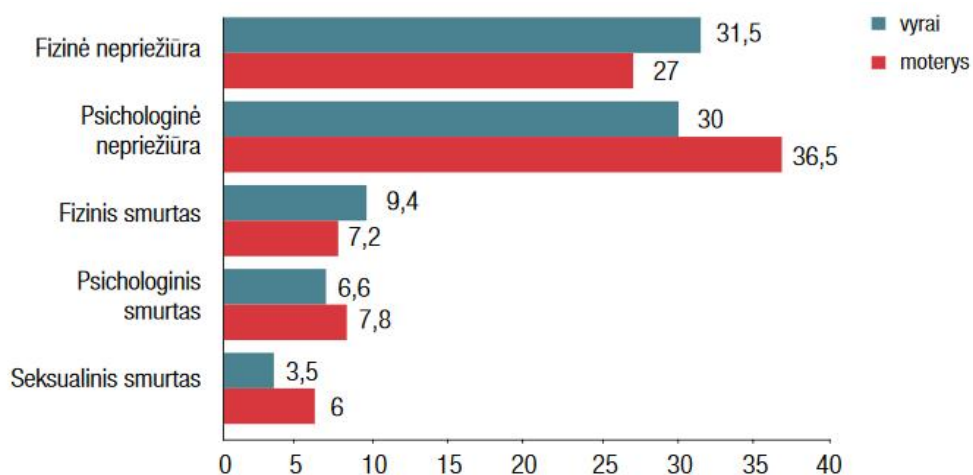
Neigiamos vaikystės patirties ir rizikingo elgesio sąsajos (2011) tyrime buvo nustatyta, kad neigiamos vaikystės patirtis turi įtakos tolimesnei žmogaus gyvenimo kokybei. Taip pat neigiamos vaikystės patirties ir rizikingo elgesio sąsajos tyrimo ataskaitoje pabrėžiama, kad tam tikros patirtys gali būti ligų, prastos gyvenimo kokybės ar net ankstyvos mirties priežastimi. Neigiamos vaikystės patirties pasekmės gali būti susijusios su asmens įsitraukimu į rizikingą elgesį, pvz. tokį kaip rūkymas, psichoaktyvių medžiagų naudojimas, ankstyva lytinių santykių pradžia, vairavimas išgėrus. Vaikai turėjo neigiamą patirtį, jeigu gyveno socialinės rizikos veiksniais patiriančioje šeimoje, kur:

- patyrė fizinį, emocinį arba seksualinį smurtą;

- gyveno su nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų priklausomu, kalėjusiu arba psichikos sutrikimų turinčiu(-iais) šeimos nariu(-iais);
- matė smurtą prieš moterį savo šeimoje (prieš motiną, pamotę);
- vaiko tėvai išsiskyrė;
- patyrė emocinę ir/ar fizinę nepriežiūrą.

Taigi galima padaryti išvadą: jeigu vaikai gyvena nesaugioje aplinkoje, kurioje kyla pavojus jų sveikatai ir (ar) normaliai raidai dėl nepriežiūros, smurto ar kitų socialinės rizikos veiksnių, vaikas turės neigiamą patirtį ir tai turės įtaką tolimesnei vaiko gyvenimo kokybei.

Neigiamos vaikystės patirties ir rizikingo elgesio sąsajos (2011) tyrimas, Pasaulio sveikatos organizacijos užsakymu, buvo atliktas ir Lietuvoje. Atlikto tyrimo metu buvo siekiama nustatyti neigiamos vaikystės patirties bei rizikos veiksnių paplitimą tarp jaunų žmonių, įvertinti sąsajas tarp jų. Tyrime buvo analizuojami 1636 pirmo ir antro kurso studentų atsakymai. Klausimyną pildė studentai iš 11 skirtingų valstybinių aukštųjų mokyklų. Apklausoje buvo naudojami JAV Ligų kontrolės ir prevencijos centro sukurti klausimynai, kurie buvo išversti į lietuvių kalbą. Klausimynais buvo įvertinta tiriamųjų neigiama patirtis iki 18 metų amžiaus bei nustatytas rizikingo elgesio paplitimas suaugusiame amžiuje. Apklausoje metu buvo vertinami tokie rizikos veiksniai kaip rūkymas, alkoholio ir narkotikų vartojimas, neplanuotas nėštumas, ankstyva lytinio gyvenimo pradžia ir dažna seksualinių partnerių kaita, persivalgymas, fizinis pasyvumas ir suicidinis elgesys. Analizuojant duomenis buvo apskaičiuotas patirto fizinio, seksualinio, psichologinio smurto ir nepriežiūros vaikystėje paplitimas (1 pav.).

2 pav. Smurto paplitimas vaikystėje pagal lytį.

1 pav. Smurto paplitimas vaikystėje pagal lytį

Šaltinis: Neigiamos vaikystės patirties ir rizikingo elgesio sąsajos, 2011, p. 2

Išryškėjo, kad apie trečdalį vyrų ir moterų patyrė nepriežiūrą vaikystėje: 31,5 % vyrų ir 27 % moterų patyrė fizinę nepriežiūrą (pvz., kartais neturėdavo pakankamai maisto), 30 % vyrų bei 36,5 % moterų patyrė psichologinę nepriežiūrą (pvz., jautėsi nemylimi). Seksualinį smurtą vaikystėje patyrė 3,5 % vyrų ir 6 % moterų. Galima padaryti išvadą, kad rizikingas elgesys suaugusiame amžiuje (rūkymas, alkoholio ir narkotikų vartojimas, neplanuotas nėštumas ir t. t.) būdingas tiems vaikams, kurių tėvai nesugebėjo jiems užtikrinti saugios aplinkos šeimoje.

Pasak A. Kurienės (2014), vaiką žalojantis elgesys paveikia visas vaiko raidos sritis – fizinę, emocinę, socialinę, pažintinę ir elgesio. Jis pakenkia vaiko fizinei sveikatai (sužalojimai, randai, nepagydomi pakenkimai), pažintinių procesų raidai (kalbai, mokymuisi, akademiniam pasiekimams), emocinei raidai (nerimas, potrauminio streso sutrikimas, depresija, žema savivertė), elgesiui (silpna savireguliacija ir impulsų kontrolė, agresija, kvaišalų vartojimas, savęs žalojimas, nusikalstami veiksmai), tarpasmeniniams santykiams. Kai kurie sunkumai nesibaigia vaikystėje, jie žaloja ir jau suaugus, sukurdami nesibaigiantį smurto ratą. Tokie vaikai užauga menkus tėvystės gebėjimus turinčiais tėvais ir motinomis, jie dažnai būna agresyvūs ir smurtaujantys partneriai, tampa piliečiais, linkusiais nusikalsti ir asocialiai elgtis.

Pasak D. Aleksejevaitės, G. Namajūnaitės ir kt. (2012), vaikystė – tai gyvenimo tarpsnis, kai formuojasi intelekto ir fiziniai gebėjimai, gyvenimo, taigi, ir sveikatos, įgūdžiai. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos – vienos iš svarbiausių institucijų ugdant, saugant ir stiprinant vaikų sveikatą. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose vaikai ugdomi iki 6–7 metų amžiaus. Tai intensyvaus vaikų augimo ir vystymosi laikotarpis. Nuo sparčių fizinės būklės kitimų augant neatsiejama vaiko bendra sveikatos būklė, psichologinė, emocinė ir socialinė asmenybės branda. Mažas vaikas augdamas ir vystydamasis jautriai reaguoja į išorinius veiksnius. Jį lengvai sutrikdo prasta mityba, prastos higienos sąlygos, lėtinės ligos, emocinis ir socialinis stresas, mažas fizinis aktyvumas.

S. Kovienė (2017) teigia, kad vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, jo ugdymo procese tampa reikšmingos, nuolatos sąveikaujančios ir viena kitą įvairiapusiškai papildančios dvi institucijos – šeima ir ikimokyklinio ugdymo įstaiga. Vaikai geriau jaučiasi emociškai: išmoksta pozityviai reaguoti į savo pasiekimus, darosi atsparesni neigiamam nesėkmių ugdymo institucijoje poveikiui, laisviau bendrauja su bendraamžiais. Formuojasi teigiama ir saugi vaikų savijauta darželyje, gerėja vaikų savivertė, jausmų valdymo įgūdžiai, mažėja elgesio problemų grupėje. Dėmesingas tėvų įsitraukimas į vaikų ugdymą kuria saugius tarpusavio santykius.

Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje nėra privalomas. Tėvai, nusprendę, kad jų vaikas lankys ikimokyklinio ugdymo įstaigą, turi būti tikri, kad vaikui ten bus patenkinti būtinieji poreikiai bei užtikrintas jo saugumas. R. Maceinaitė (2019) primena svarbiausius sveikatos saugos reikalavimus, į kuriuos turi atkreipti dėmesį tėvai: darželiai gali vykdyti ikimokyklinio ugdymo veiklą tik turėdami leidimą-higienos pasą; darželio teritorija turi būti aptverta ne žemesne kaip 1,5 m aukščio tvora; žaidimų aikštelėse esantys įrenginiai turi būti patikimai pritvirtinti, išdėstyti saugiu atstumu, atitinkantys vaikų amžių ir ūgį, ugdymo poreikius, nesusidėvėję, nesulūžę; siekiant maksimalios ugdymo kokybės bei vaikų saugumo užtikrinimo, vienu metu grupėje, kurioje ugdomi 1 metų amžiaus ar vyresni vaikai, turi dirbti ne mažiau kaip 2 darbuotojai, iš jų – ne mažiau kaip 1 pedagogas (ikimokyklinio ugdymo auklėtojas ar priešmokyklinio ugdymo pedagogas) ir daug kitų saugumo reikalavimų.

Anot R. Andriukaitienės (2007), kurdami ikimokyklinio ugdymo programą pedagogai prisiima atsakomybę už vaikų visuminį ugdymą(si), būtinausių vaiko amžiaus tarpsnių poreikių: judėjimo, fizinio ir psichinio saugumo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos, tenkinimą. Ugdymo programose turi būti atsižvelgiama į individualiuosius ir specialiuosius (gabių ir talentingų, dvikalbių, kitakalbių, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių, socialinės atskirties aplinkoje augančių, sveikatos sutrikimų turinčių ir kt. vaikų) poreikius.

Siekiant ikimokyklinio amžiaus vaikams užtikrinti saugumą, vaikų poreikiai turi būti patenkinti ne tik namuose, bet ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Vaikui turi būti užtikrinta fiziškai ir psichologiškai saugi aplinka, o tai gali būti pasiekta tik bendromis tėvų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos darbuotojų pastangomis.

Apibendrinant galima teigti, kad saugumo pažeidimai gali įgauti labai įvairias raiškos formas: vaikas gali nukentėti dėl nesaugios fizinės bei socialinės aplinkos. Kad vaikai augtų saugūs ir mylimi, tėvai, kartu su ikimokyklinio ugdymo įstaigos darbuotojais, turi užtikrinti sveiką, saugią aplinką, kuri yra psichologiškai ir fiziškai saugi vaikams. Vaikai, kurie išauga saugioje aplinkoje, yra mylimi, neturės įvairių problemų tolimesniame gyvenime bei išvengs neigiamos vaikystės patirties.

2.1. Fizinis saugumas

Kaip teigia N. Roper ir kt. (1996), tik gimęs kūdikis išsyk susiduria su visais aplinkos pavojais ir yra visiškai priklausomas nuo suaugusiųjų, kurie rūpinasi jo saugia aplinka, būtina, kad jis išgyventų ir sėkmingai augtų. Laikui bėgant, kūdikis pasidaro judresnis ir žingeidesnis. Šliaužiojančiam ir pradedančiam vaikščioti kūdikiui namuose padidėja nelaimingų atsitikimų pavojus. Šiuo gyvenimo trukmės tarpsniu kritimai, nudegimai, nusiplikymai ir apsinuodijimai

yra svarbiausios kūdikio susižeidimų, susižalojimų ir mirties priežastys. Maži vaikai dėl savo saugumo taip pat labai priklauso nuo suaugusiųjų. Jie dar neturi nei fizinių, nei protinių gebėjimų, kad galėtų atlikti daugelį sudėtingų, saugios aplinkos palaikymo gyvybinei veiklai reikalingų dalykų. Jie dar nesuvokia aplinkoje slypinčių pavojų ir nesupranta nei pačios saugumo sąvokos, nei asmeninės atsakomybės už saugią aplinką.

B. Strukčinskienė (2002) teigė, kad draudimai ir pamokymai nesulaiko vaikų nuo neatsargaus elgesio, ypač kai šalia nėra suaugusiųjų. Neprižiūrimiems mažamečiams vaikams sužalojimo grėsmė dar didesnė, nes jiems būdingas didelis noras tyrinėti supantį pasaulį, aktyviai judėti, liesti, imti, ragauti nežinomus daiktus.

L.Giesiūnienė, D. Dalmotienė (2018) savo darbe, remdamosi Higienos instituto pateiktais statistikos duomenimis, konstatuoja, kad 2013–2016 m. Lietuvoje mirė 619 0–4 metų amžiaus vaikų. Didžiąją dalį mirties priežasčių sudarė įgimtos formavimosi ydos (36 proc. visų mirčių) ir perinatalinio laikotarpio ligos (28 proc.). Trečioji mirties priežastis – mirtys dėl išorinių priežasčių (11 proc.), t. y. dėl traumų. Taigi, svarbu atkreipti dėmesį, kad didžiąją dalį mirčių ankstyvoje vaikystėje lemia genetiniai veiksniai, embriono ar vaisiaus vystymosi stadijoje atsiradusios ydos ir ligos, o sveiki vaikai dažniausiai miršta dėl patirtų traumų, kurių galima išvengti, taikant tinkamas prevencijos priemones. 0–4 metų amžiaus grupėje dažniausias nelaimingas atsitikimas yra nukritimai (ši sužalojimą kasmet iš 1000 vaikų patiria 42–56 vaikai), antrasis – negyvų mechaninių jėgų poveikis (iš 1000 vaikų – 13–20 vaikų), gyvų jėgų sukeltas poveikis (iš 1000 vaikų tokius sužalojimus patyrė 4–8 vaikai), sąlytis su karščiu ir karštomis medžiagomis (iš 1000 vaikų – 4–5 vaikai). Nukritimai, negyvų mechaninių jėgų poveikis ir gyvų jėgų sukeltas poveikis yra dažniausios 0–4 metų amžiaus vaikų sužalojimų priežastys. Patirtos ikimokyklinio amžiaus vaiko traumos išlieka viena iš svarbiausių vaikų mirčių ir susižalojimų priežasčių, todėl tėvams reikia pasistengti sudaryti vaikams tokias sąlygas, kuriose būtų užtikrintas jų fizinis saugumas bei vaikai būtų atidžiai prižiūrimi.

Kaip teigia J. Račaitė (2015), daugumą sužalojimų galima išvengti imantis atitinkamų prevencijos priemonių. Didžiausia atsakomybė dėl vaikų sužalojimų namuose tenka tėvams arba globėjams. Nėra vieno būdo, kuriuo būtų galima apsaugoti vaikus nuo traumų, būtinos kompleksinės priemonės. Efektyvu derinti vaikų mokymą, tinkamą jų priežiūrą ir įvairias papildomas saugos priemones.

Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro bei Vilniaus universiteto mokslininkų J. Račaitės, G. Šurkienės ir kt. (2015) atliktas tyrimas atskleidė, kad net 80 proc. atvejų sužalojimo metu vaikai buvo prižiūrimi suaugusiųjų. Tai rodo, kad arba suaugusiųjų priežiūra yra netinkama, arba vien jos nepakanka apsaugoti vaikus nuo patiriamų traumų. Bet kokiu

atveju nederėtų palikti vaikų be priežiūros, ypač ten, kur jie gali patirti sužalojimus. Vaikai yra labai jūdri. Todėl labai svarbu nuolat stebėti vaikus, kad jų kelyje nepasitaikytų itin pavojingų daiktų, kuriais jie gali susižaloti. Rizika patirti sužalojimą išauga visais atvejais, kai vaikai nėra prižiūrimi suaugusiųjų. Nederėtų vaikų palikti vienu žaidžiančių su gyvūnais, žaidimo aikštelėje. Neleiskite mažiems vaikams naudotis virtuvės įranga be priežiūros.

J. Račiaitė (2013) pastebėjo, jog pasitaiko atvejų, kai vaikai yra mokomi, nuolat prižiūrimi suaugusiųjų, tačiau vis tiek patiria vienokią ar kitokią traumą. Užkirsti joms kelią gali padėti įvairios išorinės apsaugos priemonės. Tai gali būti šalmas, įvairios kelių/delnų/alkūnių apsaugos, taip pat įvairios priemonės, užtikrinančios saugą namuose: dūmų detektoriai, spintelių užraktai, apsauginės tvorelės, langų atidarymo ribotuvai, orkaičių ir viryklių apsaugos, vaistų ir cheminių priemonių laikymas vaikams nepasiekiamoje vietoje ir pan. Daugelis šių priemonių yra nebrangios, tačiau tikrai efektyvios užkertant kelią sužalojimui. Reikia paminėti ir tai, kad kartais ir priemonės, skirtos vaikams apsaugoti nuo sužalojimų, gali tapti traumos priežastimi, todėl labai svarbu įsitikinti, kad priemonė yra saugi, atitinka visus Europos standartus ir kokybės reikalavimus, kad naudojama tinkamai, kaip nurodyta gamintojo instrukcijoje.

Analizuojant galima teigti, kad fizinis saugumas – tai nuolatinė suaugusiųjų priežiūra. Tėvų rūpestis yra užtikrinti vaikui fizinį saugumą. Įvairių sužalojimų galima išvengti naudojant įvairias išorines apsaugos priemones (pvz. šalmas, dūmų detektoriai, apsauginės tvorelės, langų atidarymo ribotuvai ir t. t.).

2.2. Psichologinis saugumas

R. Pipirienė (2015) pastebėjo, kad jeigu vaikas auga psichologiškai saugioje aplinkoje, tai nereiškia, kad jis visai nepatiria nemalonių jausmų ir išgyvenimų, tiesiog jo artimiausia aplinka yra apsaugota nuo fizinės ir emocinės grėsmės.

I. Nikolskaja (2000) pabrėžė, kad vaikui šeima yra saugi aplinka, kurioje formuojasi jo fizinės, psichinės, emocinės ir intelektinės raidos sąlygos, aplinka, kurioje vaikas turėtų jaustis kuo saugesnis. Šeimos nesugebėjimas užtikrinti vaikų auklėjimo ir išlaikymo yra vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių sunkias gyvenimo sąlygas turinčių vaikų grupę.

E. Markač, J. Pežemskaja (2017) pateikia veiksnius, turinčius įtakos psichologiniam saugumui ir mažinančius psichologinę vaiko apsaugą:

- ❖ Mažos šeimos pajamos, skurdas, prastos gyvenamojo būsto sąlygos ir kitos ekonominės problemos;
- ❖ Vidiniai šeimos konfliktai, nepalanki psichologinė atmosfera šeimoje;
- ❖ Smurtavimas šeimoje (fizinis, seksualinis, psichologinis);

- ❖ Alkoholizmas ir narkomanija šeimoje;
- ❖ Tėvai neatlieka savo pareigų, susijusių su jų vaiku;
- ❖ Vieno ar abiejų tėvų ar kito šeimos nario (brolio, sesers) mirtis;
- ❖ Yra našlaitis.
- ❖ Valkatavimas, nepriežiūra.

Socialinę riziką patiriančiose šeimose tėvai neužtikrina vaikui saugumo, netenkina jo poreikių, į juos neatsižvelgia. Tėvai nevykdo savo pareigų, jie turi savų problemų (bedarbystė, piktnaudžiavimas alkoholiu ir psichotropinėmis medžiagomis, smurtas ir kt.). Tik tėvai turi pasirūpinti savo vaiku ir jį tinkamai auklėti, užtikrinti jo psichinį bei fizinį saugumą. Jeigu tėvams nepavyksta susidoroti su savomis problemomis, jiems reikia kreiptis pagalbos pas specialistus ar lankyti tėvystės įgūdžių kursus. Pagal Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą (1996, AR 2020 01 01), vaikas turi teisę augti savo biologinėje šeimoje – ten jam geriausia, nepaisant galimų trumpalaikių ar net ilgalaikių socialinių ir kitų biologinės šeimos problemų, bet kilus realiam pavojus vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei, vaikas gali būti paimtas iš šeimos.

I. Grigonytė (2014) pastebėjo, kad ne tik fiziniai, bet ir psichologiniai veiksniai turi įtakos vaiko saugumui namuose. Psichologinis smurtas prieš vaiką, tėvų skyrybos, emigracija ir vaiko palikimas, nemalonus mikroklimatas šeimoje, prasti santykiai su broliais ir seserimis – visa tai neigiamai veikia ikimokyklinio amžiaus vaiką, pažeidžia jo interesus bei teises – teisę į šeimos ryšius, augti su savo tėvais ir būti jų globojamam, teisę augti ir vystytis sveikai palankioje aplinkoje, teisę būti apsaugotam nuo smurto, teisę į sveikatą, orumą bei garbę, o tai sudaro sąlygas ikimokyklinio amžiaus vaikui namuose jaustis psichologiškai nesaugiai.

Anot R. Pipirienės (2015), psichologinę, emocinę grėsmę vaikui gali sukelti labai daug ir įvairių įvykių. Visų pirma reikėtų paminėti psichologinį smurtą: vaiko gąsdinimai, žeminimas, pravardžiavimas, įžeidinėjimai, erzinimas, etikečių klįjavimas, ironija, sarkazmas. Taip pat vaikui yra nesaugu ir tada, kai psichologinis smurtas naudojamas ne prieš jį patį, bet ir prieš kitą žmogų šeimoje. Psichologinę grėsmę vaikas išgyvena ir tada, kai šeimoje yra meluojama, nutylima kokia nors svarbi informacija, vaikas yra laikomas dar per mažu, kad galėtų suprasti ar sužinoti tam tikrą šeimoje egzistuojančią paslaptį. Paslaptys gali būti labai įvairios: vaiko atsiradimo šeimoje istorija ir šeimos gyvenimas (įsivaikinimas iš globos namų, vaiką augina tik vienas biologinių tėvų, pamotės ar patėvio gyvenimas šeimoje, tėvų skyrybos ir t. t.), artimųjų žmonių mirtys (mamos patirtas persileidimas, sesės, brolio mirtis, šeimos narių, giminių, artimų draugų mirtys), paties vaiko ar artimo žmogaus sunki liga ir pan. Vaiką daug labiau žlugdo ir žeidžia ne sunki žinia, bet slegianti tylą, nerimas ir kaustanti baimė, kurių būna pilni namai, kai nuo vaiko yra slepiamos tokios istorijos. Taip pat vaikui emocinį

nesaugumą sukelia jo, kaip asmenybės ir vertybės, nepriėmimas. Vaikas jaučiasi nesaugus ir nepriimtas, kai yra nepripažįstami jo jausmai, norai, poreikiai: neleidžiama liūdėti, verkti, bijoti, pykti, neišklausoma arba pasijuokiama iš jo svajonių, norų. Blogai, kai vaikas paverčiamas įrankiu tėvų tikslams ir lūkesčiams pildyti: jis verčiamas lankyti būrelius, rinktis draugus, kurie patinka tėvams, o ne jam pačiam. Tokioje aplinkoje augdamas vaikas nesijaučia saugus, nes negali būti toks, koks iš tikrųjų yra arba norėtų būti, o turi atitikti kitų norus ir lūkesčius.

D. Talijūnienė ir D. Oleškevič (2012) pastebėjo, kad pati svarbiausia bendravimo su vaikais prielaida yra artimas vaiko emocinis ryšys su mama ir tėčiu. Ypač svarbus ryšys su motina. Nuo pirmų dienų motina, bendraudama su vaiku, užtikrina jam saugumą, patenkina jo emocinius poreikius, suteikia jam meilės. Tokiu būdu atsiranda vaiko prierašumas, kuris yra svarbi prielaida brandžios asmenybės vystymuisi. Nuo pirmų dienų mylintys, bendraujantys tėvai yra vaiko pasaulio modelio atitikmuo, santykių su kitais pavyzdys. Pagal tėvų bendravimo modelį formuojasi vaiko nuomonė apie pasaulį, socialinę aplinką ir visus bendravimo mechanizmus, kurie jame veikia. Jeigu vaikas gauna pakankamai meilės, su juo bendraujama, juo rūpinamasi, jis yra suprastas, pasaulį jis priima kaip saugią vietą, pasitiki savimi, sugeba pasiekti tikslus, yra teigiamai nusiteikęs, moka atlikti sudėtingas užduotis, yra aktyvus, geranoriškas, geriau vertina save ir sutaria su kitais, veiksmingiau prisitaiko prie socialinės aplinkos ir turi mažiau elgesio problemų, gali konstruktyviai susidoroti su stresu. Tokie vaikai gerai prisitaiko darželyje, kurio edukacija vertingai papildo jų auklėjimą, vystymąsi, ugdymą ir plečia asmenybės ribas. Daugelis užsienio tyrėjų yra nustatę, kad tėvų nuoširdus, pagarbus bendravimas, užtikrinantis vaikui saugumo jausmą, glaudžiai siejasi su teigiamomis ir stabiliomis vaiko emocijomis, pasitikėjimu, savęs nenuvertinimu, gebėjimu bendrauti su šeimos nariais ir bendraamžiais, doru elgesiu. Vaikai, kurie pasaulį supranta kaip nesaugų ir keliantį grėsmę jų egzistavimui, pasižymi ryškiomis elgesio problemomis, t. y. jie nesilaiko bendrų susitarimų, pažeidžia nustatytas elgesio taisykles, prastai mokosi, jų elgesys yra agresyvus, jie dažnai mušasi, anksti pradeda rūkyti, išbando alkoholio, narkotikų poveikį ar net įninka į juos. Taip pat nukenčia ir vaiko emocinis stabilumas, pradeda dažnai keistis nuotaikos, atsiranda įvairių dalykų vengimas, nenoras atlikti tam tikrų darbų, dalyvauti gyvenimo įvykiuose, vaikas gali tapti užsisklendęs, jį gali pradėti kankinti įvairios nepagrįstos baimės, taip pat gali sutrikti miegas, suprastėti ar dingti apetitas.

Kaip teigia I. Bareikienė (2019), glaudus ir šiltas ryšys su tėvais suteikia vaikui galimybę augti saugiai. Vaikas tik tada gali ramiai žaisti, domėtis, tyrinėti, mokytis, kai jaučiasi saugus. Vaikų prierašumo formavimosi pagrindas – saugumo poreikis, kurį turi patenkinti suaugęs asmuo. Toks saugumo siekimas kūdikystėje išreiškiamas elgesiu: verkimu,

šypsena, mojavimu rankutėmis, o vėliau ir kalba. Vaikas siekia suaugusio artumo, kad pavojaus akimirka būtų apsaugotas, o jo poreikiai patenkinti.

Pasak R. Zikarienės (2012), teigiamo mikroklimato kūrimas grupėje yra labai svarbus vaiko sveikatai. Jį sudaro: emociškai sveika grupė, palankus mikroklimatas – tarp vaikų, tarp vaikų ir pedagogų, ir ugdytinių tėvų. Labai svarbu, kad vaikas jaustųsi svarbus, saugus, mylimas. Sudaryti galimybę vaikui jaustis saugiam, svarbiam, reikšmingam – tai pagrindinės sąlygos mažylio emociniam komfortui, asmenybės formavimuisi. Taip pat žinojimas, kad jiems visiems egzistuoja vienodos ribos ir taisyklės vaikams būtinas, kad jie jaustųsi saugūs, žinotų, ką daryti. Vaikai negimsta savaime drausmingi, paklusnūs, turintys susiformavusią vertybių sistemą. Taigi, ypač svarbu, kad vaikai dalyvautų susikuriant grupės taisykles. Tuomet:

- ❖ jie jaučiasi įsipareigoję jų laikytis;
- ❖ sumažėja nerimas bendraujant tarpusavyje;
- ❖ vaikai mokosi gyventi, bendrauti.

Taip pat R. Zikarienės (2012) pastebė, kad vaikai jaučiasi saugūs, kai visi jų jausmai priimami ir išgirstami. Tai ir nuliūdymas, ir susijaudinimas, ir pyktis, ir pavydas. Vaikai tik mokosi pažinti šiuos jausmus, todėl suaugusiojo pagalba čia ypač svarbi. Labai svarbu nekritikuoti vaikų už tai, kokie jie yra, o vertinti tik jų elgesį, reaguoti į jų poelgi: pvz.: man nepatinka, kad tu nustūmei Tomą. Taip konkrečiai nurodome, kas mums nepatinka nepasmerkdami paties vaiko. Kadangi vaikas reaguoja ne į auklėtojo žodžius, o į jos veiksmus, ypač svarbu, kad kasdieniniame grupės gyvenime pastebėtume kiekvieną netinkamo elgesio apraišką ir ją aptartume. Taip auga vaikų sąmoningumas atpažįstant netinkamą elgesį. *Geriausias mokytojas vaikui – suaugusiojo pavyzdys*. Teigiamas mikroklimatas, kuris vyrauja grupėje, sąlygoja vaikų elgesį: vaikai vienas kitą geriau supranta, labiau pasitiki savimi, lengviau išgyvena nuotaikų svyravimus. Vyraujantis mikroklimatas nulemia vaikų drausmingumą, sąžiningumą, gerumą. Ypatingai didelę reikšmę vaikų ugdymui turi teigiamo psichologinio klimato kūrimas ir išsaugojimas grupėje, stabilumo ir saugumo ugdytiniui užtikrinimas.

Anot R. Pipirienės (2015), vaikui psichologinį saugumą užtikrina:

- ❖ *Rūpinimasis jo fiziologiniais poreikiais*: maitinimu, ramiu miegu, šiluma, švara.
- ❖ *Fizinis kontaktas*. Reikia nebijoti imti mažiuko ant rankų, sūpuoti, glostyti, masažuoti, kutenti ir visai kitaip myluoti – tikrai jo neišlepinsite, nes tokio amžiaus mažyliams prisilietimų nebūna per daug.

❖ *Dėmesio rodymas.* Dėmesį vaikui galima parodyti įvairiais būdais: jį kalbinti, šypsotis, sekti jam pasakėles, dainuoti, skaityti eilėraščius, žaisti, tiesiog paprastai pasakoti jam tai, ką darote tuo metu.

❖ *Pasitikėjimas vienas kitu, nuoširdus bendravimas.*

❖ *Bendra šeimos narių veikla.* Pavyzdžiui, kartu tvarkytis namuose, eiti apsipirkti, gaminti maistą. Skirkite vaikui pareigas, kurios atitiktų jo amžių ir galimybes, ir už jų atlikimą pagirkite.

❖ *Laisvalaikio leidimas kartu su šeima:* pasivaikščiavimai, judrieji užsiėmimai lauke, kino filmų, teatro, baseino lankymas, įvairūs žaidimai namuose, kelionių planavimas ir dalyvavimas jose.

❖ *Leiskite vaikui daryti klaidas ir nebauskite už jas, nekritikuokite.* Jeigu vaikas kažką padarė netinkamai, patarkime, kaip klaidą ištaisyti, o ne moralizuokime ar smerkime jį.

❖ *Savas kamputis.* Tai gali būti užrakinamas stalo stalčius, užuolaidomis (baldakimu) uždengiama lova, savo lentyna rūbams, atskiras kambarys, kartais – galimybė pabūti įlindus į spintą ar po stalu. Svarbu nepamiršti ir asmeninių daiktų: tik vaikui skirti valgymo įrankiai, savas rankšluostis, maudytis skirtos priemonės, ypač svarbus žaislas ar talismanas, kurį galima visur nešiotis, nuosava knygelė, piešimo sąsiuvinis ir pan. Tokie asmeniniai daiktai ir erdvė suteikia vaikui saugumo, užtikrintumo jausmą, įgalina jį pasijusti svarbų, atsakingą ir savarankišką.

Jeigu visi šie poreikiai yra patenkinami, tai kūdikis jaučiasi psichologiškai saugus, mylimas ir reikalingas.

I. Penkauskaitė, A. Bagdonas (2016) pastebi, kad dienos ritmo svarba ankstyvajame vaikų amžiuje grindžiama šiomis nuostatomis: ankstyvasis vaikų amžius – pats svarbiausias laikotarpis žmogaus gyvenime, kuomet išmokstama ir įgyjama daugiausiai įgūdžių, žinių ir įpročių. Vienas tokių įpročių – dienos ritmo laikymasis, kuris užtikrina saugų vaikų gyvenimą ir jausmus, skatina savarankiškumą bei palaiko ramybę ir pusiausvyrą vaikui veikiant emociškai, fiziškai ir psichiškai. Neįdiegus dienos ritmo laikymosi suvokimo dar ankstyvajame amžiuje, vėliau gali būti per vėlu arba nebeįmanoma išmokyti vaiko gyventi nežalojant savo organizmo bei saugant nervų sistemą ir vidinę ramybę.

Galima padaryti išvadą, jog siekiant užtikrinti vaiko psichologinę saugą šeimoje, būtinos šios sąlygos:

1. Abipusė pagarba tarp visų šeimos narių, draugiška atmosfera šeimoje.
2. Tėvų dėmesio ir dalyvavimo vaikų vidiniame pasaulyje, jo poreikių užtikrinimas.
3. Sudarytos sąlygos vaiko saugiai aplinkai ir dienos režimo organizavimas: miegas, mityba, poilsis ir pan.

Analizuojant galima teigti, kad saugi vaiko aplinka, tai aplinka be prievartos ir smurto. Tai tėvų gebėjimas: nenaudoti fizinių bausmių, pykčio protrūkiais nesimušti, auklėjimo ar drausminimo tikslais nepliaukštelėti ir nesuduoti, net nepakelti rankos grasinant. Taip pat nenaudoti emocinio smurto – nesišaiptyti, negrasinti, neversti vaiko daryti tai, kas jam ar jai nepriimtina, nenaudoti prievartos, atsižvelgti į vaiko jausmus, poreikius, mintis, norus. Tėvai turi užtikrinti vaikams saugumą, patenkinti poreikius, mokyti bendravimo įgūdžių, suteikti jam saugų prierašumą ir meilę.

2.3. Savisaugos mokymas

L. Jankauskienės ir kt. (2008) teigimu, saugaus vaiko elgesio ir savisaugos įgūdžių ugdymas yra sistemingas ir nuoseklus procesas, sužadinantis vaiko norą sužinoti daugiau, įgyti patirties, įsisąmoninti ir suvokti atsakomybę už savo ir kitų saugumą ir laikytis saugaus elgesio principų kasdieninėje aplinkoje, gebėti orientuotis sudėtingose situacijose. Vaikai supažindinami su pagrindinėmis saugaus elgesio taisyklėmis ir būdais, skatinami ir pratinami laikytis saugaus elgesio taisyklių, ugdomas gebėjimas numatyti ir atpažinti pavojingas situacijas (kelyje, namuose, darželyje, kieme ir kitur), pastebėti, vertinti pavojaus šaltinius, ugdyti atsakomybę už savo saugumą, pagarbą gyvybei.

Pasak A. Gučo (1981), pagrindinė ikimokyklinio amžiaus vaikų veikla – žaidimas. Žaidimai suteikia galimybę supažindinti vaikus su pavojaus šaltiniais kasdieniame gyvenime, išmokyti atpažinti pavojingus daiktus ir išmokyti veikimo būdų pavojaus atveju. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugaus elgesio taisyklių pagrindų mokymas yra įmanomas tik aktyviai bendraujant tėvams su ikimokyklinės įstaigos darbuotojais. Po saugaus taisyklių mokymo vaikai tampa dėmesingesni ir atsargesni kasdieniame gyvenime, gamtoje, mieste gatvėse, jie išmano saugaus elgesio pagrindus.

Kaip teigia J. Račaitė (2015), vaikų mokymas yra vienas iš svarbiausių sužalojimų prevencijos principų. Dažnas tėvų požiūris, jog vaikas turi patirti sužalojimą, kad būtų atsargesnis ateityje, yra klaidingas. Dar prieš patiriant bet koki sužalojimą derėtų vaikams, atsižvelgiant į jų amžių, aiškinti apie tai, kas yra nesaugu, apie pavojus, tykančius namuose, taip pat kaip jų išvengti. Reikia parodyti ir papasakoti, kokiais daiktais jie gali susižaloti, kaip išvengti tokių sužalojimų. Tėvams ir globėjams pagelbėti gali įvairios spalvinimo knygutės saugos namuose tematika, taip pat užduotys ir žaidimai, viktorinos, kurių metu mažesni vaikai įgytų reikiamų žinių. Vaikų saugos namuose mokymas nebūtinai turi būti nuobodus, varginantis ir alinantis užsiėmimas, atvirkščiai – tai gali ir turi būti linksmas procesas, ateityje padėsiantis apsisaugoti nuo traumų.

D. Aleksejevaitė, V. Andreikėnaitė ir kt. (2011) parengė profilaktinius patarimus, kaip išvengti sužalojimų namuose.

Skendimai: Didelis pavojus nuskęsti gresia vaikams, nemokantiems plaukti, besimaudantiems be suaugusiųjų priežiūros, neleistinose vietose. Daug sužalojimų įvyksta dėl vaikų nerūpestingumo ir pavojaus sumenkinimo. Pervertinę savo jėgas per toli nuplaukia, pavargsta ir apėmus panikai nuskęsta. Svarbu aiškinti vaikams apie riziką maudantis neleistinose, nežinomose vietose.

Vaikų elgesio prie vandens telkinių rekomendacijos:

1. nepalikti vienu vaikų be priežiūros (nė minutei!) prie vandens telkinių, net visai negilių;
2. aptverti prie namų esančius vandens telkinius;
3. bet kokio amžiaus vaikus mokyti plaukti ar bent minimaliai laikytis vandens paviršiuje;
4. mokyti laikytis saugaus elgesio vandenyje taisyklių;
5. neleisti čiuožinėti ant ledo, kurio storis mažesnis kaip 10 cm, griežtai uždraustiirstytis ant ledo lyčių; prie namų esančiame vandens telkinyje neturi būti ekečių arba jos turi būti aptvertos.

Apsinuodijimai: Dažniausiai vaikai apsinuodija chemikalais, skirtais voniai, baldams, grindims valyti, oro gaivikliais, skalbimo priemonėmis, dažais. Pasitaiko, kad vaikai netyčia išgeria rūgštis, acetono, alkoholio ar dažų skiediklio. Vaikai gali apsinuodyti medikamentais, laikomais neužrakintose spintelėse.

Sužalojimai šaunamaisiais ginklais: Pastaruoju metu vis dažniau vaikai ir paaugliai susižaloja šaunamaisiais ginklais. Vis daugiau tėvų legaliai įsigyja šaunamuosius savigynai skirtus ar medžioklinius ginklus. Yra patvirtintos griežtos šaunamųjų ginklų laikymo ir naudojimo taisyklės (Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas, Žin., 2002, Nr. 13-467), kurių laikantis nelaimių pavyktų išvengti.

L. Jankauskienės ir kt. (2008) teigimu, vaikų poreikiai ir patirtis įvairiais amžiaus tarpsniais nėra vienodi, todėl svarbu atsižvelgti į amžiaus tarpsnių ypatumus. Trejų metų vaikų amžiuje įgyjamas gebėjimas išreikšti save žodžiais ir realizuoti sumanymais. Jie pradeda pasitikėti, supranta, kad suaugusieji jais tinkamai pasirūpins. Jie kupini minčių ir sumanymų, naudojami visais pojūčiais, kad suprastų pasaulį aplink save. Trimetis pradeda suvokti, kad yra gera ir malonu būti saugiam, sužino, kad savo saugumu turi rūpintis pats. Ketverių metų vaikams būdinga draugiškumo ir savarankiškumo dėmė, patinka viską daryti patiems, jie imituoja suaugusiųjų elgesį, yra ekspresyvūs, savo poziciją išreiškia vienodai

gerai ir žodžiais, ir veiksmais. Penkiamečiams–septynmečiams aplinkinis pasaulis labai įdomus, jie mėgsta tyrinėti ir spręsti problemas remdamiesi tuo, ką jau žino. Jie gerai įsidėmi saugaus elgesio taisykles ir savarankiškai ar padedami suaugusiojo geba saugiai elgtis. Galima padaryti išvadą, kad vaikus reikia pradėti mokyti saugaus elgesio pagrindų kuo anksčiau. Žinoma, kad kūdikis nesupras, bet kai tik vaikas pradės vaikščioti, tėvai gali aiškinti, ką galima daryti, paaiškinti, kokia situacija pavojinga, o kokia ne, kaip elgtis, aiškinti, kokie daiktai pavojingi ir kodėl, kur prireikus kreiptis pagalbos.

K. Belaja, B. Zimonina (2006) pateikia keletą *sužalojimų buityje prevencijos rekomendacijų*:

1. išmokyti vaikus visų galimų saugaus elgesio taisyklių;
2. išmokyti vaikus pavojingose situacijose naudotis bendruoju pagalbos telefono numeriu 112, tiksliai nurodyti savo vardą, pavardę, vietą, kur atsitiko nelaimė – adresą;
3. namų patalpų grindų danga turi būti sausa ir neslidi (ypač pavojingas linoleumas bei lygios keraminės plytelės), kad būtų išvengta galimo vaikų paslydimo ir kritimo;
4. elektros laidai ir elektros prietaisai turi būti saugūs, techniškai tvarkingi ir, pageidautina, sertifikuoti; jei namuose yra mažų vaikų, reikia naudoti specialius kištukus elektros lizdų apsaugai, kad mažyliai nekištų pirštų ar kitų daiktų į juos;
5. buityje naudojamos cheminės medžiagos ir vaistai privalo būti laikomi vaikams nepasiekiamose ar rakinamose vietose;
6. medikamentus rekomenduojama laikyti užrakinamoje spintelėje; netgi vitaminai negali būti vaikams lengvai pasiekiami, nes išgėrę per didelį vitaminų kiekį vaikai gali apsinuodyti;
7. pageidautina kiekvienuose namuose turėti sukomplektuotą pirmosios pagalbos rinkinį (ruloninis pleistras, įvairių dydžių sterilūs pleistrai, žirkklės, pincetas, varžtis kraujavimui stabdyti, sterilūs ir nesterilūs tvarsčiai, vata, 3 proc. vandenilio peroksidas, aerosolis, skirtas nudegimams, gelio paketai, skirti šildyti ar šaldyti, nereceptiniai vaistai nuo skausmo ir kt.);
8. kiekvienuose namuose pageidautina turėti ir smulkiai šeimoje aptarti konkretų veiksmų planą kilus gaisrui, trūkus vandentiekio vamzdžiui, sudužus stiklui, elgesio taisykles esant vieniems vaikams namuose; ikimokyklinukų gebėjimas išvengti nelaimingo atsitikimo tiesiogiai priklauso nuo šeimos tvarkos bei tradicijų;
9. pagrindinė tėvų, auklėtojų, visuomenės sveikatos specialistų pareiga – ugdyti supratimą, kad savo saugumu ir sveikata turi pasirūpinti pats, mokyti atsargumo bei atidumo.

Anot J. Efimovos (2014), pateikiama keletas patarimų, kaip vaikams užtikrinti saugumą.

Vaikas ir nepažįstami žmonės.

Yra žinoma, kad piktadariai dažnai naudoja vaikų pasitikėjimą ir naivumą. Dažniausiai tėvai kaltinami tuo, kad vaikui nuo ankstyvo amžiaus nepaaiškina elgesio su nepažįstamaisiais taisyklių. Norint mokyti vaiką būti atsargiu, būtina paaiškinti, kad visi, kurie jam yra ne artimieji, yra svetimi (net jei lankosi namuose).

Vaikas ir liftas.

Ikimokyklinio amžiaus vaikams liftas atrodo kaip atrakcionas, kuriame būtų įdomu važiuoti. Siekiant išvengti trauminių situacijų, vaikas turėtų būti supažindintas su lifto naudojimo taisyklėmis. Išmokykite, ką daryti, jei liftas yra įstrigęs, kaip elgtis saugiai lifte, ar eiti į liftą su nepažįstamais žmonėmis.

Vaikas gatvėje.

Gatvėje yra daug pavojų vaikui, net jei jis vaikšto su tėvais ar aukle. Atkreipkite dėmesį į tai, ar patogi ir saugi žaidimų aikštelė, kurioje žaidžia vaikas, ar važiuojama kelio dalis yra toli, ar yra pavojingų vietų (rūsiai, liukai, automobiliai, įtartinos kompanijos, valkataujantys ir pavojingi augintiniai).

Vaikas viešose vietose.

Keliaudami su vaiku į prekybos centrą, šventes ir sporto renginius, pagalvokite, kaip jį apsaugoti žmonių susibūrimo vietose. Vaikas turi būti mokomas, kaip elgtis, jei jis pasimetė nuo savo tėvų.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugos žinios:

- ❖ Ikimokyklinio amžiaus vaikas turi suprasti, kokia situacija yra pavojinga, o kokia ne.
- ❖ Vaikas turi suprasti, kad yra pavojingų žmonių, reiškinių, objektų, veiksmų.
- ❖ Vaikas turi suprasti, kas yra „sveikata“, ir kūno sužalojimas.
- ❖ Ikimokyklinio amžiaus vaikas turi žinoti informaciją apie save (pavardė, vardas, adresas, tėvų vardai).
- ❖ Vaikas turėtų žinoti saugos taisykles, kai jis yra namuose. Jis turi suprasti gaisro pavojų, elektros srovę, karštus prietaisus, suvokti, kokį pavojų gali sukelti langai. Vaikas turėtų žinoti, kad jis neturėtų atverti durų nepažįstamiems asmenims ir kalbėti su jais telefonu.
- ❖ Vaikas turi suprasti saugaus elgesio gatvėje pagrindus: neliesti švirksčių ir butelių, stiklo šukių, nesikalbėti su nepažįstamais žmonėmis ir niekur su jais neiti, neimti nieko iš svetimų žmonių, nesiartinti prie šunų, nelaiptuoti aukštai.
- ❖ Vaikas, lankydamas vaikų darželį, turi būti susipažinęs su tvarkos taisyklėmis: neiti vienam už darželio ribų, gražiai žaisti su vaikais, klausyti auklėtojų.

❖ Vaikas turėtų būti supažindintas su elgesio taisyklėmis pavojingose situacijose (gaisras, apsinuodijimas dujomis, elektros srovė, žemės drebėjimas, potvyniai, žaibo smūgiai, uraganai ir t. t.).

❖ Ikimokyklinio amžiaus vaikas turi žinoti elgesio taisykles važiuojamosiose kelio dalyse ir pagrindines sąvokas: „pėsčiųjų perėja“, „šviesoforas“, „raudona šviesa“, „požeminis perėjimas“ ir kt.

❖ Vaikui reikia pasakoti, jį mokyti apie saugų buvimą saulėje, ant ledo, šalia vandens telkinių.

❖ Ikimokyklinio amžiaus vaiką reikia mokyti apie sveiką mitybą ir organizmo stiprinimo principus. Jam reikia paaiškinti, kas yra naudinga ir kas ne.

Svarbiausi mokytojai vaikams išlieka tėvai. Būtent jie privalo skirti didelį dėmesį tam, kad vaikai žinotų, kaip saugiai elgtis, ir svarbu ne tik tai, ko jie moko vaikus, bet ir kokį pavyzdį rodo, bei žinoti, kokie mokymo būdai yra efektyviausi. Pats efektyviausias saugaus mokymo būdas – tai tėvų rodomas tinkamas pavyzdys: namuose, gatvėje (laikytis saugaus eismo taisyklių), automobilyje (prisiegti saugaus diržą). Tėvai turi mokyti vaikus ir savo saugaus elgesio pavyzdį rodyti kiekvieną dieną. Jeigu vaikais kiekvieną dieną matys, kaip elgiasi jo tėvai, tai ateityje pats sugebės saugiai elgtis kasdieniniame gyvenime.

Apibendrinant galima teigti, kad mažų vaikų saugos problema yra gyvybiškai svarbi. Tėvai, kurie nemoko ikimokyklinio amžiaus vaikų asmeninio saugumo, neįdiegia, kas gali kelti pavojų vaiko gyvybei, gali sukelti daugelį vaikui pavojingų situacijų. Daugelis tėvų bando savo pareigas rūpintis vaiku, auklėjimo atsakomybę už vaiko saugumą perduoti darželio auklėtojui. Vaikai nėra kalti dėl patiriamų sužalojimų, todėl suaugusiesiems būtina prisiimti atsakomybę, mokyti, kaip išvengti sužalojimų namuose, užtikrinti jų saugą įvairiomis priemonėmis ir niekada nepalikti mažų vaikų be priežiūros. Saugokime vaikų sveikatą ir gyvybę.

3. TĖVŲ POŽIŪRIO Į IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ SAUGUMO UŽTIKRINIMĄ TYRIMAS VISAGINO MIESTE

3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant ištirti tėvų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumo užtikrinimą buvo atliekamas kiekybinis tyrimas.

Kaip teigia R. Žukauskienė (2008), pagrindinė kiekybinių tyrimų paskirtis – objekto požymių aiškinimasis ir prognozavimas, kai yra siekiama statistiškai pagrįsti objekto esminius požymius, reiškinių priežastinius ryšius, jų funkcionavimo veiksnius. Kiekybinis tyrimas – tai struktūrizuotas, besiremiantis iš mokslinės problemos kylančia hipoteze, tyrimas, taikant matematinius analizės metodus tyrimo duomenims apdoroti bei nagrinėjamam reiškiniui aprašyti.

Taip pat kiekybinis tyrimas buvo pasirinktas, nes, kaip teigia K. Kardelis (2007), šis tyrimas patogus naudoti siekiant gauti kuo tikslesnius statistiškai apibendrintus duomenis, kurie rodytų visų respondentų nuomonę vienu ar kitu klausimu.

Atliekant kiekybinę apklausą buvo siekiama patvirtinti arba paneigti darbe iškelta hipotezė: tikėtina, kad vaikai, kuriuos tėvai moko saugaus elgesio taisyklių, rečiau su(si)žaloja.

.Tiriamųjų imtis. Vadovaujantis Visagino savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 metų veiklos ataskaita, Visagino savivaldybės ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankė 932 vaikai.

Tiriamųjų imtis buvo apskaičiuota remiantis viena iš galimų formulių pagal V. Paniottą (1986).

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

kur n – atrankos dydis, Δ – paklaidos dydis (0,05), N – generalinės visumos dydis.

$$280 = \frac{1}{0.05^2 + \frac{1}{932}}$$

Pagal šią formulę nustatyta, kad reikia apklausti 280 vaikų, lankančių Visagino savivaldybės ikimokyklinio ugdymo įstaigas, tėvus.

Populiaciją sudarė tėvai, kurie augina vaikus, lankančius ikimokyklinio amžiaus ikimokyklinio ugdymo įstaigas Visaginė ir kurie sutiko dalyvauti apklausoje. Respondentai pasirinkti atsitiktiniu atrankos būdu. Pagal K. Kardelį (2002), tai sudaro galimybę apklausti tuos asmenis, kuriuos lengva rasti, kurie visada yra šalia.

Duomenų rinkimo būdas – anketa. 280 tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, bus apklausiami taikant empirinius metodus – anoniminę anketinę apklausą raštu, kuri vyks 2020 m. vasario–kovo mėnesį Visagino mieste.

Anketinė apklausa buvo pasirinkta, nes, anot K. Kardelio (2002), tinkamai anketai būdingos tokios pat geros savybės kaip ir geram įstatymui. Ji yra aiški, nedviprasmiška, patikima. Kartu ji turi skatinti respondento norą bendradarbiauti, kuo teisingiau atsakinėti.

Kaip teigia Gaižauskaitė I., Mikienė S. (2014), apklausa – tai duomenų rinkimo metodas, kuriuo siekiama surinkti sistemingus kiekybinius duomenis apie dideles populiacijas, naudojant specifinę tyrimo priemonę – anketą.

Anketinė apklausa padės tinkamai įvertinti ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumo užtikrinimo svarbą ir pilnai atskleisti analizuojamą temą. Tyrimo duomenys pagrįs padarytas išvadas teorinėje dalyje.

Anketą (žiūrėti priedą Nr. 12) sudarė 27 klausimai, į kuriuos respondentai atsakinėjo raštu, jie buvo supažindinti su tyrimo tikslu, informuoti apie apklausos konfidencialumą, jiems buvo pateikta trumpa anketos užpildymo instrukcija, kurioje buvo nurodyta, kaip atsakyti į klausimus: vienur reikia apibraukti tinkančio atsakymo numerį arba numerius, kitur įrašyti savo atsakymą.

Klausimyną sudarė 5 atviri klausimai, 12 uždarų ir 10 kombinuotų klausimų.

Anot K. Kardelio (2002), atviri klausimai neturi galimų atsakymų variantų ir suteikia respondentams atsakymų laisvę. Uždari klausimai suteikia galimybę respondentams lengviau pasirinkti tinkamiausią variantą ir atsakyti į pateiktus klausimus, taip pat lengviau kiekybiškai apdoroti duomenis. Kombinuoti klausimai, t. y. ir uždaros, ir atviros formos klausimai. Baigus uždaros formos klausimą, paliekama vietos tiriamajam išsakyti savo nuomonę. Tai leidžia respondentui atsakyti į tokio pobūdžio klausimus, į kuriuos dėl uždaro klausimo ribotumo jis negalėjo atsakyti.

Duomenų rinkimo būdas susidaro iš 3 klausimų blokų:

1. Pirmasis klausimų blokas (1–8 klausimai) padėjo išsiaiškinti respondentų demografinius duomenis: amžius, lytis, išsilavinimas, turimų vaikų skaičius šeimoje, vaiko amžiaus ir lytis).

2. Antrasis klausimų blokas (9–17 klausimai) padėjo išsiaiškinti respondentų nuomonę, kaip užtikrinti ikimokyklinio amžiaus vaiko psichologinį, fizinį saugumą, kokias teises turi ikimokyklinio amžiaus vaikai, kas yra saugi arba nesaugi aplinka.

3. Trečiasis klausimų blokas (18–27 klausimai) padėjo išsiaiškinti respondentų nuomonę, kas ir kaip turi išmokyti ikimokyklinio amžiaus vaikus saugiai elgtis ir kaip užtikrinti saugią aplinką.

Gaižauskaitė I., Mikienė S. (2014) teigia, kad tyrimuose, kuriuose duomenys renkami apklausos metodu, galioja visi bendriausi etiniai principai ir išskiria keletą svarbiausių respondentų gerovę nusakančių principų:

- ❖ informuotas ir savanoriškas sutikimas dalyvauti tyrime;
- ❖ anonimiškumo ir gautos informacijos konfidencialumo užtikrinimas;
- ❖ žalos respondentams vengimas.

Pagal V. Žydžiūnaitę (2011), *pagarbos asmens orumui principas*, tai toks principas, kai tyrėjas turi gauti žodinį kiekvieno tyrimo dalyvio sutikimą dalyvauti tyrime, o iš organizacijos vadovo turi būti gautas raštiškas patvirtinimas, jog konkretus tyrėjas turi teisę įstaigoje atlikti tyrimą. Toks leidimas ypač aktualus kiekybiniam tyrimui, kai atliekama apklausa.

Tyrimo etika – apklausa vyko pirmiausia gavus leidimus iš ikimokyklinio ugdymo įstaigų administracijų, nes apklausa buvo įvykdyta ikimokyklinio ugdymo institucijose. Sutikimas garantuoja, kad informacija, gauta apklausos metu, bus panaudota apibendrinimui baigiamajame darbe ir kad tyrėjas turi teisę atlikti tyrimą. Gavus leidimus iš įstaigų, anketos buvo išdalintos tėvams, jiems buvo paaiškinti tyrimo tikslai ir anketos pildymo instrukcija. Anketas išdalinti padėjo grupių auklėtojai, užpildytas anketas tėvai grąžindavo atgal grupių auklėtojams. Taip pat buvo akcentuojamas *savanoriškumas dalyvauti tyrime*, t. y. tėvai buvo informuoti, kad dalyvavimas apklausoje yra savanoriškas, jie gali nesutikti dalyvauti apklausoje arba pasitraukti iš apklausos bet kuriame jos etape. Tėvai davė žodinį sutikimą dalyvauti apklausoje. Atliekant tyrimą buvo akcentuojamas tėvų *anonimiškumo principas*, tėvai buvo informuoti, kad nei vardo, nei pavardės, galinčios identifikuoti asmens tapatybę, nurodyti nereikia. Taip pat buvo laikomasi ir *konfidencialumo principo* – tėvai buvo supažindinti su tyrimo tikslu bei jiems buvo paaiškinta, kad tyrimo metu gauta informacija bus panaudota tik apibendrinimui baigiamajame darbe.

Tyrimo dalyvavo tėvai, auginantys ikimokyklinio amžiaus vaikus, lankantys ikimokyklinio ugdymo įstaigas ir sutikę dalyvauti apklausoje, kuri buvo vykdoma Visagino mieste. Buvo gauti raštiški leidimai atlikti apklausą iš kiekvienos ikimokyklinio ugdymo įstaigos vadovo.

Tyrimo ribotumai – tyrimas buvo atliktas tik viename mieste – Visagine, taigi, tikėtina, kad tėvai, gyvenantys kituose Lietuvos miestuose, galėjo atsakyti kitaip.

Remiantis 2013 m. Statistikos departamento duomenimis, 2011 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, 2011 m. Visagine net 52 procentai gyventojų buvo rusai.

Prieš pradėdama tyrimą buvo nuspręsta, kad vaikų lopšeliuose-darželiuose, kur ugdymas vyksta rusų kalba, reikia išversti anketas į rusų kalbą, kad respondentams būtų lengviau atsakyti į klausimus.

Atliekant tyrimą vaikų lopšeliuose-darželiuose, kuriuose ugdymas vyksta valstybine kalba: „Ąžuoliukas“ ir „Auksinis raktelis“, buvo išdalintos anketos lietuvių kalba: po 70 anketų kiekvienoje įstaigoje, vaikų lopšeliuose-darželiuose rusų mokomąja kalba: „Auksinis gaidelis“ ir „Kūlverstukas“ – po 35 anketas lietuvių kalba (žiūrėti priedą Nr. 12) ir po 35 anketas rusų kalbos (žiūrėti priedą Nr. 13). Buvo kokybiškai užpildytos 269 anketos.

Duomenų analizei atlikti buvo naudojama statistinės analizės programa: SPSS programa 26.0 versija (*angl. – Statistical Package for Social Sciences*). Buvo naudoti šie programos metodai:

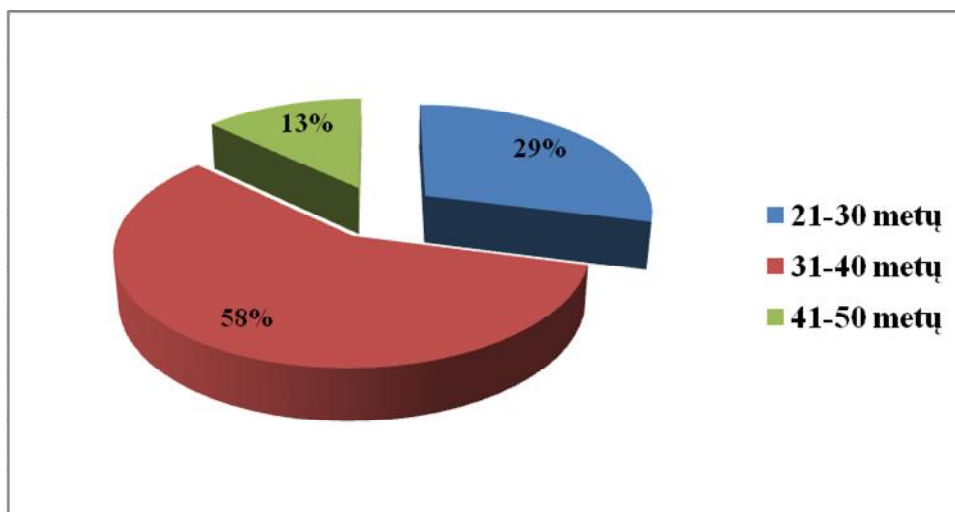
- aprašomoji statistika;
- daugybinių atsakymų analizė
- požymių priklausomumo analizė;
- Pirsono chi-kvadrato (χ^2) testas – nominalinių ir ordinalinių kintamųjų bei

nominalinių kintamųjų tarpusavio priklausomybei tikrinti.

Atviro tipo klausimams analizuoti buvo atlikta turinio (*content*) analizė. Duomenų turinio analizė atlikta keturiais žingsniais: 1. daugkartinis teksto skaitymas; 2. manifestinių kategorijų išskyrimas, remiantis „raktiniais“ žodžiais; 3. kategorijų turinio skaidymas į subkategorijas; 4. kategorijų ir subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas iš teksto ekstrahuotais įrodymais naudojant turinio analizę (Žydžiūnaitė ir kt., 2005). Tyrimo rezultatams grafiškai pavaizduoti buvo naudojama Microsoft Excel 2007 programa.

3.2. Tiriamųjų charakteristikos

Apklausoje dalyvavo 269 tėvai, auginantys ikimokyklinio amžiaus vaikus. (žr. 2 pav.).

2 pav. Tėvų pasiskirstymas pagal amžių procentinis pasiskirstymas (N=269)

Pagal amžių buvo išskirtos trys grupės (20–30 metų, 31–40 metų, 41–50 metų), gausiausia 31–40 metų apklaustųjų grupė – net 58 procentai. Antroje vietoje 21–30 metų respondentų grupė, ją sudarė 29 procentai. Mažiausia respondentų grupė 41–50 metų, ją sudarė 13 procentų. Apklaustųjų amžiaus vidurkis – 33,93 metai.

Apklausoje daugiausia dalyvavo moterys – 88,1 procento, (žr. 2 lentelę), vyrai sudarė 11,9 procento visų apklaustųjų.

Tėvų lytis	Tėvai N=269	Proc. (%)
Moterys	237	88,1
Vyrai	32	11,9

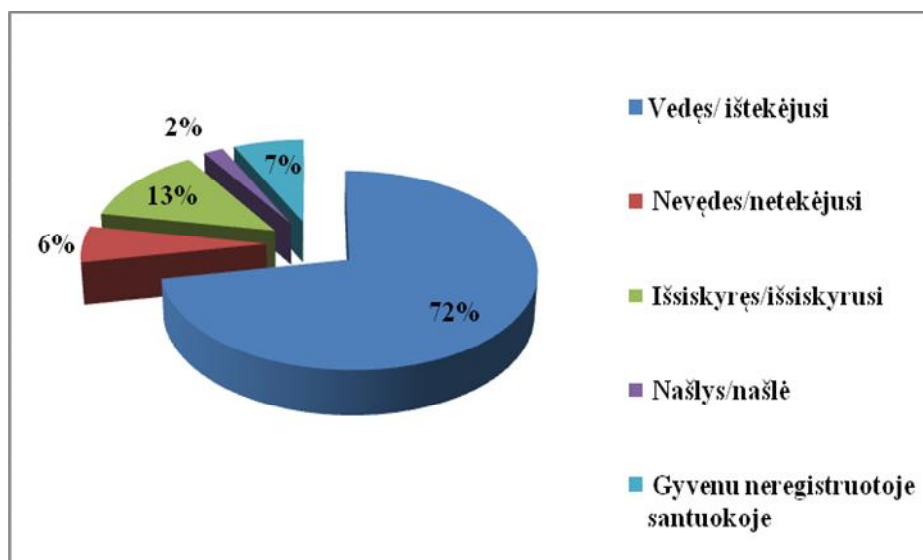
2 lentelė Tėvų pasiskirstymas pagal lytį, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Daugiausia tyrime dalyvavusių tėvų – 42 procentai (žr. 3 lentelę), yra įgiję aukštąjį ir profesinį išsilavinimą – 26 procentai. Mažiausiai yra įgijusių aukštesnįjį išsilavinimą – 17,5 procento bei vidurinį – 14,1 ir 0,4 procentų kitą išsilavinimą.

Tėvų išsilavinimas	Tėvai N=269	Proc. (%)
Vidurinis	38	14,1
Profesinis	70	26
Aukštesnysis	47	17,5
Aukštasis	113	42
Kita	1	0,4

3 lentelė Tėvų pasiskirstymas pagal išsilavinimą, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Daugiau nei pusė apklaustųjų tėvų – 72 procentų, vedę/ištekėjusios (žr. 3 pav.). Mažiausiai tėvų – 13 procentų, išsiskyrę/išsiskyrusios, 7 procentų – gyvena neregistruotoje santuokoje, 6 procentai – nevedę/netekėjusios ir 2 procentai tėvų našlys/našlė.

3 pav. Tėvų pasiskirstymas pagal šeimines padėtis, procentinis pasiskirstymas (N=269)

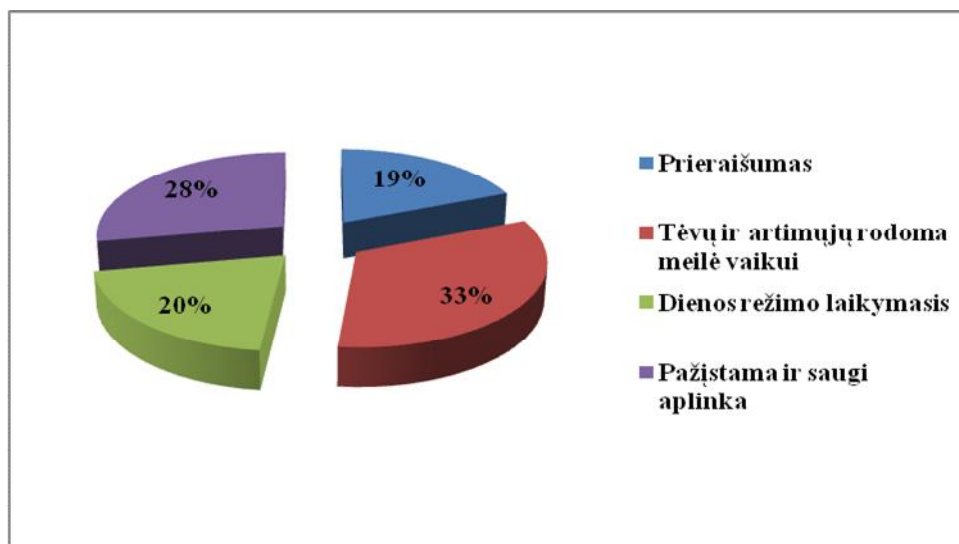
Daugiausiai tėvų augina po du vaikus – 45 procentai (žr. 4 lentelę). Vieną vaiką augina 29,4 procentų, tris vaikus – 20,4 procentų, keturis vaikus – 3,3 procento ir mažiausiai tėvų augina penkis vaikus – 1,9 procento. Apklaustųjų tėvų turimų ikimokyklinio amžiaus vaikų amžius buvo skirtingas: 10 procentų – 1 metai, 16 procentų – 2 metai, 18,2 procentų – 3 metai, 15,3 procentų – 4 metai, 21,6 procentas – 5 metai, 18,2 procentų – 6 metai ir 0,7 procento – 7 metai. Tėvai augina ikimokyklinio amžiaus mergaites – 46 procentai, berniukus – 54 procentai.

Demografiniai duomenys		Vaikai N=269	Proc. (%)
Vaikų skaičius šeimoje	1	79	29,4
	2	121	45,0
	3	55	20,4
	4	9	3,3
	5	5	1,9
Vaiko amžius	1 m.	27	10,0
	2 m.	43	16,0
	3 m.	49	18,2
	4 m.	41	15,3
	5 m.	58	21,6
	6 m.	49	18,2
	7 m.	2	0,7
Vaiko lytis	mergaitė	145	53,9
	berniukas	124	46,1
Kito vaiko lytis	mergaitė	64	23,8
	berniukas	119	44,2

4 lentelė. Ikimokyklinio amžiaus vaikų demografiniai duomenys, procentinis pasiskirstymas (N=269)

3.3. Tyrimo duomenų analizė

Ikimokyklinio amžiaus vaiko saugumas – tai sudėtinga tema, reikalaujanti skirtingų faktorių įvertinimo. Tyrimo metu tėvų buvo paklausta: „Kas labiausiai užtikrina ikimokyklinio amžiaus vaiko emocinį saugumą? Kas jų manymu tai yra?“ Šis atsakymas leis įvertinti tėvų požiūrį, kokios sąlygos reikalingos vaikui, kad būtų užtikrintas jo emocinis saugumas (žr. 4 pav.).

4 pav. Tėvų požiūrio į tai, kas labiausiai užtikrina ikimokyklinio amžiaus vaiko psichologinį saugumą, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Tyrimo rezultatai rodo (žiūrėti priedą Nr. 1), kad 33 procentai tėvų mano, kad vaiko psichologinį saugumą labiausiai lemia tėvų ir artimųjų rodoma meilė vaikui, 28 procentų nurodė, kad tai pažįstama ir saugi aplinka vaikui, 20 procentų – tai dienos režimo laikymasis. Mažiausiai, tik 19 procentų, nurodė prierašumą, tai emocinis ryšys tarp vaiko ir jam svarbaus asmens, nors D. Taliūnienė ir D. Oleškevič (2012) pastebėjo, kad nuo pirmų dienų motina, bendraudama su vaiku, užtikrina jam saugumą, patenkina jo emocinius poreikius, suteikia jam meilės. Jeigu vaikas gauna pakankamai meilės, su juo bendraujama, juo rūpinamasi, jis yra suprastas, pasaulį jis priima kaip saugią vietą, pasitiki savimi, sugeba pasiekti tikslus, yra teigiamai nusiteikęs, moka atlikti sudėtingas užduotis, yra aktyvus, geranoriškas, geriau vertina save ir sutaria su kitais, veiksmingiau prisitaiko prie socialinės aplinkos ir turi mažiau elgesio problemų, gali konstruktyviai susidoroti su stresu. Tokiu būdu atsiranda vaiko prierašumas, kuris yra svarbi prielaida brandžios asmenybės vystymuisi.

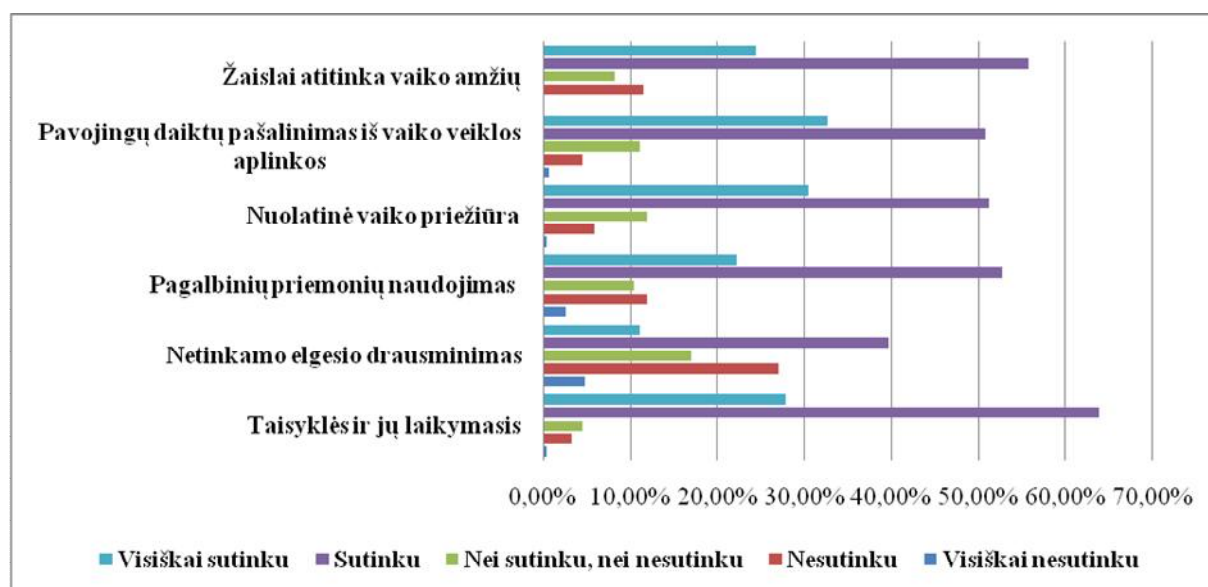
Tėvų manymu, svarbiausi veiksniai, padedantys vaikui sukurti psichologinį saugumą, tai tėvų ir artimųjų rodoma meilė bei pažįstama ir saugi aplinka. Tokios aplinkos svarba apibrėžiama ir Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (1995), kurioje teigiama, kad vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas šeimoje, jausdamas laimę, meilę ir supratimą. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996, AR 2020 01 01) taip pat nurodyta, kad vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas savo šeimoje, jausdamas laimę, meilę, supratimą, tėvų globą ir atsakomybę.

Respondentų manymu, mažiausiai padedantis vaikui sukurti psichologinį saugumą veiksnys – tai dienos režimo laikymasis bei prierašumas (emocinis ryšys tarp vaiko ir jam svarbaus asmens). Mokslininkai I. Penkauskaitė, A. Bagdonas (2016) pastebi, kad dienos ritmo laikymasis užtikrina saugų vaikų gyvenimą ir jausmus, skatina savarankiškumą bei

palaiko ramybę ir pusiausvyrą vaikui veikiant emociškai, fiziškai ir psichiškai. Neįdiegus dienos ritmo laikymosi suvokimo dar ankstyvajame amžiuje, vėliau gali būti per vėlu arba nebeįmanoma išmokyti vaiko gyventi nežalojant savo organizmo bei saugant nervų sistemą ir vidinę ramybę.

Analizuojant duomenis, galima daryti prielaidą, kad tėvams, jų manymu, svarbiausias veiksnys, siekiant užtikrinti vaikui psichologinį saugumą, yra tokia šeima (pažįstama ir saugi aplinka vaikui), kurioje tėvai bei artimieji rodo meilę vaikui. Mažiausia dalis tėvų įvertino dienos režimo laikymosi bei prierašumo svarbą siekiant suteikti vaikui psichologinį saugumą.

Tėvų buvo paklausta, kokiais būdais jie užtikrina ikimokyklinio amžiaus vaikų fizinį saugumą. Tai leidžia įvertinti tėvų požiūrį: kokiais būdais labiausiai galima užtikrinti vaikui fizinį saugumą (žr. 5 pav.).

5 pav. Tėvų požiūrio į tai, kokiais būdais jie užtikrina ikimokyklinio amžiaus vaikų fizinį saugumą, procentinis pasiskirstymas (N=269)

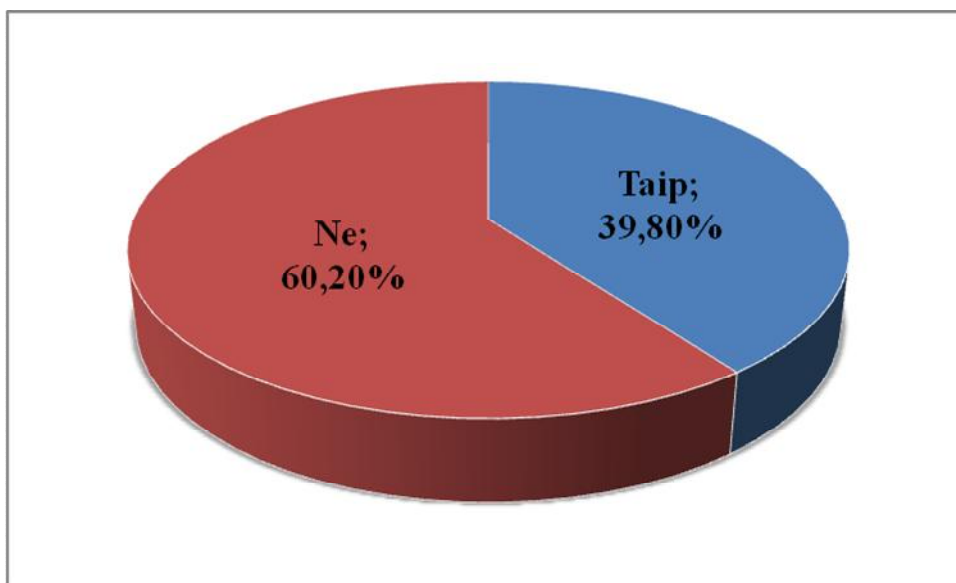
5 paveikslėlyje pateikti duomenys leidžia padaryti išvadą, kad daugumos tėvų manymu, svarbus būdas užtikrinant vaikams fizinį saugumą – tai taisyklės ir jų laikymasis (63,9 procentų sutinka ir 27,9 procentų visiškai sutinka) bei žaislai, atitinkantys vaiko amžių (55,8 procentų sutinka ir 24,5 procentų visiškai sutinka). Kiek mažiau tėvų sutinka (žiūrėti priedą Nr. 2), kad siekiant užtikrinti vaikui fizinį saugumą reikia pašalinti pavojingus daiktus iš vaiko veiklos aplinkos (50,9 procentų sutinka ir 32,7 procentų visiškai sutinka) bei reikalinga nuolatinė vaiko priežiūra (51,3 procentų sutinka ir 30,5 visiškai sutinka) ir būtina naudoti įvairias pagalbines priemones: specialius lango fiksatorius, durelių užraktui ir t. t. (52,8 procentų sutinka ir 22,3 procentų visiškai sutinka). Dalis tėvų nesutinka ir abejoja, kad vaiko netinkamo elgesio drausminimas padės užtikrinanti vaikui fizinį saugumą (27,1

procentų nesutinka, 17,1 procentų abejoja, 4,8 procentų visiškai nesutinka), taip pat B. Strukčinskienė (2002) pasakė, kad draudimai ir pamokymai nesulaiko vaikų nuo neatsargaus elgesio, ypač kai šalia nėra suaugusiųjų.

N. Petrylienė ir J. Smilgienė (2013) savo darbe citavusios D. Leskauską (2009), sako, kad drausminimo paskirtis – nustatyti vaikams leistino elgesio ribas ir pataisyti netinkamą jų elgesį. Taip pat siekiant to, ko norite iš vaiko dabar. Drausminimas turėtų padėti vaikams išsiugdyti savo elgesio kontrolę. Jeigu vaikas auga nedrausminamas arba drausminamas tik kartais, nesisteningai, jis dažniausiai neišmoksta įveikti nemalonių situacijų savo gyvenime.

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad dauguma tėvų sutinka su visais būdais, kurie gali užtikrinti vaikui fizinį saugumą, tik dalis tėvų nesutinka bei abejoja, kad vaiko netinkamo elgesio drausminimas nėra tinkamas reagavimas. Vis dėlto tėvai gali vietoje žodžių „ne“ arba „negalima“ vaikams aiškinti, ko daryti negalima bei paaiškinti, ką daryti galima, ir pamokyti vaikus, kaip tinkamai elgtis ir visa tai galima padaryti žaidimo forma.

Tyrimo metu tėvų buvo paklausta, ar jie yra susipažinęs su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. Tai leis sužinoti, ar tėvai žino vaiko teises (žr. 6 pav.).

6 pav. Tėvų atsakymai: ar Jūs esate susipažinęs su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, procentinis pasiskirstymas (N=269)

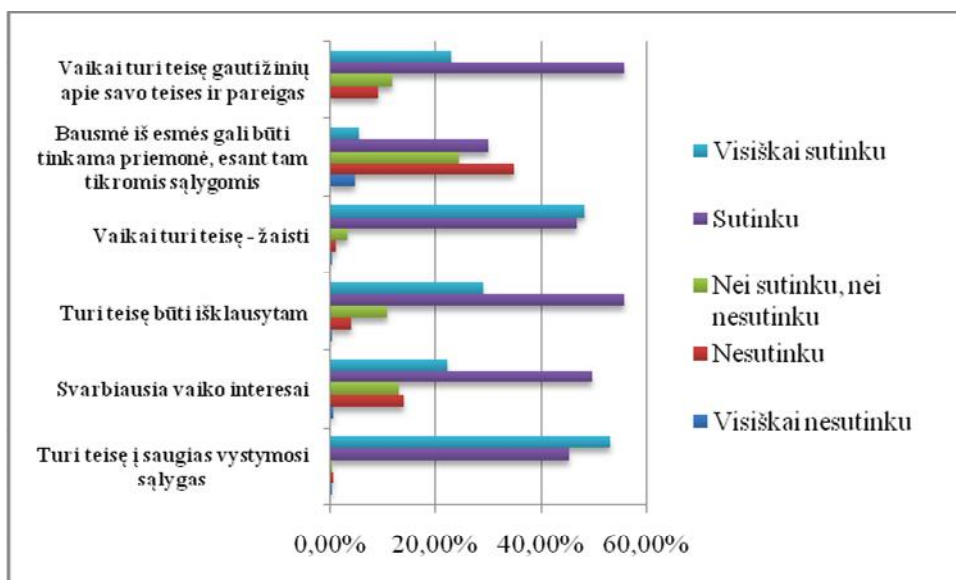
Kaip matyti iš paveikslėlyje pateiktos diagramos, 60,2 procentų apklaustųjų tėvų nesusipažinęs su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija ir tik 39,8 procentų tėvų susipažinę. Dvi didžiausias grupes tėvų, nesusipažinusių su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, sudaro tėvai, turintys aukštąjį išsilavinimą – 41,4 procento, ir tėvai, auginantys du vaikus – 49,4 procento visų apklaustųjų.

Vaiko teisės prasideda šeimoje. Šeima pripažįstama saugia ir tinkamiausia aplinka vaiko gerovei ir apsaugai. Nors vaikas, kaip teisių turėtojas, turi savo teises, bet dėl savo

nesubrendimo nežino bei negali jomis naudotis. Vaiko teisių įgyvendinimas ir jo interesų apsauga priklauso nuo tėvų. Tėvai yra atsakingi už savo vaikus. Tėvams tenka didžiulė atsakomybė už vaiko teisių ir interesų užtikrinimą šeimoje, kurios garantuotų reikalingų vaikui poreikių patenkinimą ir saugumo užtikrinimą, reikalingus darniam vaiko vystymuisi. Tėvams reikia suvokti, kad vaikas – tai asmenybė, kuris turi savo teises. Kad tėvai galėtų sėkmingai įgyvendinti vaiko teises šeimoje, visų pirma jie turi susipažindinti su vaiko teisėmis, kurios itin gerai apibrėžtos Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje.

Analizuojant duomenis, galima daryti prielaidą, kad daugiau nei pusė tėvų yra nesusipažinę su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija ir nesupranta, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai turi savo teises, todėl gali neįgyvendinti vaiko teisių šeimoje bei jas pažeisti.

Tėvų buvo paklausta, ar ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teises. Tai leis sužinoti, kiek tėvų žino/išmano ikimokyklinio amžiaus vaikų teises (žr. 7 pav.).

7 pav. Tėvų atsakymai, ar ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teises, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad dauguma tėvų sutinka (žiūrėti priedą Nr. 3), kad vaikas turi teisę į saugias vystymosi sąlygas (53,20 procentų visiškai sutinka ir 45,40 procentų sutinka). Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1995) straipsniuose pabrėžiama, kad tėvai ar globėjai turi prižiūrėti vaiko gyvenamąją aplinką ir užkirsti kelią nelaimingiems atsitikimams namuose. Kiekvienas vaikas turi teisę augti tokiomis gyvenimo sąlygomis, kokių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam bei socialiniam vystymuisi.

Dauguma tėvų sutinka, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas turi tokią teisę, kaip žaisti (48,3 procentų visiškai sutinka, 46,8 sutinka). Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1995) 31 str. pabrėžiama, kad vaikas turi teisę į poilsį ir laisvalaikį bei teisę dalyvauti žaidynėse.

Kiek mažiau tėvų sutinka, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę būti išklaustyti jį dominančiu ar su juo susijusiu, sprendžiamu klausimu (55,8 procentų sutinka ir 29 procentai visiškai sutinka). Nors Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1995) 12 str. pabrėžiama, kad vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, suteikiama teisė laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais; be to, vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio. Jungtinių Tautų vaiko teisių komiteto septintuose komentaruose (2005) pabrėžiama, kad vaikai dažnai būna bejėgiai šeimose, neturi teisių ir yra nematomi visuomenėje. Komitetas pabrėžia, kad 12 straipsnis taikomas ir mažiems, ir vyresniems vaikams. Net mažiausi vaikai, kaip teisių turėtojai, turi teisę reikšti savo pažiūras, į kurias, atsižvelgiant į jų amžių ir brandumą, būtų atsižvelgiama, būtų pasitariama su vaiku visais jį (ją) liečiančiais klausimais, siekiama, kad koncepcija būtų įgyvendinta jau ankstyvuoju etapu, atsižvelgiant į vaiko gebėjimus, interesus ir teises būti apsaugotam nuo žalingos patirties. Taip pat Komitetas pabrėžia, kad teisė reikšti pažiūras ir jausmus turėtų būti įtvirtinta kasdieniniame vaiko gyvenime namuose ir bendruomenėje, ankstyvosios vaikystės sveikatos priežiūros, globos ir švietimo institucijose, visuose teisiniuose ir paslaugų formavimo procesuose, įskaitant tyrimus ir konsultacijas. Tėvai turi išklausti vaiką, bet atsižvelgti ar ne į jo nuomonę, vis dėl to sprendžia tėvai, ir čia svarbiausia suvokti ir veikti vaiko labui, atsižvelgiant į jo interesus.

Taip pat tėvai pakankamai gerai vertina vaiko teises, kad priimant sprendimus, susijusius su ikimokyklinio amžiaus vaiku, svarbiausia yra vaiko interesai (49,8 procentų sutinka ir 22,30 procentų visiškai sutinka). Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1995) 3 straipsnyje pabrėžiama, kad imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės, ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, svarbiausia – vaiko interesai. Jungtinių Tautų vaiko teisių komiteto septintuose komentaruose (2005) pabrėžta, kad 3 straipsnyje numatytas principas, kad pirmiausia būtina atsižvelgti į vaiko interesus visuose su vaiku susijusiuose veiksmuose.

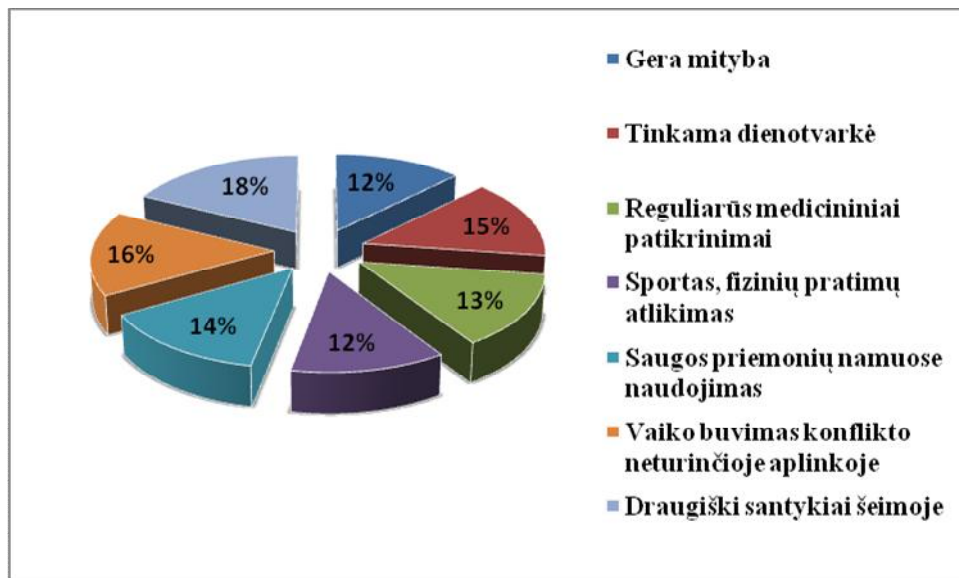
Kiek mažiau tėvų sutinka, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę gauti žinių apie savo teises ir pareigas (55,8 procentų sutinka ir 23 procentų visiškai sutinka). Jungtinių Tautų vaiko teisių komiteto bendruose komentaruose pabrėžta, kad valstybės dalyvės raginamos organizuoti sistemingą mokymą apie vaiko teises vaikams ir jų tėvams, taip pat visiems su vaikais dirbantiems specialistams.

Tėvų nuomonės išsiskyrė vertinant, ar ikimokyklinio amžiaus vaikams bausmė iš esmės gali būti tinkama priemonė, esant tam tikromis sąlygomis (4,8 procentai visiškai nesutinka, 34,9 procentai nesutinka, 24,5 procentai abejoja, 30,1 procentų sutinka, 5,6

procentai visiškai sutinka). Nors Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1995) 19 str. pabrėžiama, kad vaiką reikia apginti nuo įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimų ar piktnaudžiavimo, grubaus elgesio, kuriuos jis gali patirti iš tėvų, teisėtų globėjų ar kurio nors kito jį globojančio asmens. Bet bausmė gali būti ir nesmurtino pobūdžio. Pasak J. Vyšniauskytės-Rimkienės ir T. N. Liobikienės (2012), bausmė vaikui turi būti prasminga. Bausmės tikslas yra išmokyti vaiką gerai elgtis, leidžiant ja patirti blogo elgesio pasekmes. Bausmė negali būti tėvų neigiamų emocijų išliejimas. Be to, ji turi nežeminti vaiko orumo, atitikti vaiko amžių ir supratimą bei prasižengimo dydį. Neleistinos fizinės bausmės. Galima vaikui apriboti malonumą teikiančią veiklą ar paprašyti, kad kurį laiką neliestų mėgstamo daikto. Nereikėtų vaiko bausti, prieš tai jo neperspėjus. Jei vaiko elgesys negerėja jis turi būti perspėtas, kad bus nubaustas. Jam reikia paaiškinti, ką blogo padarė, kodėl skiriama bausmė, ko jis turėtų išmokti.

Išanalizavus duomenis galima daryti prielaidą, kad dauguma tėvų pripažįsta, kad vaikai turi savo teises.

Atliekant tyrimą, svarbu nustatyti, kas, tėvų manymu, yra saugi aplinka vaikui. Tai leidžia įvertinti tėvų požiūrį, kokioms sąlygoms esant labiausiai galima užtikrinti vaiko saugumą (žr. 8 pav.).

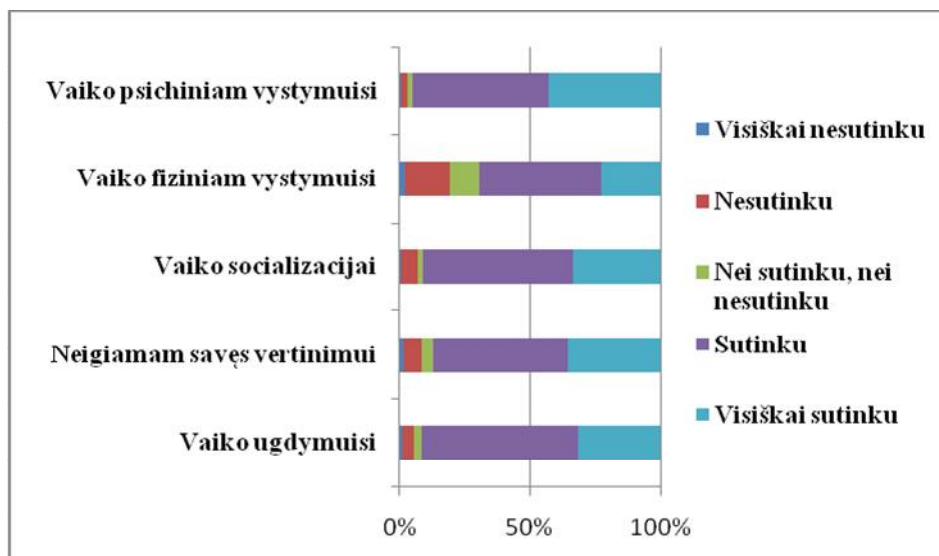
8 pav. Tėvų atsakymų, kas yra saugi aplinka vaikui, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Tyrimo rezultatai rodo (žiūrėti priedą Nr. 4): 17,6 procentų tėvų mano, kad labiausiai vaiko saugumą lemiančios sąlygos – tai draugiški santykiai šeimoje, 15,6 procentų – tai vaiko buvimas konflikto neturinčioje aplinkoje bei 14,6 procentų – tinkama dienotvarkė. Kiek mažiau tėvų – 13,7 procentų – mano, kad vaikui saugi aplinka, tai saugos priemonių

naudojimas (pvz., dūmų detektoriai, specialūs lango fiksatoriai, durelių užraktai ir t. t.), 13,5 procentų, kad tai reguliarius medicininiai patikrinimai bei 12,6 procentų, kad tai gera vaiko mityba. Mažiausiai yra tėvų, manančių, kad sportas bei fizinių pratimų atlikimas gali užtikrinti vaiko saugumą.

Analizuojant tėvų nuomonę, galima teigti, kad visi išvardinti teiginiai labai svarbūs siekiant užtikrinti vaiko saugumą.

Tėvų buvo paklausta, kokį poveikį vaikui turi nesaugi aplinka namuose. Atsakymas leis sužinoti tėvų nuomonę, ar reikalinga darniam vaiko vystymuisi saugi aplinka namuose (žr. 9 pav.).

9 pav. Tėvų atsakymų, kokį poveikį vaikui turi nesaugi aplinka namuose, procentinis pasiskirstymas (N=269)

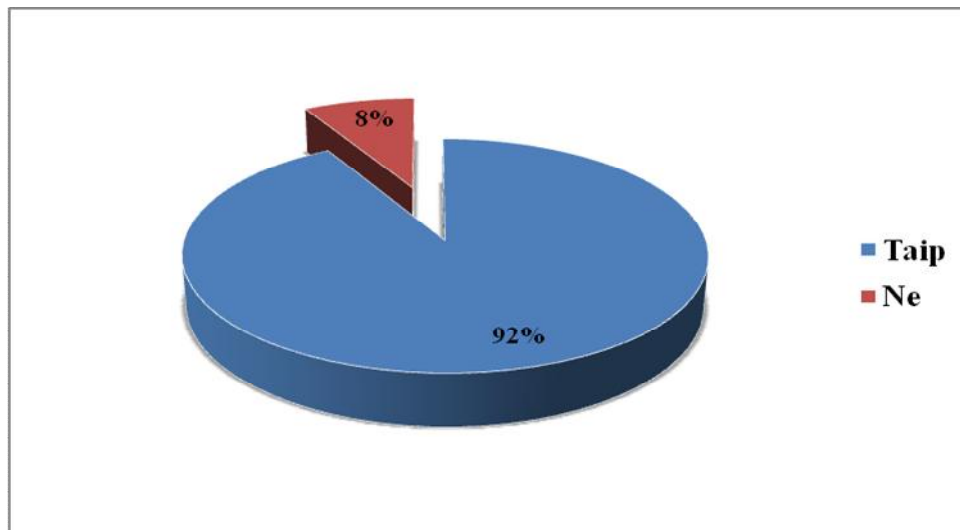
Išanalizavus duomenis galima teigti, kad dauguma tėvų sutinka (žiūrėti priedą Nr. 5), kad vaikui nesaugi aplinka namuose labiausia gali turėti neigiamą poveikį vaiko psichiniam vystymuisi (52,4 procentai sutinka ir 42,8 procentai visiškai sutinka) bei vaiko ugdymuisi (60,2 procentų sutinka ir 31,6 procentas visiškai sutinka). Kiek mažiau tėvų mano, kad tai turi įtakos vaiko socializacijai (57,6 procentai sutinka ir 33,5 procentai visiškai sutinka) bei neigiamam savęs vertinimui (52 procentai sutinka ir 35,3 procentai visiškai sutinka). Mažiausia tėvų manančių, kad nesaugi aplinka namuose gali turėti poveikį vaiko fiziniam vystymuisi (46,8 procentai sutinka ir 22,7 procentai visiškai sutinka). S. P. Baker (1992) apibrezė sužalojimą – tai organinis kūno sužeidimas, atsiradantis dėl ūmaus mechaninės, terminės, elektrinės, cheminės ar spindulinės energijos poveikio, viršijančio fiziologinės tolerancijos ribą. Kai kuriais atvejais (skendimo, užsismaugimo, sušalimo) sužalojimas gali pažeisti gyvybines funkcijas ir baigtis mirtimi. J. Račaitės, G. Šurkienės ir kt. (2015) teigimu, visi vaikų sužalojimai turi atitinkamas fizines ar psichologines pasekmes. Fizinės pasekmės gali būti ilgas ir skausmingas gydymo procesas, neįgalumas ar netgi vaiko mirtis. Taip pat

2014 m. mokslininkų atlikto ikimokyklinio amžiaus vaikų sužalojimų namuose paplitimo tyrimo metu nustatyta, kad sužalojimus namuose patiria didžioji dalis ikimokyklinukų (80,3 proc.). Tokie rezultatai rodo, kad namuose nesaugi aplinka bei ikimokyklinio amžiaus vaiko patirti sužalojimai gali turėti poveikį vaiko fiziniam vystymuisi.

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad dauguma tėvų supranta, kad nesaugi aplinka namuose turi neigiamą poveikį darniam vaikui vystymuisi. Tėvai turi suprasti, kad daugumos vaikų traumų namuose galima išvengti, sudarant vaikams saugią namų aplinką, reikalingą vaiko fiziniam, protiniam, dvasiniam bei socialiniam vystymuisi.

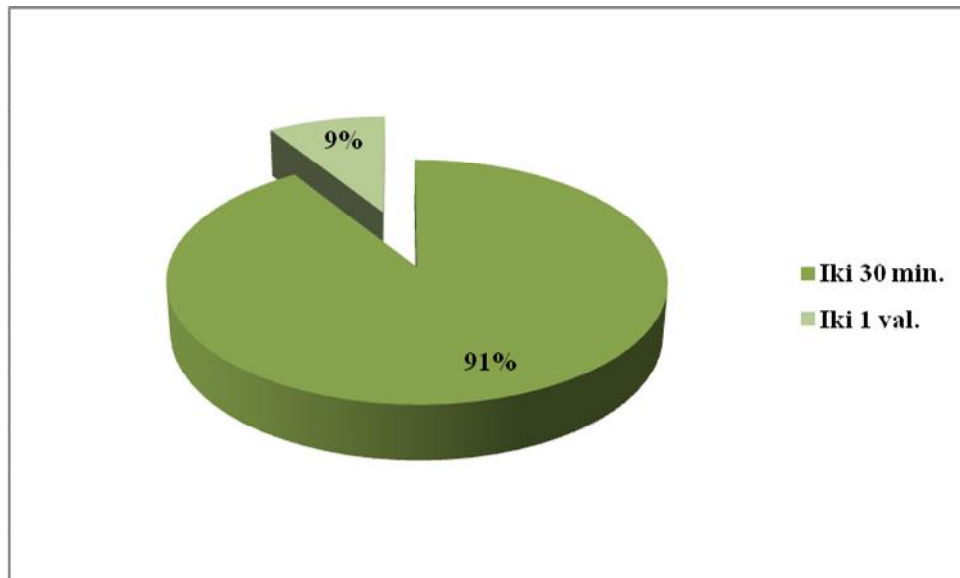
Tėvų buvo paklausta, ar jie palieka savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose (žr. 10 pav.). Atsakymai leis sužinoti tėvų požiūrį į vaiko auklėjimą bei sužinoti, ar tėvai žino, kad pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų įstatymo (1996, AR 2020 01 01) 31 straipsnį, vaikas iki 6 metų be objektyvios būtinybės negali likti be vyresnių kaip 14 metų asmenų priežiūros.

10 pav. Tėvų atsakymai, ar jie palieka savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Dauguma tėvų nepalieka savo vaiko vieno namuose, tai sudaro 92 procentus apklaustų tėvų. Tik 8 procentai tėvų palieka savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose. Pusė apklaustųjų tėvų – 50 procentų – dažniau palieka 6 metų vaiką vieną namuose, šiek tiek dažniau palieka mergaites – 59,1 procento, berniukus – 40,9 procento. Išanalizavus duomenis galima daryti prielaidą, kad dauguma tėvų nepalieka savo ikimokyklinio amžiaus vaiko vieno namuose. Taigi, galima teigti, kad didžioji dauguma atsakingai atlieka vaiko auklėtojo vaidmenį.

Respondentų, kurie palieka savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose, buvo paklausta, kokiam laikui jie paliekate savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose (žr. 11 pav.).

11 pav. Tėvų atsakymai, kokiam laikui jie palieka savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose, procentinis pasiskirstymas (N=22)

Išanalizavus duomenis galima daryti prielaidą, kad dauguma tėvų (91 procentas) palieka savo vaiką vieną iki 30 minučių ir tik 9 procentai tėvų palieka savo vaiką iki 1 valandos. Nors pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų įstatymo (1996, AR 2020 01 01) 31 straipsnį, palikimu be priežiūros nelaikomas trumpalaikis iki 15 minučių trukmės vaiko iki 6 metų palikimas saugioje aplinkoje su 7–13 metų amžiaus asmenimis, kurie pajėgūs esamoje situacijoje juo pasirūpinti. Dažniausia tėvai palieka savo 6 metų vaiką vieną iki 30 minučių – tai sudaro 55 procentus, bei iki 1 valandos – 33,3 procento. Tėvai palieka vienus namuose ir vaikus iki 6 metų amžiaus: iki 30 minučių – 45 procentai, ir iki 1 valandos – 66,7 procento.

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad tėvai, kurie palieka savo vaiką neatsakingi vykdo savo pareigas, nes nuo 2018 m. liepos 1 d. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas reglamentuoja, jog vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą turi pasirūpinti, kad vaikas iki 6 metų be objektyvios būtinybės neliktų be vyresnių kaip 14 metų asmenų priežiūros. Civilinis kodeksas (2000, AR 2020 01 01) įtvirtina, kad tėvai turi teisę ir pareigą auklėti savo vaikus ir yra atsakingi už auklėjimą ir vystymą, taip pat privalo rūpintis atžalų sveikata, jų dvasiniu ir moraliniu ugdymu. Taigi tik tėvai yra atsakingi už vaiko poreikių tenkinimą bei saugumo užtikrinimą.

Labai svarbu buvo paklausti, dėl kokių priežasčių tėvai palieka savo vaiką vieną namuose. Tai leido sužinoti, ar tėvai palieka savo vaiką dėl objektyvios būtinybės ar be.

Kaip matyti iš 11 lentelėje pateiktų duomenų, ikimokyklinio amžiaus vaiko tėvai daugiausia palieka savo vaiką vieną namuose, siekdami sutvarkyti buitinius reikalus.

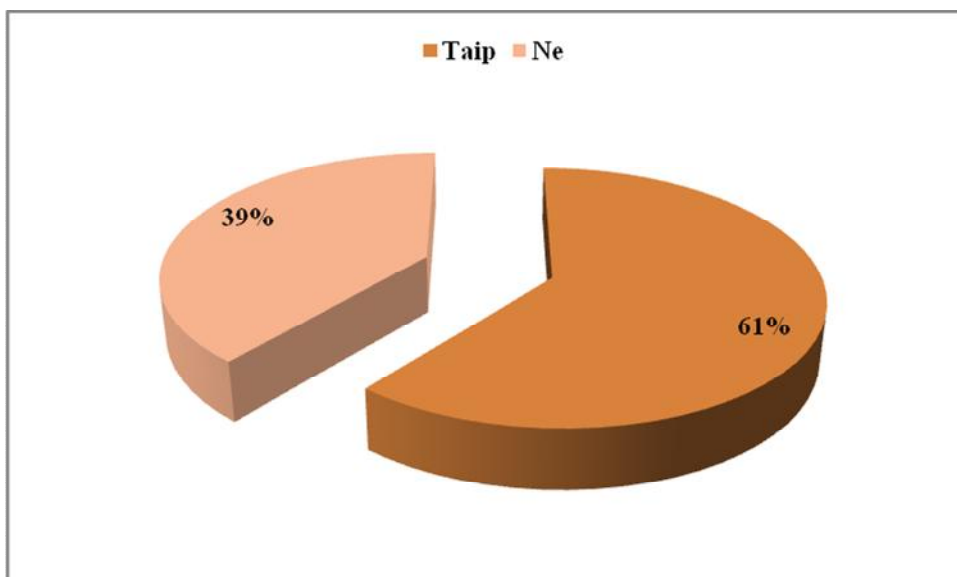
Rečiausiai tėvai teigia, kad palieka vaiką viena namuose, nes nori, kad vaikas būtų kuo savarankiškesnis.

Kategorija	Subkategorija	Teiginys
Buities poreikiai	Maisto pirkimas	„...einu į parduotuvę“,
		„...į parduotuvę nubėgu“,
		„...nueiti į šalia esančią parduotuvę“,
		„...nueinu greitai į parduotuvę“,
		„...einu į parduotuvę“,
		„...neilgam išeinu į parduotuvę“,
		„...nubėgti į parduotuvę“,
		„...nueiti į šalia esančią parduotuvę“,
		„...kai miega, nueinu į parduotuvę“,
		„...neilgam išeinu į parduotuvę“,
	Įvairių buitinių reikalų tvarkymas	„...šiuokšlių išnešimas“,
		„...ką nors perduoti“,
		„...išvesti šuniuką į lauką“,
		„...šunį išvedu“
Savarankiškumas	Vaiko noras pačiam „patikrinti“ savo savarankiškumą	„...vaikas pats prašo, kad paliktum jį namuose“,
		„...reikia pratintis būti vienam namuose“,
	Vaiko savarankiškas veiklos pasirinkimas	„...vaikas pats prašo, nori pažiūrėti filmukus, aš einu į darželį pasiimti kito vaiko“,
		„...prašo pabūti namie, nes nelabai mėgsta važiuoti į parduotuvę..“.

10 lentelė. Tėvų atsakymai, dėl kokių priežasčių jie palieka savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose (N=22)

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad tėvai vis dėlto savo ikimokyklinio amžiaus vaiką palieka vieną namuose dėl objektyvių priežasčių. Nors tik tėvai turi užtikrinti sąlygas, kad vaikas visada būtų saugus ir tai priklauso nuo daugelio aplinkybių, o pirmiausia – nuo paties vaiko. Ikimokyklinio amžiaus vaikas nuo 6 metų gali likti vienas neilgam tik su sąlyga, jog tvirtai žino saugaus elgesio taisykles, išmano, ką galima daryti, o ko ne.

Tėvų buvo paklausta, ar Jūsų ikimokyklinio amžiaus vaikas yra patyręs su(si)žalojimą (žr. 12 pav.).

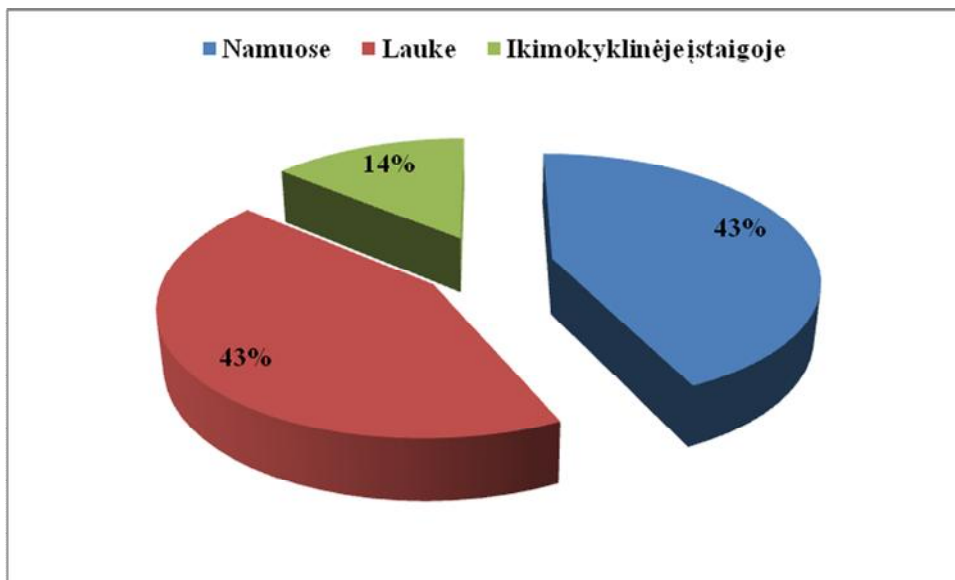

12 pav. Tėvų atsakymai, ar jų ikimokyklinio amžiaus vaikas yra patyręs su(si)žalojimą, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad daugiau nei pusė apklaustųjų tėvų, tai yra 61 procentas atsakė, kad jų vaikai nepatyrė su(si)žalojimų. Vis dėlto daugiau nei trečdalis tėvų – 39 procentai – atsakė, kad jų vaikai patyrė su(si)žalojimų.

Taip pat galima teigti, kad lytis neturi jokios įtakos su(si)žalojimams: 51 procentas (žiūrėti priedą Nr. 6) mergaičių ir 49 procentai berniukų patiria su(si)žalojimus. Dažniausiai su(si)žalojimus patiria vaikai, kurių tėvai turi aukštąjį išsilavinimą – 50 procentų (žiūrėti priedą Nr. 7). Dažniau su(si)žalojimus patiria vaikai, augantys šeimose, kuriose yra du vaikai – 43,3 procentai (žiūrėti priedą Nr. 8). J. Račaitės, G. Šurkienės ir kt. (2015) 2014 m. atlikto ikimokyklinio amžiaus vaikų sužalojimų namuose paplitimo tyrimo metu nustatyta, kad sužalojimų namuose paplitimas tarp vaikų iki 5 metų amžiaus – 64,3 procento. Sužalojimų paplitimas panašus tarp berniukų ir mergaičių bei skirtingo amžiaus vaikų. Sužalojimo namuose tikimybė didesnė šeimose, kuriose didesnis augančių vaikų skaičius ir aukštesnis tėvų/globėjų išsilavinimas.

Tyrimo metu tėvų, kurių ikimokyklinio amžiaus vaikai buvo su(si)žaloję, buvo paklausta: „Kur Jūsų ikimokyklinio amžiaus vaikas yra patyręs su(si)žalojimus?“. Tai leido sužinoti, kokioje vietoje (aplinkoje) vaikai dažniausiai patiria sužalojimus (žr. 13 pav.).

13 pav. Tėvų atsakymai, kur jų ikimokyklinio amžiaus vaikas yra patyręs su(si)žalojimus, procentinis pasiskirstymas (N=104)

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai dažniausiai patiria su(si)žalojimus namuose (43 procentai) ir lauke (43 procentai) (žiūrėti priedą Nr. 9). Mažiausiai ikimokyklinio amžiaus vaikų patiria su(si)žalojimus ikimokyklinėje įstaigoje (14 procentų). J. Račaitės, G. Šurkienės ir kt. (2015) 2014 m. atlikto ikimokyklinio amžiaus vaikų sužalojimų namuose paplitimo tyrimo metu nustatyta, kad sužalojimai dažniausiai patiriami namuose: virtuvėje ir kambaryje; lauke – žaidimų aikštelėje. Tyrimo metu gauti duomenys atitinka J. Račaitės, G. Šurkienės ir kt. (2015) atlikto tyrimo duomenis, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai dažniausiai patiria sužalojimus namuose.

Respondentų buvo paklausta, kokios buvo jų ikimokyklinio amžiaus patirtų su(si)žalojimų priežastys (žr. 14 pav.).

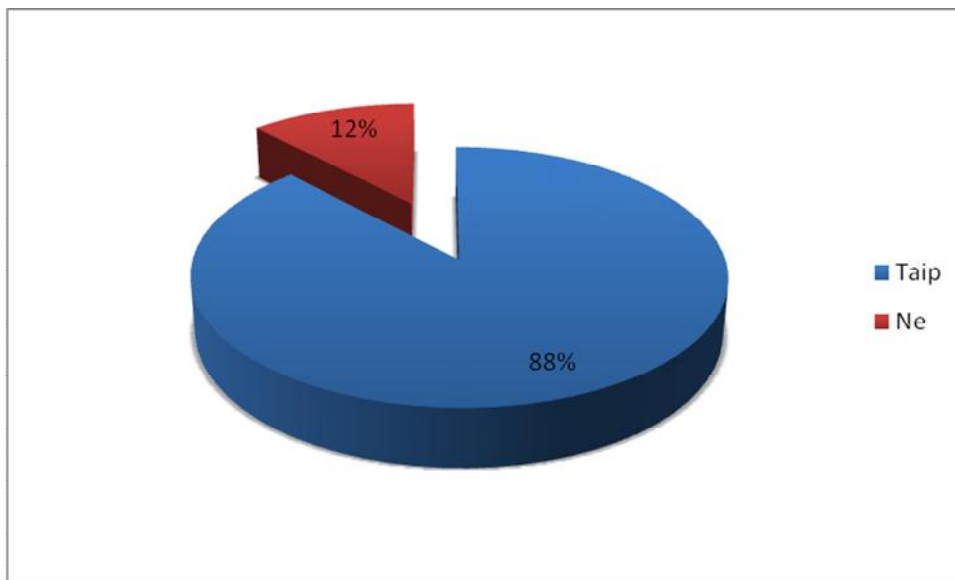

14 pav. Tėvų atsakymai, kokios buvo jų ikimokyklinio amžiaus vaiko patirtų su(si)žalojimų priežastys, procentinis pasiskirstymas (N=104)

Kaip matyti iš 14 paveikslėlyje pateiktos diagramos, vaikai dažniausiai patiria su(si)žalojimus (žiūrėti priedą Nr. 10) dėl slidžios grindų dangos namuose (21,8 procento). Dar viena priežastis, dėl kurios ikimokyklinio amžiaus vaikai patiria su(si)žalojimas – tai konfliktas su kitais vaikais (18,8 procento) bei aštrūs namų apyvokos daiktų kampai (17,3 procento). Kitos vaikų su(si)žalojimo priežastys, kurias nurodė tėvai, tai žaidimo aikštelių mieste saugumo reikalavimų neatitikimas (12,4 procento). Dar viena iš patiriamų su(si)žalojimų priežastis – neatsargus elgesys su gyvūnais (8,9 procento). J. Račaitės, G. Šurkienės ir kt. (2015) 2014 m. atlikto ikimokyklinio amžiaus vaikų sužalojimų namuose paplitimo tyrimo metu nustatyta, kad dažniausi vaikų iki 5 metų amžiaus patiriami sužalojimai namuose buvo įsipjovimas/įsidūrimas, nudegimas/nusiplikkinimas ir užspringimas/dusimas.

Išanalizavus duomenis galima daryti prielaidą, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai patiria su(si)žalojimus dėl įvairių priežasčių. Nors to galima būtų išvengti, jeigu namų patalpų grindų danga būtų sausa ir neslidi, durų fiksatoriai gali apsaugoti vaiką nuo pirštų prisivėrimo, baldų kampų apsaugos taip pat gali padėti išvengti skaudžių sužalojimų, langų fiksatoriai neleis vaikui pačiam atsidaryti lango ir išskristi per jį. Siekiant užtikrinti saugumą taip pat labai svarbu išmokyti vaikus visų galimų saugaus elgesio taisyklių.

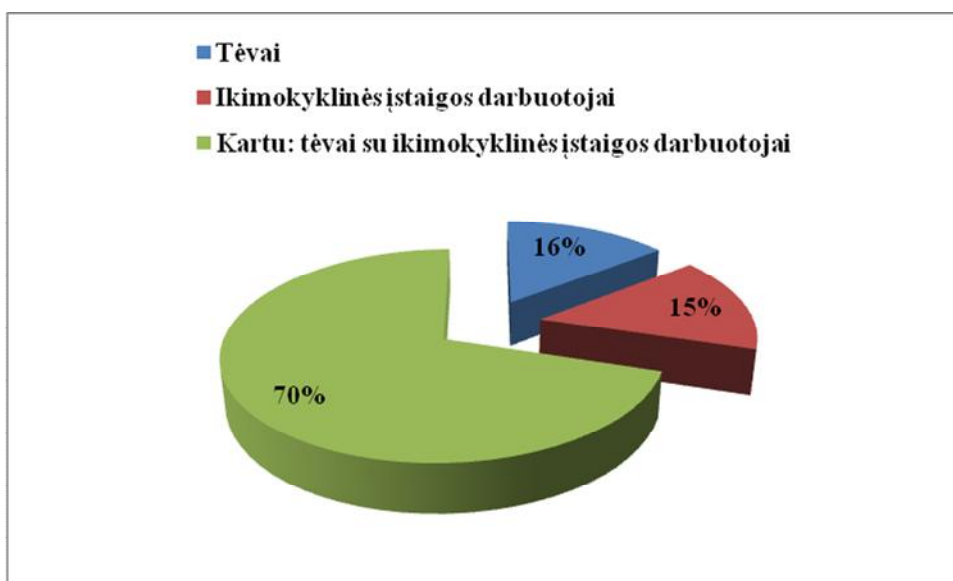
Tėvų buvo paklausta, ar vaikus reikia mokyti saugiai elgtis (žr. 15 pav.).

15 pav. Tėvų požiūris, ar vaikus reikia mokyti saugiai elgtis, procentinis pasiskirstimas (N=269)

Dauguma tėvų sutinka, kad vaiką reikia mokyti saugiai elgtis (88 procentai). Tik 12 procentų respondentų nesutinka, kad vaikai turėtų žinoti saugaus elgesio taisykles.

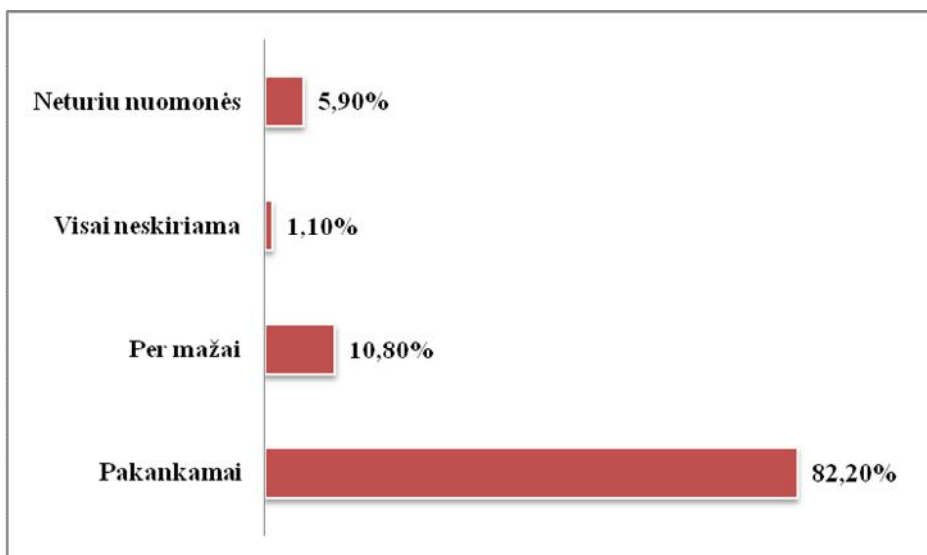
Respondentų buvo paklausta, kas, jų manymu, turėtų išmokyti vaiką saugaus elgesio pagrindų (žr. 16 pav.).

16 pav. Tėvų nuomonė, kas turėtų išmokyti vaikus saugaus elgesio pagrindų, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Kaip matyti iš 16 paveikslėlyje pateiktų duomenų, dauguma tėvų atsakė, kad vaikus saugaus elgesio pagrindų turi išmokyti tėvai bendradarbiaudami kartu su ikimokyklinės įstaigos darbuotojais – 70 procentų. 16 procentų tėvų mano, kad išmokyti turi tėvai bei 15 procentų, kad tai turi padaryti ikimokyklinės įstaigos darbuotojai. Pasak A. Gučo (1981), ikimokyklinio amžiaus vaikų saugaus elgesio taisyklių pagrindų mokymas yra įmanomas tik aktyviai bendraujant tėvams su ikimokyklinės įstaigos darbuotojais. Po saugaus taisyklių mokymo vaikai tampa dėmesingesni ir atsargesni kasdieniame gyvenime, gamtoje, miesto gatvėse, jie išmano saugaus elgesio pagrindus. Vis dėl to vaikai daugiausiai laiko praleidžia su tėvais ir tėvai privalo išmokyti savo vaikus saugaus elgesio pagrindų, nes tėvai atsakingi už vaikų saugumo užtikrinimą.

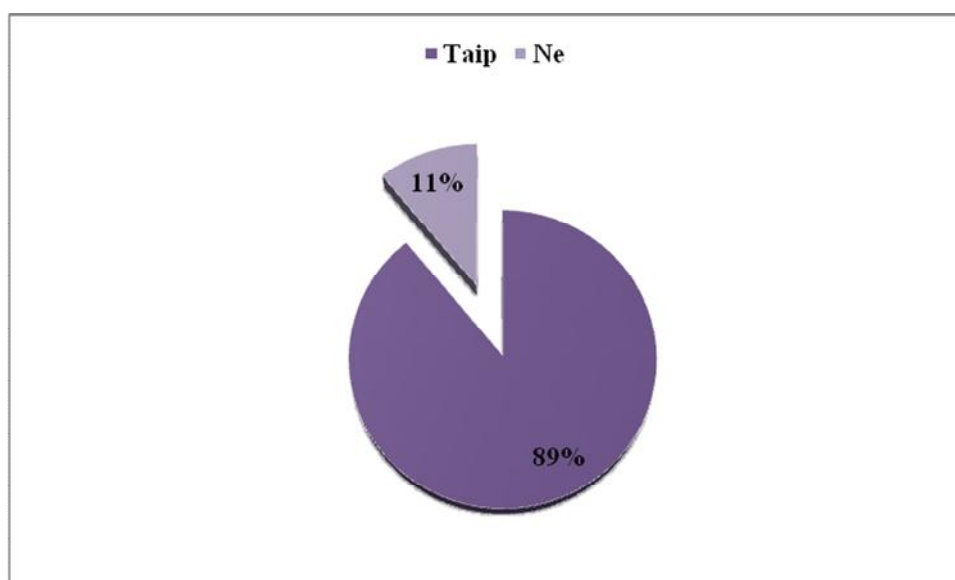
Respondentų buvo paklausta, ar pakankamai dėmesio skiriama vaiko saugumo užtikrinimui ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Tai leido sužinoti tėvų nuomonę, ar vaikams užtikrinta saugi aplinka ikimokyklinio ugdymo įstaigoje (žr. 17 pav.)

17 pav. Tėvų požiūris, ar pakankamai dėmesio skiriama vaiko saugumo užtikrinimui ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad 82,2 procento tėvų mano, kad vaikams užtikrinta saugi aplinka ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, 10,8 procento tėvų mano, kad per mažai, 5,9 procento tėvų neturi nuomonės ir tik 1,1 procento tėvų manymu, kad įstaigose visai neskiriama dėmesio vaiko saugumo užtikrinimui. Galima padaryti išvadą, kad tėvai pasitiki savo vaikų auklėjimu ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ir yra tikri, kad vaikams ten bus užtikrinta saugia aplinka.

Tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaiką buvo paklausta, ar pakankamai jie turi įgiję žinių apie vaikų saugumo užtikrinimą (žr. 18 pav.).

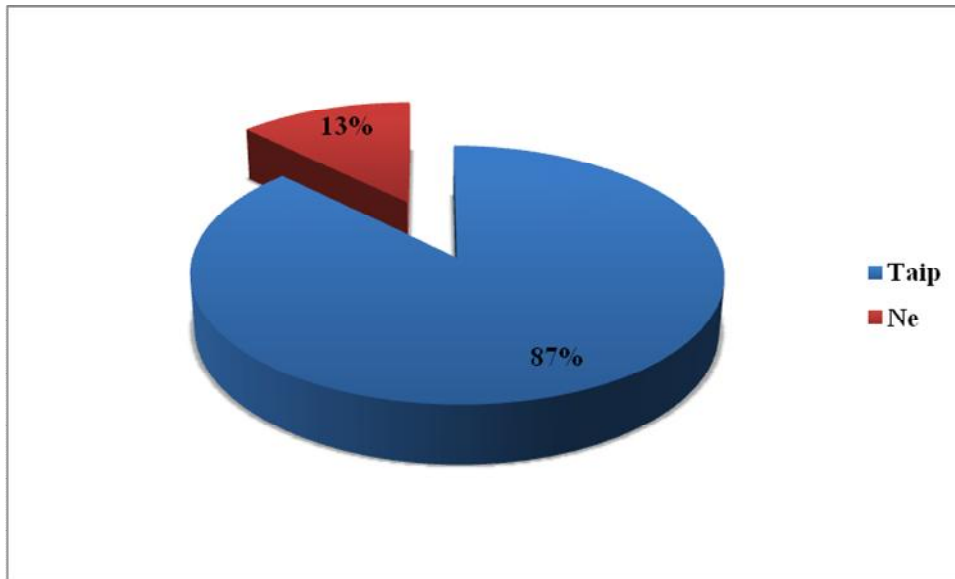

18 pav. Tėvų atsakymai, ar jie turi pakankamai žinių apie vaikų saugumo užtikrinimą, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Dauguma tėvų, tai 89 procentai, atsakė, kad tokių žinių turi pakankamai ir tik 11 procentų visų apklaustųjų teigė, kad jiems turimų žinių nepakanka. Tėvų žinojimas apie vaikų saugumo užtikrinimą įtakos vaikų sužalojimų tikimybei neturėjo $p=0,61$.

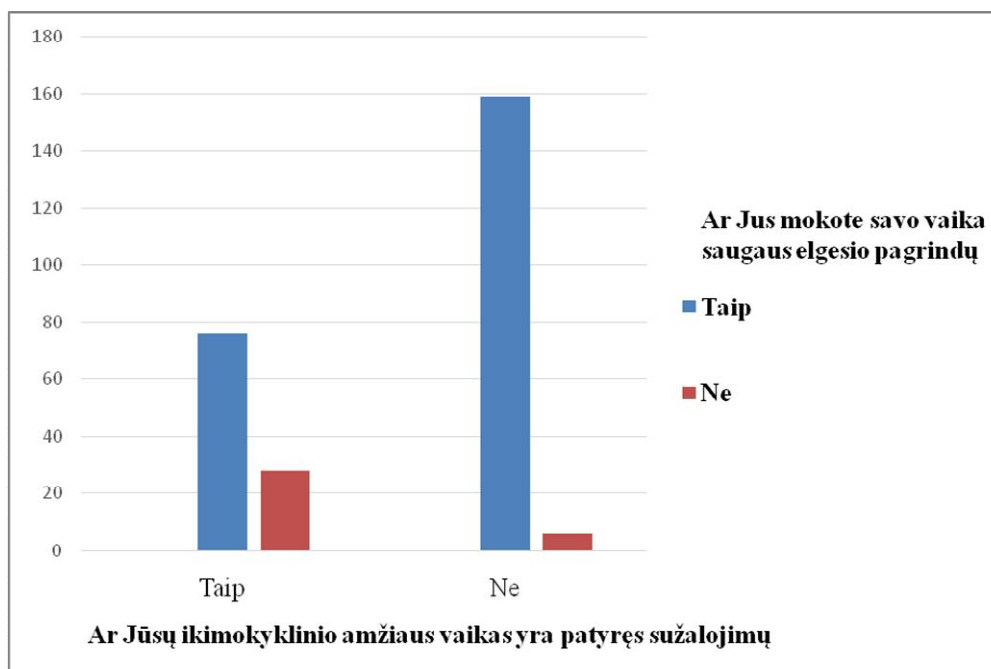
Tėvų buvo paklausta, ar jie moko savo vaiką saugaus elgesio pagrindų (žr. 19 pav.).

19 pav. Tėvų atsakymai, ar jie moko savo vaiką saugaus elgesio pagrindų, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad 87 procentai tėvų moko savo vaiką saugaus elgesio pagrindų ir tik 13 procentų tėvų atsakė, kad nemoko.

Darbo autorė iškelia tokią hipotezę: tikėtina, kad vaikai, kuriuos tėvai moko saugaus elgesio taisyklių, rečiau su(si)žaloja.

20 pav. Atvejų pasiskirstymas pagal vaikų patirtus/nepatirtus sužalojimus ir tėvų, kurie moko/nemoko saugaus elgesio pagrindų, N=269

Kaip matyti iš 20 paveikslėlyje pateiktų duomenų, vaikai, kuriuos tėvai moko saugaus elgesio pagrindų, dvigubai daugiau – tai 159 vaikai – nepatiria su(si)žalojimų negu patiria, tai 76 vaikai. Ir atvirkščiai, daugiausia vaikų, kurių tėvai nemoko saugaus elgesio pagrindų, patiria su(si)žalojimus 28 vaikai ir tik 6 vaikai nepatiria su(si)žalojimų. Sužalojimus statistiškai dažniau patiria tie vaikai, kurių tėvai nemoko jų saugaus elgesio pagrindų (82,4 procento ir 67,7 procento atitinkamai); Pirsono $\chi^2=31,328$; $p=0,000<0,05$. Išanalizavus duomenis galima daryti prielaidą, kad iškelta hipotezė buvo patvirtinta.

Tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaiką, buvo paklausta: „Kokias priemones taikote norėdami užtikrinti vaiko saugumą (žr. 21 pav)?“

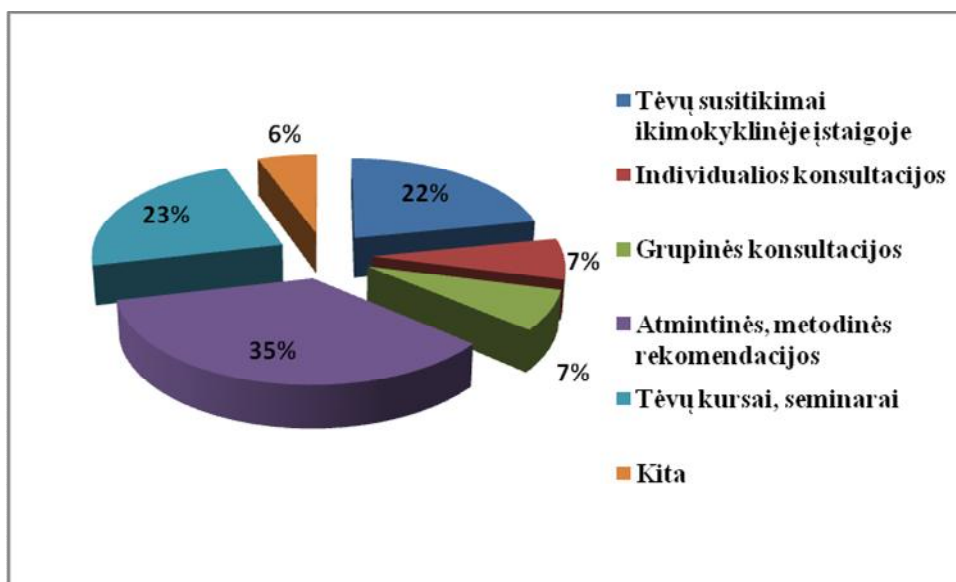

21 pav. Tėvų atsakymai, kokias priemones jie taiko norėdami užtikrinti vaiko saugumą, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad tėvai taiko įvairius metodus, norėdami užtikrinti savo vaikui saugumą. Daugiausia tėvai moko vaiką, kad negalima atidaryti durų nepažįstamiems žmonėms (12,4 procento) (žr. priedą Nr. 11) bei moko vaiką, kad jis žinotų savo ir savo tėvų vardą bei pavardę, kur gyvena (12,4 procento). Mažiausia tėvai (8,9 procento) naudoja įvairias apsaugos priemones, galima manyti, kad dėl didelio darbo tempo ir užimtumo tėvai net ir nežino, kad yra daugybė pagalbinių priemonių, kurios padeda užtikrinti vaikams saugią aplinką. Vaikai, kuriuos tėvai naudoja pagalbinių priemonių, dvigubai daugiau – tai 64,2 procento – nepatiria su(si)žalojimų negu patiria, tai 35,8 procento. Ir atvirkščiai, daugiausia vaikų, kurių tėvai nenaudoja pagalbinių priemonių, patiria su(si)žalojimus tai 70,9 procentų ir tik 29,1 procento procentų vaikų nepatiria su(si)žalojimų.

Taigi galima daryti prielaidą: dėl to, kad tėvai mažai naudojami pagalbinėmis priemonėmis namuose, vaikai dažniausiai ir patiria traumas, dažniausios iš kurių įvyksta dėl slidžios grindų dangos ir dėl aštrių namų apyvokos daiktų, kampų.

Respondentų buvo paklausta, kokie saugumo užtikrinimo mokymosi metodai jiems būtų reikalingi (žr. 22 pav.).

22 pav. Tėvų atsakymai, kokie saugumo užtikrinimo mokymosi metodai jiems būtų reikalingi, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad trečdalis tėvų (35 procentai) mano, kad jiems reikia atmintinių bei metodinių rekomendacijų. Tėvai taip pat mano, kad jiems reikalingi susitikimai ikimokyklinėje įstaigoje (22 procentai) bei tėvų kursai ir seminarai (23 procentai). Ir tik 6 procentai tėvų atsako *kita*, kur jie nurodo, kad jiems nereikia jokių papildomų mokymų. J. Račaitės, G. Šurkienės ir kt. (2015) 2014 m. atlikto ikimokyklinio amžiaus vaikų sužalojimų namuose paplitimo tyrimo metu nustatyta, kad dauguma tėvų/globėjų teigia, kad jiems pakanka informacijos apie vaiko saugą namuose, tačiau apie 45 procentų jų pageidautų gauti daugiau tokio pobūdžio informacijos. Apibendrinant galima teigti, kad dauguma tėvų mano, kad jiems reikalingi įvairūs mokymosi metodai bei atmintinės ir metodinės rekomendacijos.

3.4. Tyrimo duomenų apibendrinimas

Analizuojant duomenis, galima daryti prielaidą, kad tėvų nuomonė vieninga – užtikrinti vaikui emocinį saugumą galima tik šeimoje, kurioje tėvai bei artimieji rodo meilę vaikui.

Daugelio tėvų manymu, labai svarbus veiksnys užtikrinant vaikams fizinį saugumą – tai taisyklės ir jų laikymasis. Tik apie pusė tėvų mano, kas vaiko netinkamo elgesio drausminimas yra neefektyvus ir netoleruotinas.

Atlikus tyrimą nustatyta, kad daugiau nei pusė tėvų yra nesusipažinę su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, bet dauguma tėvų pripažįsta, kad vaikai turi savo teises.

Tėvų požiūriu, labai svarbu užtikrinti vaikui saugią aplinką bei dauguma tėvų supranta, kad nesaugi aplinka namuose turi neigiamą poveikį darniam vaikui vystymuisi.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dauguma tėvų nepalieka savo ikimokyklinio amžiaus vaikų vienu namuose, tai atspindi, kad tėvai atsakingai žiūri į vaikų auklėjimą. Dauguma tėvų palieka savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose dėl objektyvios būtinybės. Nors tik tėvai turi užtikrinti sąlygas, kad vaikas visada būtų saugus.

Daugiau nei trečdalis tėvų atsakė, kad jų vaikai yra patyrę su(si)žalojimų. Tiek mergaitės, tiek berniukai vienodai patiria su(si)žalojimų. Dažniausiai su(si)žalojimus patiria vaikai, kurių tėvai turi aukštąjį išsilavinimą. Dažniau su(si)žalojimus patiria vaikai, augantys šeimose, kuriose yra du vaikai.

Ikimokyklinio amžiaus vaikai su(si)žalojimus dažniausiai patiria namuose ir lauke. Vaikai dažniausiai patiria su(si)žalojimus namuose dėl slidžios grindų dangos bei aštrių namų apyvokos daiktų, kampų. Tėvai paminėjo vieną iš vaikų su(si)žalojimų priežasčių ikimokyklinėje įstaigoje bei lauke – vaikų žaidimų aikštelės neatitinka saugumo reikalavimų.

Dauguma tėvų sutinka, kad vaiką reikia mokyti saugiai elgtis. Dauguma tėvų atsakė, kad vaikus saugaus elgesio pagrindų išmokyti turi tėvai bendradarbiaudami kartu su ikimokyklinės įstaigos darbuotojais. Daugumos tėvų manymu, vaikams užtikrinta saugi aplinka ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Taip pat dauguma tėvų atsako, kad turi pakankamai žinių apie vaikų saugumo užtikrinimą.

Atlikus tyrimą nustatyta, kad daugiausia tėvai moko savo vaiką saugaus elgesio pagrindų. Išanalizavus duomenis galima teigti, kad tėvai taiko įvairius metodus, norėdami užtikrinti savo vaiko saugumą. Dažniausia tėvai moka vaiką, kad negalima atidaryti durų nepažįstamiems žmonėms bei moko vaiką, kad jis žinotų savo ir savo tėvų vardą ir pavardę bei kur jis gyvena. Tėvai mažai naudojami pagalbinėmis priemonėmis namuose, dėl šių priežasčių dažniausiai vaikai ir patiria traumas: dėl slidžios grindų dangos ir dėl aštrių namų

apyvokos daiktų, kampų. Nors traumų galima būtų išvengti, jeigu namų patalpų grindų danga būtų sausa ir neslidi, baldų kampų apsaugos taip pat gali padėti išvengti skaudžių sužalojimų bei reikia išmokyti vaikus visų galimų saugaus elgesio taisyklių.

Dauguma tėvų mano, kad jiems reikalingi įvairūs mokymosi metodai bei atmintinės ir metodinės rekomendacijos.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad iškelta tyrimo hipotezė, jog vaikai, kuriuos tėvai moko saugaus elgesio taisyklių, rečiau su(si)žaloja, buvo patvirtinta.

IŠVADOS

1. Šeima pripažįstama saugia ir tinkamiausia aplinka vaiko gerovei ir apsaugai. Vaikas, kaip teisių turėtojas, turi teisę gyventi ir vystytis saugioje aplinkoje. Vaiko teisių įgyvendinimas ir jo interesų apsauga priklauso nuo tėvų. Tėvai yra atsakingi už savo vaikus. Tėvų pareiga ir atsakomybė sudaryti vaikui sveikas ir saugias gyvenimo sąlygas, gerbti vaiko asmenybę, apsaugoti vaiką nuo smurto, prievartos ir išnaudojimo. Už vaiko auklėjimą ir priežiūrą tėvai atsako bendrai ir vienodai. Vaikų saugumo užtikrinimas – vienas iš svarbiausių tėvų uždavinių, pareigų ir atsakomybių. Tėvai, siekiantys sudaryti palankias sąlygas vaikui augti saugioje šeimos aplinkoje, turi teisę gauti paramą bei reikiamas kompleksines (socialines, teisines, medicinines ar kitas) paslaugas bei pagalbą.

2. Norint, kad vaikas galėtų sėkmingai vystytis ir subręsti savarankiškam gyvenimui, jam turi būti užtikrintas psichologinis ir fiziologinis saugumas, saugi, jo amžiaus tarpsnį atitinkanti, aplinka. Ikimokyklinio amžiaus vaiko saugumui įtakos turi fizinio saugumo veiksniai: pagalbinių priemonių naudojimas (specialūs langų fiksatoriai, durelių užraktai ir t. t.), siekiant sumažinti vaiko sužalojimus; tėvų nuolatinė priežiūra; taisyklės ir jų laikymasis; netinkamo elgesio drausminimas, nesmurtinio pobūdžio; saugaus elgesio pagrindų mokymas ir t. t. Labai svarbus ir psichologinio saugumo veiksnys: saugus prierašumas bei tėvų rodoma meilė vaikui; dienos režimo laikymasis (miegas, mityba, poilsis ir pan.); saugi atmosfera šeimoje, be smurto; tėvų dėmesys ir dalyvavimas vaikų gyvenime.

3. Tėvų požiūriu, užtikrinti vaikui emocinį saugumą galima tik šeimoje, kurioje tėvai bei artimieji rodo meilę vaikui. Svarbus būdas užtikrinant vaikams fizinį saugumą – tai taisyklės ir jų laikymasis. Tėvų manymu, nesaugi aplinka namuose turi neigiamą poveikį darniam vaiko vystymuisi. Atlikus tyrimą nustatyta, kad daugiau nei pusė tėvų yra nesusipažinę su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, bet dauguma tėvų pripažįsta, kad vaikai turi savo teises. Tėvų požiūriu, labai svarbu užtikrinti vaikui saugią aplinką bei dauguma tėvų supranta, kad nesaugi aplinka namuose turi neigiamą poveikį darniam vaiko vystymuisi. Tėvai mažai naudojami pagalbiniėmis priemonėmis namuose, dėl šių priežasčių dažniausiai vaikai ir patiria traumas: dėl slidžios grindų dangos ir dėl aštrių namų apyvokos daiktų, kampų. Traumų galima būtų išvengti, jeigu namų patalpų grindų danga būtų sausa ir neslidi, baldų kampų apsaugos taip pat gali padėti išvengti skaudžių sužalojimų bei reikia išmokyti vaikus visų galimų saugaus elgesio taisyklių. Atlikus tyrimą nustatyta, kad dažniausiai tėvai moko savo vaiką saugaus elgesio pagrindų. Tėvų manymu, jiems reikalingos įvairios mokymosi ir metodinės rekomendacijos, atmintinės. Iškelta hipotezė, kad vaikai, kuriuos tėvai moko saugaus elgesio taisyklių, rečiau su(si)žaloja, pasitvirtino.

REKOMENDACIJOS

Tėvams:

➤ daugiau dėmesio skirti vaikų saugaus elgesio mokymui: vaikams būtina aiškinti apie galimus pavojus ir kaip jų išvengti, kaip apsisaugoti. Šiam tikslui pasiekti galite pasitelkti vaizdo įrašus ar kino filmus, filmukus vaikams. Taip pat itin svarbus ir asmeninis pavyzdys: vaikas, matydamas pavojingoje situacijoje vienodai besielgiančius tėvus, ir pats ateityje kartos tokį patį veiksmo modelį;

➤ susipažinkite su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, domėkitės ir vaiko raidos psichologija. Teorinės žinios padės sužinoti, kokias vaikas turi teises, kad nepažeistumėte jų, taip pat naudinga išmanyti įvairius raidos ypatumus, kad būtų sumažintas sužalojimų rizikos faktorius, siekiant užtikrinti vaikui saugumą;

➤ naudokite įvairias, saugą užtikrinančias, pagalbines priemones (dūmų detektoriai, specialūs langų fiksatoriai, durelių užraktai, dviratininko šalmai, ūgį ir svorį atitinkanti automobilio kėdutė ir t. t.). Nuolat savo asmeniniu pavyzdžiu mokykite vaiką saugiai elgtis gatvėje, su nepažįstamais žmonėmis, pavojingais buities prietaisais. Šie veiksmai turi būti nuolatinio pobūdžio, nuoseklūs ir nekintantys, tokie veiksmai turi būti atliekami automatiškai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aleksejevaitė, D., Andreikėnaitė V. ir kt. (2011). *Mokinių sužalojimų profilaktika. Metodinės rekomendacijos*. Vilnius: Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras, 29-32.
Prieiga per internetą:
http://www.smlpc.lt/media/file/Skyriu_info/Metodine_medziaga/vaiku_sveikata/MOKINIU%20SUZALOJIMU%20PROFILAKTIKA.pdf
2. Aleksejevaitė, D., Namajūnaitė, G. ir kt. (2012). *Sveikatos priežiūros įgyvendinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose*. Metodinės rekomendacijos. Vilnius: Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras, ISBN 978-9986-649-41-0.
3. Andrulaitienė, R. (2007). *Ikimokyklinio ugdymo institucijos ugdymo programos rengimas. Pedagoginės sistemos tobulinimas: mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programų mokomoji medžiaga*. Vilnius: Versus aureus.
4. Babachinaitė, G. (1996). Vaiko teisės: jų samprata ir įgyvendinimo problemos, Iš A. Grigaitytė, *Vaikų teisės ir jų įgyvendinimo garantijos: konferencijos medžiaga*. Vilnius : Lietuvos Respublikos Seimo leidykla.
5. Baker, S. P., ir kt. (1992). *The injury fact book*. New York: Oxford university press.
6. Bareikienė, I. (2019). *Saugaus prieraišumo formavimas*. Prieiga per internetą:
<https://www.ppt.mazeikiai.lm.lt/index.php/straipsniai/27-prieraisumas>
7. Belsky, J., Fish, M., & Isabella, R. A. (1991). Continuity and discontinuity in infant negative and positive emotionality: Family antecedents and attachment consequences. *Developmental Psychology*, 27(3), 421–431.
8. Butler, I., & Roberts, G. (2004). *Social Work with Children and Families: Getting into Practice* (2nd edition) London: Jessica Kingsley Publishers.
9. Ciesiūnienė, L., Dalmotienė, D. (2018). *Tėvams apie įvairaus amžiaus vaikų sužalojimų rūšis*. Metodinės rekomendacijos. Vilnius: Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras, 6-67. ISBN 978-9986-649-54-0.
10. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (2009). Prieiga per internetą:
<https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/S/saugus>
11. Dėl Vaiko gerovės 2019–2021 metų veiksmų plano patvirtinimo (2018). Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. *TAR*, 2018-11-06, Nr. 17906. AR 2020 03 31.
12. Dėl Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo (2003). Lietuvos Respublikos Seimas. *Valstybės žinios*, 2003-05-30, Nr. 52-2316.

13. Dėl Vaikų sveikatos metų sveikatos stiprinimo priemonių plano patvirtinimo, (2014). Lietuvos Respublikos Vyriausybė. *TAR*, 2014-03-27, Nr. 3542.

14. Erikson, E., H. (2004). *Vaikystė ir visuomenė*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

15. European Child Safety Alliance (2007). Factsheets on child injuries at home.

Prieiga per internetą:

<https://www.childsafetyeurope.org/publications/info/factsheets/childhood-home-safety.pdf>

16. Fountain, S. (2000). *Tik tai yra teisinga! : praktinis mokymas pagal Vaiko teisių konvenciją*. Vilnius : V. Kempino įm. "Valgra".

17. Gaižauskaitė, I., ir Mikėnė, S. (2014). *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. Vadovėlis. Vilnius.: MRU.

18. Grigonytė, I. (2014). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumas namuose* (Magistro baigiamasis darbas). Prieiga per internetą: [vb.mruni.eu > object > elaba:2130586](http://vb.mruni.eu/object/elaba:2130586)

19. Grudzinskienė, D. (2011). *Tėvų požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaikų teises ypatumai* (Magistro baigiamasis darbas). Prieiga per internetą: [gs.elaba.lt > object > elaba:2027169](http://gs.elaba.lt/object/elaba:2027169)

20. Gučas, A. (1981). *Vaiko psichologija*. Kaunas: Šviesa.

21. Higienos instituto Sveikatos informacijos centras (2018). *Sužalojimai ir apsinuodijimai Lietuvoje 2017 m.* Prieiga per internetą: <http://hi.lt/lt/traumu-leidinys.html>

22. Jankauskienė, L. ir kt. (2008). *Saugus elgesys. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams*. Vilnius: Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centras. ISBN 978-9955-652-62-7.

23. *Jungtinių Tautų vaiko teisių komiteto bendrieji komentarai. Bendras komentaras NR. 7 (2005). Dėl vaiko teisių įgyvendinimo ankstyvojoje vaikystėje*. Vilnius:Spauda.

24. Kabašinskaitė, D. (2002). Vaikystės sociologija, vaikų teisės ir vaikų politika. *Filosofija, sociologija*. Nr. 3, 43-49.

25. Kairienė, B. (2006). Agresyvus tėvų elgesys su savo vaikais: pedagoginės karjeros prielaidos. *Socialinis darbas*. Nr. 5 (1), 89-93.

26. Kairienė, B. (2012). Vaiko teisinis statusas: įgyvendinimo problemos. *Socialinių mokslų studijos*. Nr 4(4), 1443–1453.

27. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunass: Judex leidykla.

28. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai:Lucilijus.

29. Koriznaitė, J. (2012). *Visuomenės požiūris į vaiko grąžinimą socialinės rizikos šeimai* (Magistro baigiamasis darbas). Prieiga per internetą: [gs.elaba.lt > object > elaba:1855459](http://gs.elaba.lt/object/elaba:1855459)

30. Kovienė, S (2017). Tėvų švietimas ikimokyklinėse ugdymo įstaigose: lūkesčiai ir realybė. *Andragogika*, 1 (8), 144-155.

31. Kurienė, A. (2014). *Vaiką žalojančio elgesio pasekmės*. Vilnius. Prieiga per internetą:

www.pvc.lt/lt/socialines-kampanijos/zodziai-zeidzia-visam-gyvenimui/2-be-kategorijos/240-vaika-zalojancio-elgesio-pasekmes

32. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (2015). Lietuvos Respublikos Seimas. *TAR*, Nr. 11216. AR 2020 04 03.

33. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, Nr. 89-2741. AR 2020 01 01.

34. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, Nr. 74-2262, AR 2020 01 01.

35. Lietuvos statistikos departamentas (2013). Gyventojai pagal tautybę, gimtąją kalbą ir tautybę. Vilnius. Prieiga per internetą: 2020 03 05

https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Gyv_kalba_tikyba.pdf/1d9dac9a-3d45-4798-93f5-941fed00503f

36. Lietuvos statistikos departamentas (2020). Prieiga per internetą: 2020 04 03

<https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?eventId=226411>

37. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Lietuvos aidas*, Nr. 220-0. AR 2019 09 01.

38. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (1991). *Lietuvos aidas*, Nr. 153-0. AR 2020 01 01.

39. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, Nr. 33-807, AR 2020 01 01.

40. Maceinaitė, R. (2019). *Darželyje vaikai turi jaustis saugiai*. Vilnius: Nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Prieiga per internetą:

<https://nvsc.lrv.lt/lt/naujienos/darzelyje-vaikai-turi-jaustis-saugiai>

41. Markovienė-Pileckaitė, M., Lazdauskas, T. (2007). *Šeima ir tėvų globos netekusio vaiko raida*. Vilnius: Vaga.

42. Maslow, A., H. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa.

43. Miškinis, K. (2003). *Šeima žmogaus gyvenime*. Kaunas: Aušra.

44. *Neigiamos vaikystės patirties ir rizikingo elgesio sąsajos* (2011). Pagrindinių tyrimo rezultatų pristatymas. PSO. Prieiga per internetą:

https://www.vaikulinija.lt/media/filer_public/b2/5b/b25bde70-6b8b-419d-b255-abf7353296c3/neigiamos_vaikystes_patirties_tyrimas.pdf

45. Penkauskaitė, I., ir Bagdonas, A. (2016). Ankstyvojo amžiaus vaikų dienos ritmo ypatumai (2016). *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose Nr 12*, 76-84.

46. Pipirienė, R. (2015). *Kaip sukurti emocinį saugumą?* Prieiga per internetą: <http://mazyliozurnalas.lt/2015/11/kaip-sukurti-emocini-sauguma/>

47. Petrylienė, N., ir Smilgienė, J. (2013). Drausminimas – vienas iš ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio kultūros ugdymo būdų. *Jaunųjų mokslininkų darbai nr. 1 (39)*, 56-61.

48. Prior, V., & Glaser, D. (2006). *Understanding Attachment & Attachment Disorders: Theory, Evidence, and Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.

49. Račaitė, J. (2013). *Vaikų sužalojimų namuose galima išvengti*. Vilnius: Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras. Prieiga per internetą: <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/vaiku-suzalojimu-namuose-galima-ivsengti>

50. Račaitė J., Šurkienė G., Laukaitienė A. (2014). Ikimokyklinio amžiaus vaikų sužalojimų namuose paplitimas. *Visuomenės sveikata, 1(64)*, 108–112.

51. Račaitė, J. (2015). *Dažniausi vaikų sužalojimai įvyksta namuose*. Prieiga per internetą: <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/dazniausi-vaiku-suzalojimai-ivyksta-namuose>

52. Račaitė, J., Šurkienė, G., ir kt. (2015). Ikimokyklinio amžiaus vaikų sužalojimų paplitimo ir priežasčių tyrimas Lietuvoje. Tyrimo įvykdymo ataskaita. Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.smlpc.lt/media/file/SMLPC-informacija/Veikla/Tyrimai-analizes/JR_INSNTataskaita_red.pdf

53. Roper, N., ir kt. (1996). *Slaugos pagrindai. Nuo gyvenimo modelio prie slaugos modelio: vadovėlis aukštesniosioms medicinos mokykloms ir slaugos praktikams*. Vilnius: Egalda.

54. Rosenblum, K. L., Dayton, C. J., Muzik, M. (2009). Infant social and emotional development: The emergence of self in a relational context. In C. H. Zeanah, Ed. *Handbook of infant mental health, 3rd ed.*, NY: Guilford Press, 80-103.

55. Sagatys, G. (2005). Aktualūs vaiko išlaikymo dydžio nustatymo klausimai. *Jurisprudencija, Nr. 71 (63)*, 23–31.

56. Salkind, N. J. (2006). *Encyclopedia of human Development*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

57. Sinicienė, J. (2015) Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrosios, programos projektas. Iš *Mokinių mokymosi gerinimas, į pagalbą mokytojui*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.

58. Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) duomenų analize (2018). Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lt/media/file/SPIS%20ataskaita%20sutvarkyta.pdf>
59. Strukčinskienė, B. (2002). *Saugi vaikystė*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
60. Šauklytė, L. (2014). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų teisių saugiai aplinkai užtikrinimas namuose taikant socioedukacines priemones* (Magistro baigamasis darbas). Prieiga per internetą: [gs.elaba.lt > object > elaba:2169751](https://gs.elaba.lt/object/elaba:2169751)
61. Taguma, M. ir kt. (2012). *Quality Matters in Early Childhood Education and Care*. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/education/school/50165861.pdf>
62. Talijūnienė, D., Oleškevič, D. (2012). *Kaip bendrauti su savo vaikais*. Prieiga per internetą: <http://www.psichologijosnamai.lt/straipsniai/kaip-bendrauti-su-savo-vaikais/>
63. Vaiko teisių konvencija (1995). *Valstybės žinios*, Nr. 60-1501.
64. Valickas, G. (2003). Ankstyvosios neadaptatyvaus elgesio ištaukos: socialinis kognityvinis požiūris. *Socialinis darbas Nr. 1(3)*, 5-12.
65. Visagino savivaldybės administracijos direktoriaus ir administracijos 2018 metų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <http://www.visaginas.lt/doclib/wdcil7jppqlcjk1gww4nrrgfmncqwnhkd>
66. Vyšniauskytė-Rimkienė, J., Liobikienė, T. N. (2012). *Gebėjimai socialinio darbo praktikoje (tėvystės ir vaikų socialinių gebėjimų lavinimas)*. Mokomoji knyga. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/181/6/ISBN9789955126041.pdf>
67. Zbarauskaitė, A. (2010). *Prieraišumas: iššūkiai ir galimybės globojant vaiką ar paauglį*. Kaunas: Spaudos brokeris.
68. Zikarienė, R. (2012). *Teigiamo mikroklimato kūrimas grupėje*. Klaipėda: Klaipėdos Regos ugdymo centras. Prieiga per internetą: http://www.volungele.lt/images/METHODINE_VEIKLA/straipsniai_pranesimai/Zregoscentras.pdf
69. Žalimienė, L. (2007) *Vaikų socialinės globos kokybė ir jos vertinimas. Metodinė priemonė*. Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.sppd.lt/media/mce_filebrowser/2015/01/09/Vaiku_socialines_globos_kokybe_ir_jos_vertinimas.pdf
70. Žydzūnaitė, V., Merkys, G., ir kt. (2005). *Socialinio pedagogo profesinės adaptacijos kokybinė diagnostika*. Pedagogika, Vilnius.
71. Žydzūnaitė, V. (2011). *Baigimojo darbo rengimo metodologija*. Mokomoji knyga.

Klaipėdos valstybinė kolegija. Prieiga per internetą:

http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Baigiamojo_darbo_meto_dologija.pdf

72. Žukauskienė, R. (2008). *Kokybiniai ir kiekybiniai tyrimai*. Prieiga per internetą:

<https://www.slideserve.com/mura/kokybiniai-ir-kiekybiniai-metodai>

73. Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai.

74. Белая, К., и Зимонина, В. (2006). *Как обеспечить безопасность дошкольников*. М.: Просвещение.

75. Ефимова, Ю. В. (2015) Особенности обеспечения безопасности жизнедеятельности детей старшего дошкольного возраста. *Молодой ученый. № 6.4 (86.4)*, 19-22.

76. Маркач, Е.В., Пежемская, Ю.С. (2017). Психологическая безопасность детей, находящихся в трудной жизненной ситуации, 25-31. Prieiga per internetą: <https://www.childsafetyeurope.org/publications/info/factsheets/childhood-home-safety.pdf>

77. Никольская, И. (2000). *Психологическая защита у детей*. Санкт-Петербург: Речь.

78. Паниотто, В. (1986). *Качество социологической информации*. Киев: Наукова думка.

SANTRAUKA

Tema: Tėvų požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumo užtikrinimą.

Darbo tikslas: Atskleisti tėvų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumo užtikrinimą.

Tiriamieji: Tėvai, kurie augina vaikus, lankančius ikimokyklinio amžiaus ikimokyklinio ugdymo įstaigas Visagine. Respondentai pasirinkti atsitiktinės atrankos būdu.

Metodika: Siekiant iširti tėvų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų saugumo užtikrinimą, buvo atliekamas kiekybinis tyrimas. Duomenų rinkimo būdas – anketa raštu. 280 tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, apklausiami taikant empirinius metodus – anoniminę anketinę apklausą raštu, kuri vykdyta 2020 metais vasario–kovo mėnesį Visagino mieste.

Tyrimo rezultatai: Tėvų teigimu, užtikrinti vaikui emocinį saugumą galima tik šeimoje, kurioje tėvai bei artimieji rodo meilę vaikui. Svarbus būdas užtikrinant vaikams fizinį saugumą tenka taisyklėms ir jų laikymuisi. Atlikus tyrimą nustatyta, kad daugiau nei pusė tėvų yra nesusipažinę su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, bet dauguma tėvų pripažįsta, kad vaikai turi savo teises. Tėvų manymu, nesaugi aplinka namuose turi neigiamą poveikį darniam vaiko vystymuisi. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dauguma tėvų nepalieka savo ikimokyklinio amžiaus vaikų vienus namuose, o tai reiškia, kad tėvai atsakingai žiūri į vaikų auklėjimą. Dauguma tėvų palieka savo ikimokyklinio amžiaus vaikus vienus namuose tik neilgam ir tik dėl objektyvių priežasčių. Daugiau nei trečdalis tėvų atsakė, kad jų vaikai patyrė su(si)žalojimų. Tiek mergaičių, tiek berniukų, patyrusių su(si)žalojimų, skaičiai tolygūs. Dažniausiai su(si)žalojimus patiria vaikai, kurių tėvai turi įgiję aukštąjį išsilavinimą. Dažniau su(si)žalojimus patiria vaikai, augantys šeimose, kuriose yra du vaikai. Tėvai nurodė, kad vaikai dažniausiai patiria su(si)žalojimus namuose dėl slidžios grindų dangos bei aštrių namų apyvokos daiktų, kampų. Atlikus tyrimą nustatyta, kad dažniausiai tėvai moko savo vaikus saugaus elgesio pagrindų, bet jie mažai naudojami pagalbinėmis priemonėmis namuose. Tėvų manymu, jiems reikalingos įvairios mokymosi ir metodinės rekomendacijos.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad iškelta tyrimo *hipotezė*, jog vaikams, kuriuos tėvai moko saugaus elgesio taisyklių, yra mažesnė su(si)žalojimų rizika, buvo patvirtinta.

Raktažodžiai: *tėvai, ikimokyklinio amžiaus vaikas, saugumas, vaiko teisės*

SUMMARY

Thesis: Parents' attitude towards ensuring the safety of preschool children.

Work objective: To determine parents' attitude towards ensuring the safety of preschool children.

Subjects: Parents raising children, which are attending pre-school institutions in Visaginas. Randomly selected respondents.

Methodology: A quantitative study was conducted to examine parents' attitude towards ensuring the safety of preschool children. The method of data collection is a written questionnaire. 280 parents raising pre-school children were interviewed using empirical method - an anonymous written questionnaire survey, which was conducted in February – March 2020 in Visaginas.

Research results: According to the parents opinion, to ensure emotional security of child is only possible in a family, where parents and relatives show their love to the child. Rules and compliance are an important way to ensure the physical safety of children. Research results found, that more than half of parents are unfamiliar with the United Nations Convention on the Rights of the Child, but most parents acknowledge that children have their rights. Parents believe that an unsafe environment at home can have a negative impact on a child's sustainable development. The results of the study revealed that most parents do not leave their pre-school children alone at home, which means that parents take a responsible view of their children's upbringing. Most parents leave their pre-school children alone at home for a short time and only because of objective reasons. More than a third part of parents responded that their children had suffered injuries. The numbers for both girls and boys, who have suffered injuries, are equal. Children whose parents have a higher education experience more injuries. Children growing up in families with two children are more likely to suffer injuries. Parents indicated that children usually suffer injuries at home due to slippery floor coverings, sharp household items and corners. Research results found that most parents educate their children with the basics of safe behavior, but they do not use this support measures at home. Parents feel that they need to have more various learnings and methodological recommendations.

By summarizing results, we can consider that the hypothesis of the research confirmed and children educated by parents about the rules of safe behavior, have a lower risk of self-harm.

Keywords: *parents, preschool children, safety, children's rights*

PRIEDAI

1 priedas

Teiginis	Tėvai N=269	Proc. (%)	Atvejų proc. (%)
Prieraišumas	125	18,8	46,5
Tėvų ir artimųjų rodoma meilė vaikui	219	32,9	81,4
Dienos režimo laikymasis	136	20,4	50,6
Pažįstama ir saugi aplinka	186	27,9	69,1
Iš viso	666	100	247,6

5 lentelė. Tėvų požiūris į tai, kas labiausiai užtikrina ikimokyklinio amžiaus vaiko emocinį saugumą, procentinis pasiskirstymas (N=269)

2 priedas

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Taisyklės ir jų laikymasis	0,4	3,3	4,5	63,9	27,9
Netinkamo elgesio drausminimas	4,8	27,1	17,1	39,8	11,2
Pagalbinių priemonių naudojimas (specialūs langų fiksatoriai, durelių užraktai ir t. t.)	2,6	11,9	10,4	52,8	22,3
Nuolatinė vaiko priežiūra	0,4	5,9	11,9	51,3	30,5
Pavojingų daiktų pašalinimas iš vaiko veiklos aplinkos	0,7	4,5	11,2	50,9	32,7
Žaislai, atitinkantys vaiko amžių	0,0	11,5	8,2	55,8	24,5

6 lentelė. Tėvų požiūris į tai, kokiais būdais jie užtikrina ikimokyklinio amžiaus vaikų fizinį saugumą, procentinis pasiskirstymas (N=269)

3 priedas

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę į saugias vystymosi sąlygas	0,40%	0,70%	0,40%	45,40%	53,20%
Kad priimant sprendimus, susijusius su ikimokyklinio amžiaus vaiku, svarbiausia vaiko interesai	0,70%	14,10%	13%	49,80%	22,30%
Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę būti išklaustyti juos dominančiu ar su jais susijusiu sprendžiamu klausimu	0,40%	4,10%	10,80%	55,80%	29%
Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę žaisti	0,40%	1,10%	3,30%	46,80%	48,30%

Ar ikimokyklinio amžiaus vaikams bausmė iš esmės gali būti tinkama priemonė, esant tam tikromis sąlygomis	4,80%	34,90%	24,50%	30,10%	5,60%
Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę gauti žinių apie savo teises ir pareigas	0%	9,30%	11,90%	55,80%	23%

7 lentelė. Tėvų atsakymai, ar ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teises, procentinis pasiskirstymas (N=269)

4 priedas

Teiginys	Tėvai N=269	Proc. (%)	Atvejų proc. (%)
Gera mityba	177	12,6	65,8
Tinkama dienotvarkė	205	14,6	76,2
Reguliarūs medicininiai patikrinimai	190	13,5	70,6
Sportas, fizinių pratimų atlikimas	173	12,3	64,3
Saugos priemonių namuose naudojimas	193	13,7	71,7
Vaiko buvimas konflikto neturinčioje aplinkoje	219	15,6	81,4
Draugiški santykiai šeimoje	247	17,6	91,8
Iš viso	1404	100	521,9

8 lentelė. Tėvų atsakymai, kas yra saugi aplinka vaikui, procentinis pasiskirstymas (N=269)

5 priedas

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Vaiko ugdymuisi	1,1	4,1	3,0	60,2	31,6
Neigiamam savęs vertinimui	1,5	7,1	4,1	52,0	35,3
Vaiko socializacijai	0,4	6,3	2,2	57,6	33,5
Vaiko fiziniam vystymuisi	1,9	17,5	11,2	46,8	22,7
Vaiko psichiniam vystymuisi	0,4	2,6	1,9	52,4	42,8

9 lentelė. Tėvų atsakymai, kokį poveikį vaikui turi nesaugi aplinka namuose, procentinis pasiskirstymas (N=269)

6 priedas

	Vaikas patyręs su(si)žalojimų	
	Taip	Ne
Mergaitė	51%	55,8%
Berņiukas	49%	44,2%

11 lentelė. Vaikų lytis ir patirti su(si)žalojimai, procentinis pasiskirstymas

7 priedas

Tėvų išsilavinimas	Vaikas patyręs su(si)žalojimų	
	Taip	Ne
Vidurinis	12,5%	15,8%
Profesinis	23,1%	27,9%
Aukštesnysis	14,4%	19,3 %
Aukštasis	50%	37%

12 lentelė. Tėvų išsilavinimas ir vaikų patirti su(si)žalojimai, procentinis pasiskirstymas

8 priedas

Vaikų skaičius šeimoje	Vaikas patyręs su(si)žalojimų	
	Taip	Ne
1	30,8%	28,5%
2	43,3%	46,1%
3	22,1%	19,4%
4	1%	4,8%
5	2,8%	1,2%

13 lentelė. Vaikų skaičius šeimoje ir vaikų patirti su(si)žalojimai, procentinis pasiskirstymas

9 priedas

Teiginys	Tėvai N=104	Proc. (%)	Atvejų proc. (%)
Namuose	68	43	65,4
Lauke	68	43	65,4
Ikimokyklinėje įstaigoje	22	14	21,2
Iš viso	158	100	151,9

14 lentelė. Tėvų atsakymai, kur jų ikimokyklinio amžiaus vaikas yra patyręs sužalojimus, procentinis pasiskirstymas (N=104)

10 priedas

Teiginys	Tėvai N=104	Proc. (%)	Atvejų proc. (%)
Aštrūs namų apyvokos daiktų kampai	35	17,30%	33,3%
Slidi grindų danga	44	21,80%	41,9%
Atidarytas langas	1	0,50%	1,0%
Žaidimas su smulkias detales turinčiais žaislais	6	3,00%	5,7%

Įsipjovęs aštriu daiktu	12	5,90%	11,4%
Karštų skysčių išsiliejimas	11	5,40%	10,5%
Neatsargus elgesys su vandens telkiniais	2	1,00%	1,9%
Neatsargus elgesys su gyvūnais	18	8,90%	17,1%
Konfliktas su kitais vaikais	38	18,80%	36,2%
Neatsargus elgesys šalia transporto priemonių	10	5,00%	9,5%
Kita: žaidimo aikštelėje	25	12,40%	23,8%
Iš viso:	202	100%	192,4%

15 lentelė. Tėvų atsakymai, kokios buvo jų ikimokyklinio amžiaus vaikų patirtų su(si)žalojimų priežastys, procentinis pasiskirstymas (N=104)

11 priedas

Teiginys	Tėvai N=269	Proc. (%)	Atvejų proc. (%)
Naudojate apsaugos priemones	198	8,9%	59,1%
Mokote vaiką, kad jis žinotų savo ir savo tėvų vardą ir pavardę, kur gyvena	221	12,40%	82,2%
Mokote vaiką, kad negalima atidaryti durų nepažįstamiems žmonėms	221	12,40%	82,2%
Aiškinate vaikui, kad negalima eiti su svetimais žmonėmis ir sėsti į svetimą automobilį	164	9,20%	61,0%
Vaikas turi žinoti, kada ir kur reikia paskambinti, jeigu kiltų koks nors pavojus	167	9,40%	62,1%
Mokote vaiką, kad esant fiziniam pavojui, jis gali signalizuoti apie tai klykdamas ir rėkdamas	217	12,20%	80,7%
Mokote vaiką, kad negalima į rozetę kišti metalinių ar kitų daiktų	220	12,30%	81,8%
Mokote vaiką, kad vaistai – tai ne saldainiai	219	12,30%	81,4%
Žaidimo metu mokote vaiką saugaus elgesio taisyklių	159	11,10%	73,6%
Iš viso	1786	100%	663,9%

17 lentelė. Tėvų atsakymai, kokias priemones jie taiko norėdami užtikrinti vaiko saugumą, procentinis pasiskirstymas (N=269)

Gerb. Tėveliai, šia anketine apklausa siekiame išsiaiškinti Jūsų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaiko saugumo užtikrinimo svarbą.

Šią apklausą atlieka Natalija Dolženko, Mykolo Romerio universiteto Vaiko teisių apsaugos programos magistrantūros iššestinių studijų studentė. Tyrėjai labai svarbi Jūsų nuomonė. Visa šio tyrimo metu gauta informacija bus apibendrinta ir panaudota baigiamajame darbe.

Anketa yra anoniminė, todėl nei vardo, nei pavardės nurodyti nereikia.

Prašyčiau atsakyti į klausimus, apibraukiant Jums tinkančio atsakymo numerį(-ius) ar įrašant savo variantą.

Iš anksto dėkoju už bendradarbiavimą ir Jūsų nuoširdžius atsakymus!

1. Jūsų amžius? (Įrašykite) _____
2. Jūsų lytis? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)
  - Moteris;
  - Vyras.
3. Jūsų išsilavinimas (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)
  - Pradinis;
  - Vidurinis;
  - Profesinis;
  - Aukštesnysis;
  - Aukštasis;
  - Kita (Įrašykite) _____
4. Šeimos sudėtis (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)
  - Vedęs/ ištekejusi;
  - Nevedes/netekėjusi;
  - Išsiskyręs/išsiskyrusi;
  - Našlys/našlė;
  - Gyvenu neregistruotoje santuokoje;
  - Kita (Įrašykite) _____
5. Turimų vaikų skaičius Jūsų šeimoje (Įrašykite) _____ vaikas (-ai, -ų).
6. Jūsų ikimokyklinio vaiko (-ų) amžiaus yra (Įrašykite) _____ metai (-ų).
7. Jūsų ikimokyklinio vaiko lytis yra: (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)
  - Mergaitė;
  - Berniukas.
8. Jūsų kito (-ų) vaiko (-ų) lytis yra (Įrašykite) _____
9. Kaip Jūs manote, kas labiausiai užtikrina ikimokyklinio amžiaus vaiko psichologinį saugumą? (Pasirinkite Jums tinkančius variantus)
  - Prieraišumas (emocinis ryšys tarp vaiko ir jam svarbaus asmens);
  - Tėvų ir artimųjų rodoma meilė vaikui;
  - Dienos režimo laikymasis: (miegas, mityba, poilsis ir pan.);
  - Pažįstama ir saugi aplinka;
  - Kita (Įrašykite) _____

10. Kokiais būdais Jūs užtikrinate ikimokyklinio amžiaus vaikų fizinį saugumą?
(Pažymėkite Jums tinkamus variantus)

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Taisyklės ir jų laikymasis	☐	☐	☐	☐	☐
Netinkamo elgesio drausminimas	☐	☐	☐	☐	☐
Pagalbinių priemonių naudojimas (specialūs langų fiksatoriai, durelių užraktai ir t. t.)	☐	☐	☐	☐	☐
Nuolatinė vaiko priežiūra	☐	☐	☐	☐	☐
Pavojingų daiktų pašalinimas iš vaiko veiklos aplinkos	☐	☐	☐	☐	☐
Žaislai, atitinkantys vaiko amžių	☐	☐	☐	☐	☐

11. Ar Jus esate susipažinęs su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Taip;
 Ne.

12. Kaip Jūs manote, ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teises? (Pažymėkite Jums tinkamus variantus)

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę į saugias vystymosi sąlygas	☐	☐	☐	☐	☐
Kad priimant sprendimus susijusius su ikimokyklinio amžiaus vaiku - svarbiausia vaiko interesai	☐	☐	☐	☐	☐
Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę būti išklaustyti juos dominančiu ar su juo susijusiu sprendžiamu klausimu	☐	☐	☐	☐	☐
Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę žaisti	☐	☐	☐	☐	☐
Ar ikimokyklinio amžiaus vaikams bausmė iš esmės gali būti tinkama priemonė, esant tam tikromis sąlygomis	☐	☐	☐	☐	☐
Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę gauti žinių apie savo teises ir pareigas	☐	☐	☐	☐	☐

13. Kas Jūsų manymu yra saugi aplinka vaikui? (Pasirinkite Jums tinkančius variantus)

- Gera mityba;
- Tinkama dienotvarkė;
- Reguliarūs medicininiai patikrinimai;
- Sportas, fizinių pratimų atlikimas;
- Saugos priemonių namuose naudojimas (pvz. dūmų detektoriai ir t. t.);
- Vaiko buvimas konflikto neturinčioje aplinkoje;
- Draugiški santykiai šeimoje;
- Kita (Įrašykite) _____

14. Kokį poveikį vaikui turi nesaugi aplinka namuose? (Pažymėkite Jums tinkamus variantus)

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Vaiko ugdymuisi	☐	☐	☐	☐	☐
Neigiamam savęs vertinimui	☐	☐	☐	☐	☐
Vaiko socializacijai	☐	☐	☐	☐	☐
Vaiko fiziniam vystymuisi	☐	☐	☐	☐	☐
Vaiko psichiniam vystymuisi	☐	☐	☐	☐	☐

15. Ar paliekate savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Taip;
- Ne.

(Jeigu į šį klausimą atsakėte „Taip“ – pereikite prie sekančio klausimo, jeigu „Ne“ – pereikite prie 18 klausimo)

16. Kokiam laikui Jūs paliekate savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Iki 30 min.;
- Iki 1 val.;
- Nuo 1 val. iki 2 val.;
- Daugiau 2 val.;
- Kita (Įrašykite) _____

17. Dėl kokių priežasčių Jūs paliekate savo ikimokyklinio amžiaus vaiką vieną namuose? (Įrašykite)_____

18. Ar Jūsų ikimokyklinio amžiaus vaikas yra patyręs su(si)žalojimą? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Taip;
- Ne.

(Jeigu į šį klausimą atsakėte „Taip“ – pereikite prie kito klausimo, jeigu „Ne“ – pereikite prie 21 klausimo)

19. Kur Jūsų ikimokyklinio amžiaus vaikas yra patyręs su(si)žalojimus? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Namuose;
- Lauke;
- Ikimokyklinėje įstaigoje;
- Kita (Įrašykite) _____

20. Kokios buvo Jūsų ikimokyklinio amžiaus vaiko patirtų su(si)žalojimų priežastys? (Pasirinkite Jums tinkančius variantus)

- Aštrūs namų apyvokos daiktų kampai;
- Slidi grindų danga;
- Atidarytas langas;
- Žaidimas su smulkias detales turinčiais žaislais;
- Įsipjovęs aštriu daiktu;
- Neatsargus elgesys su elektros prietaisais;
- Karštų skysčių išsiliejimas;
- Neatsargus elgesys su cheminėmis medžiagomis;
- Neatsargus elgesys su medikamentais (vaistais);
- Neatsargus elgesys su vandens telkiniais;
- Neatsargus elgesys su gyvūnais;
- Konfliktas su kitais vaikais;
- Neatsargus elgesys šalia transporto priemonių;
- Kita (Įrašykite) _____

21. Ar vaikus reikia mokyti saugiai elgtis? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Taip;
- Ne.

22. Kas, jūsų manymu, turėtų išmokyti vaikus saugaus elgesio pagrindų? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Tėvai;
- Ikimokyklinės įstaigos darbuotojai;
- Kartu: tėvai su ikimokyklinės įstaigos darbuotojai;
- Kita (Įrašykite) _____

23. Kaip manote, ar pakankamai dėmesio skiriama vaiko saugumo užtikrinimui ikimokyklinio ugdymo įstaigoje? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Pakankamai;
- Per mažai;
- Visai neskiriama;
- Neturiu nuomonės.

24. Kaip manote, ar pakankamai turite žinių apie vaikų saugumo užtikrinimą? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Taip;
- Ne.

25. Ar Jūs mokote savo vaiką saugaus elgesio pagrindų? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Taip;
- Ne.

26. Kokius priemonės taikote norėdami užtikrinti vaiko saugumą? (Pasirinkite Jums tinkančius variantus)

- Naudojate apsaugos priemones (specialūs lango fiksatoriai, durelių užraktai ir t. t.);
- Mokote vaiką, kad jis žinotų savo ir tėvų vardą ir pavardę, kur gyvena;
- Mokote vaiką, kad negalima atidaryti durų nepažįstamiems žmonėms;
- Aiškinate vaikui, kad negalima eiti su svetimais žmonėmis ir sėsti į svetimą automobilį;
- Vaikas turi žinoti, kada ir kur reikia paskambinti, jeigu kiltų koks nors pavojus;
- Mokote vaiką, kad esant fiziniam pavojui, jis gali signalizuoti apie tai klykdamas ir rėkdamas;
- Mokote vaiką, kad negalima į rozetę kišti metalinių ar kitų daiktų;
- Mokote vaiką, kad vaistai – tai ne saldainiai;
- Žaidimo metu mokote vaiko saugaus elgesio taisyklių;
- Kita (Įrašykite) _____

27. Kaip manote, kokie saugumo užtikrinimo mokymosi metodai jums būtų reikalingi? (Pasirinkite Jums tinkantį variantą)

- Tėvų susitikimai ikimokyklinėje įstaigoje;
- Individualios konsultacijos;
- Grupinės konsultacijos;
- Atmintinės, metodinės rekomendacijos;
- Tėvų kursai, seminarai;
- Kita (Įrašykite) _____

Ačiū, kad užpildėte anketą!

Уважаемые Родители, с помощью этой анкеты мы стремимся выяснить ваше мнение на важность обеспечения безопасности ребенка дошкольного возраста. Этот опрос проводит Наталия Долженко, студентка кафедры социальной работы, по правам детей Университета Миколаса Ромериса. Ваше мнение очень важно для моего исследования. Вся информация, полученная в ходе этого исследования, будет обобщена и использована в дипломной работе.

Анкета является анонимной, поэтому не имя, не фамилию указывать не надо. Пожалуйста, ответьте на вопросы, обведя номер(-а) вам подходящего ответа(-ов), или напишите свой вариант.

Заранее благодарю за сотрудничество и Ваши ответы!

1. **Ваш возраст?** (Напишите) _____
2. **Ваш пол?** (Выберете Вам подходящий вариант)
  - Женщина;
  - Мужчина.
3. **Ваше образование?** (Выберете Вам подходящий вариант)
  - Начальное;
  - Среднее;
  - Средне специальное;
  - Высшее не университетское;
  - Высшее университетское;
  - Другое (Напишите) _____
4. **Семейное положение?** (Выберете Вам подходящий вариант)
  - Женат / замужем;
  - Не женат/не замужем;
  - Разведен/разведена;
  - Вдовец/вдова;
  - Живу в незарегистрированном браке;
  - Другое (Напишите) _____
5. **Количество детей в вашей семье?** (Напишите) _____
6. **Возраст вашего дошкольника (-ов)?** (Напишите) _____
7. **Пол вашего дошкольника?** (Выберете Вам подходящий вариант)
  - Девочка;
  - Мальчик.
8. **Пол вашего другого ребенка (детей)?** (Напишите) _____
9. **Как вы думаете, что лучше всего обеспечивает психологическую безопасность дошкольника?** (Выберете Вам подходящие варианты)
  - Привязанность (эмоциональная связь между ребенком и важным для него / нее человеком);
  - Родителей и родственников проявляемая любовь и забота к ребенку;
  - Соблюдение распорядка дня: (сон, диета, отдых и т.д.);
  - Знакомая и безопасная обстановка;
  - Другое (Напишите) _____
10. **Как вы обеспечиваете физическую безопасность ваших дошкольников?** (Отметьте варианты, которые Вам подходят)

Утверждение	Совершенно не согласен	Не согласен	И согласен и не согласен	Согласен	Полностью согласен
Соблюдение правил	☐	☐	☐	☐	☐
Наказываете за плохое поведение	☐	☐	☐	☐	☐
Использование вспомогательных средств (специальные оконные фиксаторы, дверные фиксаторы и т. д.)	☐	☐	☐	☐	☐
Постоянная забота о ребенке	☐	☐	☐	☐	☐
Удаление опасных предметов из окружения ребёнка	☐	☐	☐	☐	☐
Игрушки должны соответствовать возрасту ребенка	☐	☐	☐	☐	☐

11. Вы знакомы с Конвенцией ООН о правах ребенка? (Выберете Вам подходящий вариант)

- Да;
 Нет.

12. Как вы думаете, у детей дошкольного возраста есть права? (Отметьте варианты, которые Вам подходят)

Утверждение	Совершенно не согласен	Не согласен	И согласен и не согласен	Согласен	Полностью согласен
Имеют ли дошкольники право на безопасное развитие	☐	☐	☐	☐	☐
При принятии решений, касающихся дошкольника, интересы ребенка имеют первостепенное значение	☐	☐	☐	☐	☐
Дошкольники имеют право высказать своё мнение по интересующему или с ним связанному вопросу	☐	☐	☐	☐	☐
Дошкольники имеют право - играть	☐	☐	☐	☐	☐
Для дошкольников - в принципе наказание может быть подходящим средством, при определенных условиях	☐	☐	☐	☐	☐
Дошкольники имеют право на получение информации о своих правах и обязанностях	☐	☐	☐	☐	☐

13. По Вашему мнению, что такое безопасная среда для ребенка?(Выберете Вам подходящие варианты)

- Хорошее питание;
- Соблюдения режима дня;
- Регулярные медицинские осмотры;
- Спорт, выполнение физических упражнений;
- Использование средств домашней безопасности (детекторы дыма и т. д.);
- Нахождение ребёнка в обстановке, где нет конфликтов;
- Дружеские семейные отношения;
- Другое (Напишите) _____

14. Какое воздействие на ребенка оказывает небезопасная домашняя обстановка?
(Отметьте варианты, которые Вам подходят)

Утверждение	Совершенно не согласен	Не согласен	И согласен и не согласен	Согласен	Полностью согласен
На обучение ребёнка	☐	☐	☐	☐	☐
У ребёнка занижение самооценки	☐	☐	☐	☐	☐
На социализацию ребёнка	☐	☐	☐	☐	☐
На физическое развитие ребёнка	☐	☐	☐	☐	☐
На психологическое развитие ребёнка	☐	☐	☐	☐	☐

15. Оставляете ли Вы своего дошкольника одного дома? (Выберете Вам подходящий вариант)

- Да;
- Нет.

(Если вы ответили «Да» на этот вопрос, переходите к следующему вопросу; если «Нет», переходите к вопросу номер 18)

16. Как долго, на какое время Вы оставляете своего дошкольника одного дома?
(Выберете Вам подходящий вариант)

- До 30 минут;
- До одного часа;
- С 1 часа до 2 часов;
- Больше 2 часов;
- Другое (Напишите) _____

17. По какой причине Вы оставляли своего дошкольника одного дома?
(Напишите) _____

18. У вашего дошкольника были травмы? (Выберете Вам подходящий вариант)

- Да;
- Нет.

(Если вы ответили «Да» на этот вопрос, переходите к следующему вопросу; если «Нет», переходите к вопросу номер 21)

19. Где ваш ребёнок дошкольного возраста получил травму? (Выберете Вам подходящий вариант)

- Дома;
- На улице;
- В детском саду;
- Другое (Напишите) _____

20. По какой причине ваш ребёнок дошкольного возраста получил травму?

(Выберете Вам подходящие варианты)

- Острые углы предметов быта;
- Скользкое напольное покрытие;
- Открытое окно;
- Играя игрушками с мелкими деталями;
- Порезался острым предметом;
- Неосторожное обращение с электрическими приборами;
- Ожог от горячей жидкости;
- Неосторожное обращение с химическими средствами ;
- Неосторожное обращение с лекарствами;
- Неосторожное поведение на воде;
- Неосторожное обращение с животными;
- Конфликт с другими детьми;
- Неосторожное поведение возле транспортных средств;
- Другое (Напишите) _____

21. Нужно ли учить детей безопасному поведению? (Выберете Вам подходящий вариант)

- Да;
- Нет.

22. Как вы думаете, кто должен учить детей основам безопасного поведения?

(Выберете Вам подходящий вариант)

- Родители;
- Работники дошкольных учреждений;
- Вместе: родители и работники дошкольных учреждений;
- Другое (Напишите) _____

23. Как вы думаете, достаточно внимания уделяется обеспечению безопасности детей в дошкольных учреждениях? (Выберете Вам подходящий вариант)

- Достаточно;
- Мало;
- Вообще не уделяется;
- Не имею понятия.

24. Как вы думаете, у вас достаточно знаний о том, как обеспечить безопасность дошкольника? (Выберете Вам подходящий вариант)

- Да;
- Нет.

25. А вы обучаете своего ребёнка основам безопасного поведения? (Выберете Вам подходящий вариант)

Да;

Нет.

26. Какие меры вы принимаете для обеспечения безопасности вашего ребенка?
(Выберете Вам подходящие варианты)

Вы используете защитные средства (специальные оконные и дверные фиксаторы и т. д.);

Вы учите своего ребенка, чтоб он знал своё имя и имена родителей, а так же, чтоб он знал свой адрес;

Вы учите своего ребенка, что нельзя открывать дверь незнакомым людям;

Вы объясняете своему ребенку, что нельзя никуда идти с незнакомыми людьми и садится в чужую машину;

Ребенок должен знать, когда и куда звонить, в случаи опасности;

Вы учите своего ребенка, что, когда ему угрожает физическая опасность, он может сигнализировать об этом крича и плача;

Вы учите своего ребенка, что металлические или другие предметы нельзя вставлять в розетку;

Вы учите своего ребенка, что лекарство это не конфета;

Во время игры вы учите ребенка правилам безопасности;

Другое (Напишите) _____

27. Какие методы по обучению безопасности Вам были бы необходимы? (Выберете подходящий вариант)

Родительские собрания в дошкольных учреждениях;

Индивидуальные консультации;

Групповые консультации;

Памятки, методические рекомендации;

Курсы и семинары для родителей;

Другое (Напишите) _____

Спасибо, что заполнили анкету!

